



# Jaarstukken 2019





## Inhoud

1	Leeswijzer .....	4
2	Jaarverslag: Managementsamenvatting .....	4
2.1	Beleidsresultaten per programma .....	4
2.2	Financieel resultaat 2019 .....	7
2.3	Investeringsuitgaven .....	7
3	Jaarverslag: Programmaverantwoording .....	8
3.1	Programma Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie .....	8
3.1.1	Programmalijnen .....	8
3.1.2	Exploitatie wat heeft het gekost? .....	11
3.1.3	Investeringsuitgaven .....	12
3.2	Gezond, schoon en zoet water .....	12
3.2.1	Programmalijnen .....	12
3.2.2	Exploitatie: wat heeft het gekost? .....	14
3.2.3	Investeringsuitgaven .....	15
3.3	Watersysteem .....	15
3.3.1	Programmalijnen .....	15
3.3.2	Exploitatie: wat heeft het gekost? .....	18
3.3.3	Investeringsuitgaven .....	19
3.4	Afvalwaterketen en zuiveren .....	19
3.4.1	Programmalijnen .....	19
3.4.1	Exploitatie wat heeft het gekost? .....	22
3.4.1	Investeringsuitgaven .....	23
3.5	Innovatie, duurzaamheid en financiële producten .....	24
3.5.1	Programmalijnen .....	24
3.5.2	Exploitatie: wat heeft het gekost? .....	26
3.5.3	Investeringsuitgaven .....	26
3.6	Bestuur, organisatie en instrumenten .....	26
3.6.1	Programmalijnen .....	26
3.6.2	Exploitatie: wat heeft het gekost? .....	30
3.6.3	Investeringsuitgaven .....	30
3.7	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien .....	31
3.7.1	Programmalijnen .....	31
3.7.2	Exploitatie: wat heeft het gekost? .....	31
4	Jaarverslag: Paragrafen .....	34
4.1	Ontwikkelingen, afwijkingen en incidentele baten en lasten .....	34
4.2	Financiering .....	34
4.3	Reserves en voorzieningen .....	37
4.4	Risico's en weerstandsvermogen .....	39
4.5	Verbonden partijen .....	43
4.6	Bedrijfsvoering .....	46
4.7	EMU-saldo .....	49
4.8	Waterschapsbelastingen .....	50
4.9	Wet normering topinkomens .....	50
5	Jaarverslag: Financiële overzichten investeringsprojecten .....	51
5.1	Investeringsuitgaven 2019 per programma .....	51
5.2	Gereedgekomen projecten .....	51
5.3	Restantkredieten .....	51
5.4	Projecten Buitengewoon onderhoud .....	51
6	Jaarrekening: De exploitatierekening .....	52
6.1	Presentatie van de exploitatierekening naar diverse gezichtspunten .....	52

6.2	Exploitatierkening naar programma's .....	52
6.3	Verdeling saldo per programma naar hoofdtaken na doorbelasting bedrijfsvoering en mutaties reserves.....	52
6.4	Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten.....	53
6.5	Exploitatierkening naar kostendrager .....	54
6.6	Belastingopbrengsten .....	55
6.7	Begrotingsrechtmatigheid.....	55
7	Jaarrekening: Balans en toelichting.....	56
7.1	Balans per 31 december 2019.....	56
7.2	Waarderingsgrondslagen .....	56
7.3.	Materiële vaste activa .....	58
7.4.	Financiële vaste activa .....	59
7.5.	Vorderingen, nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen .....	59
7.6.	Liquide middelen .....	60
7.7.	Eigen vermogen .....	61
7.8.	Voorzieningen .....	64
7.9.	Vaste schulden met een looptijd van één jaar en langer.....	65
7.10.	Netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar .....	65
7.11.	Overlopende passiva .....	65
7.12.	Niet uit de balans blijvende verplichtingen .....	66
7.13	Gebeurtenissen na balansdatum.....	67
8	Bijlagen.....	68
9	Overige gegevens- Controleverklaring van de onafhankelijke accountant .....	74

## **1 Leeswijzer**

Voor u liggen de jaarstukken 2019.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in twee delen:

- het jaarverslag; bestaande uit de programmaverantwoording en de paragrafen;
- de jaarrekening; bestaande uit de exploitatierekening en de balans met toelichting.

In hoofdstuk 2 vindt u op hoofdlijnen de beleidsrealisatie, een financiële analyse van het resultaat over 2019 en de gerealiseerde investeringsvolumes.

In hoofdstuk 3 wordt per programma gerapporteerd over de realisatie van de doelen uit de begroting, de voortgang van de prestatie-indicatoren en de voortgang en realisatie van de hierbij behorende investeringen. Ook worden de programma's financieel toegelicht.

In hoofdstuk 4 zijn de (verplichte) paragrafen opgenomen.

Hoofdstuk 5 gaat in op het verloop, de activering of de afronding van alle lopende investeringsprojecten.

Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van de exploitatierekening verdeeld naar programma's, kostendragers en de diverse kosten- en opbrengstsoorten.

In hoofdstuk 7 zijn de balans en de toelichting op de balans gepresenteerd en toegelicht.

Na de bijlagen in hoofdstuk 8 is in hoofdstuk 9 de controleverklaring van de externe accountant over 2019 opgenomen.

### **Bestuursbehandeling**

De Rekeningcommissie brengt over de jaarstukken 2019 een advies uit.

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden (D&H) stelt de jaarstukken 2019 vast.

De Verenigde Vergadering (VV) is het bevoegd orgaan voor het goedkeuren van de jaarstukken op grond van artikel 104, lid 1 van de Waterschapswet.

### *Publicatie*

De jaarstukken worden, door D&H voor eenieder ter inzage gelegd. Van de ter inzagelegging en de verkrijgbaarstelling wordt openbaar kennisgegeven.

De jaarstukken worden digitaal gepubliceerd op de website [www.hhdelfland.nl](http://www.hhdelfland.nl)

## **2 Jaarverslag: Managementsamenvatting**

Dit jaarverslag geeft een verantwoording over de realisatie van de begroting 2019 en een gedetailleerde programmaverantwoording, inclusief prestatie-indicatoren (zie hoofdstuk 3).

### **2.1 Beleidsresultaten per programma**

Het financieel jaarverslag over 2019 is het laatste verantwoordingsdocument dat is ingedeeld op basis van de bestuurlijke programma's uit het coalitieakkoord 2015-2019 '*Iedereen bewust van water*'. Na de Waterschapsverkiezingen van 18 maart 2019 is het nieuwe Bestuursakkoord 2019-2023 '*Iedereen aan de slag voor water*' tot stand gekomen. Hierin is gekozen voor een nieuwe indeling van programma's en portefeuille-verantwoordelijkheden. De versterkte financiële situatie van Delfland – dankzij de stevige (financiële) maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen – vormen hiervoor de basis. Zowel de ontwikkeling van de financiële positie als de doelrealisatie over 2019 lopen volgens plan.

Voor de zes programma's waarin de werkzaamheden van Delfland zijn onderverdeeld geven we hier een korte samenvatting van de belangrijkste resultaten.

### ***Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie***

In 2019 hebben we in samenwerking met overheden en andere belanghebbenden actief gewerkt aan het vormgeven van veilige waterkeringen, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie.

Wat waterveiligheid betreft, liggen we op schema. Ondanks aanscherping van PFAS- en PAS-regelgeving liggen we op koers om eind 2022 alle primaire waterkeringen en eind 2024 alle regionale waterkeringen beoordeeld te hebben.

Ook in 2019 hebben we ons ingezet om kansen in ruimtelijke ontwikkelingen te benutten, met bijvoorbeeld de Erasmusvaart in Den Haag en de A13-16, de Blankenburgverbinding en de Hoekse Lijn. Met de Watervisie, in december 2019 vastgesteld door de verenigde vergadering, willen we dit komende jaren voortzetten.

Wat klimaatadaptatie betreft, heeft Delfland bewustwording en innovatieve oplossingen gestimuleerd. Er zijn ruim 400 subsidies verstrekt voor onder meer de aanleg van groenblauwe schoolpleinen en het ontharden van tuinen. Het netwerk Klimaatkrachtig Delfland is verder uitgebreid tot 88 partners en Delfland heeft actief bijgedragen aan het formuleren van een minimaal eisenprogramma voor nieuwbouwoontwikkelingen. Samenwerking met gemeenten bleek ook afgelopen jaar belangrijk en kansrijk. Twee uitvoeringsprogramma's van gemeentelijke waterplannen zijn bijvoorbeeld geactualiseerd (in Westland en Rijswijk) en bij zeven andere gemeenten is de actualisatie in voorbereiding. Bovendien is een water- en klimaatplan opgesteld met de gemeente Westland, en met vier andere gemeenten is dit in voorbereiding.

### ***Gezond, schoon en zoet water***

Met de strategie Delfland Circulair (en andere programma's) streven we naar kringloopsluiting en willen we zelfvoorzienend worden. In 2019 zijn we nog veel bezig geweest met het mitigeren van de nasleep van de droge zomer van 2018. Het belang van het op peil houden van de watervoorziening en -kwaliteit, juist ook in droge periodes, werd opnieuw duidelijk. We zijn daarom actief betrokken bij het Deltaprogramma Zoetwater. In 2019 hebben we maatregelen uit dit programma geïmplementeerd, bijvoorbeeld om het Brielse Meer als belangrijke zoetwaterbron te optimaliseren. Ook hebben we in dit programma nieuwe maatregelen uitgewerkt die de komende jaren worden doorgevoerd.

We streven naar schoon, gezond en levend water in heel Delfland. De waterkwaliteit in ons gebied is echter nog niet conform wat de KRW van ons verwacht. In 2019 is duidelijke geworden dat we de eerder gestelde doelen niet halen. In 2019 zijn desondanks veel maatregelen genomen om de ecologische en chemische waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast is gewerkt aan de voorbereiding van het SGBP 3 (2022-2027) met realistische, passende doelen en een nieuw, ambitieus maatregelenpakket.

Met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer streven we naar een gesloten kringloop om verontreiniging te minimaliseren. De waterkwaliteit op zwembadlocaties was afgelopen jaar wisselend. Op twee locaties zijn er structureel problemen met bacteriën. Op andere locaties worden maatregelen genomen om de kwaliteit op peil en het water 'zwembaar' te houden. In 2019 is bovendien verder ingezet op de implementatie van assetmanagement.

### ***Watersysteem***

Afgelopen jaar is opnieuw veel aandacht uitgegaan naar het verbeteren van het watersysteem, onder andere door het actualiseren van peilbesluiten en het optimaliseren van werkmethodes. Dit laatste zowel om aan te sluiten bij nieuwe regelgeving als om energiezuiniger, flexibeler en goedkoper te werken (in bijvoorbeeld de bemaling en in de rapportage van oppervlaktewaterpeilen met het nieuwe Water Informatie Systeem). Door de PFAS-problematiek zijn in 2019 alleen de urgente watergangen gebaggerd; de rest vanaf 2020.

De verdere uitwerking van de Ecologische Sleutelfactoren (ESF) leidde tot een breed pakket van maatregelen, van anders maaien en baggeren (zodat waterplantzones kunnen ontstaan) tot het creëren van drijvende eilanden (floatlands), waar natte ecologische zones (NEZ) niet mogelijk zijn.

Ten slotte zijn de eerste stappen genomen voor het uitvoeren van de nota Grondwaterbeheer. Enzinnig in het kader van de Stimuleringsregeling Lokaal Water bijdragen toegekend aan enkele projecten die in 2020 worden uitgevoerd. Ook is het onderzoek naar de gevolgen van gemotoriseerd vaarverkeer op de ecologische waterkwaliteit voortgezet.

### ***Afvalwaterketen en zuiveren***

Er zijn afgelopen jaar goede transport- en zuiveringsresultaten behaald en belangrijke stappen gezet op het gebied van verduurzaming (bijvoorbeeld groengasinstallaties) en watervoorziening (bijvoorbeeld de Zoetwaterfabriek). Onder andere door de afwisselende periodes van droogte en grote regenval, en door de toename van huishoudelijk afvalwater is er sprake van meer piekbelastingen. Deze uitdagingen en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van energie, water en grondstoffen gaan we aan. In het noordelijk deel van ons gebied doen we dit samen met onze Publiek Private Samenwerking (PPS)-partners.

De samenwerking binnen het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) blijft ondanks de complexiteit ervan de moeite waard; afgelopen jaar is bijvoorbeeld het Optimalisatie Afvalwatersysteem (OAS) Harnaschpolder/Houtrust gestart. Om de doelmatigheid en duurzaamheid van de afvalwaterketen te bevorderen, willen we het NAD verder verstevigen en wordt in 2020 een nieuwe bestuursovereenkomst vastgesteld.

### ***Innovatie, duurzaamheid en financiële producten***

De uitvoering van duurzaamheidsdoelstellingen ligt op schema. In de verschillende programma's zijn duurzaamheidsdoelen toegevoegd aan de primaire functies en afgelopen jaar is verder gewerkt aan het structureel terugdringen en verduurzamen van het energiegebruik. In de bedrijfsvoering is het elektriciteitsverbruik al verder teruggebracht en bij alle relevante aanbestedingen zijn de MVI-criteria (maatschappelijk verantwoord inkopen) toegepast. Ook is er een actieplan Energieneutraal opgesteld dat in 2020 aan het bestuur wordt voorgelegd.

Vanuit het innovatiefonds is afgelopen jaar de ontwikkeling van verschillende innovatieve ideeën gestimuleerd en gefinancierd. Twee van de vijftientig lopende innovatieprojecten hebben inmiddels geleid tot praktische implementatie in de dagelijkse praktijk. Na een pilot met drones in 2018 is het gebruik van drones in diverse werkzaamheden in 2019 ingezet.

Nu Delfland is toegetreten tot de Financiële Eenheid met de hoogheemraadschappen van Rijnland, Schieland en Krimpenerwaard zijn onze financieel-administratieve processen ondergebracht bij één gemeenschappelijke administratie. Dit heeft geleid tot een verdere harmonisatie van financieel-administratieve processen en vermindering van de organisatorische kwetsbaarheid.

### ***Bestuur, organisatie en instrumenten***

Na de Waterschapsverkiezingen in maart 2019 zijn 30 nieuwe leden van de Verenigde Vergadering benoemd en beëdigd. Directie en dagelijks bestuur hebben de ambitie uitgesproken de organisatie naar een hoger veiligheids-, gezondheids- en milieuniveau te tillen. Wat veiligheid betreft, zijn er afgelopen jaar al belangrijke stappen gezet. De toename van het aantal incidentmeldingen duidt op een groeiend bewustzijn over veiligheid binnen de organisatie. Ook de digitale veiligheid is verbeterd door verdere professionalisering van gegevensbeheer en privacyregelingen. In (digitale) informatievoorziening loopt Delft voorop met de aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en de daarvoor benodigde standaardisering van databestanden. Een integrale legger om de informatievoorziening te verbeteren is afgerond en wordt in 2020 voorgelegd aan het bestuur.

Door Strategische Personeelsplanning (SPP) is afgelopen jaar in beeld gebracht hoe de samenstelling van het personeelsbestand past bij toekomstige ontwikkelingen. Uit het medewerkersonderzoek blijkt dat medewerkers positief tegenover Delfland staan; we kregen een 7.1 ten opzichte van een 7.0 vorige keer (en ten opzichte van een 6.8 gemiddeld voor overheidsinstellingen).

In onze regulering-, toezicht- en handhavingsprocessen zijn we digitaler, efficiënter en klantgerichter geworden. Bij vergunningaanvragen wordt de aanvrager bijvoorbeeld digitaal meegenomen in het beslissingsproces. Voor de nieuwe beleidsperiode is ook een nieuw communicatiebeleidskader opgesteld. Het waterbewustzijn kreeg in 2019 een positieve impuls dankzij de Waterschapsverkiezingen en de groei en professionalisering van de online communicatie en de bijbehorende interactie.

## 2.2 Financieel resultaat 2019

### Exploitatieresultaat,

Het exploitatiesaldo over 2019 bedraagt € 5,7 miljoen voordelig. De oorspronkelijke begroting en de begroting na wijziging (Burap) gingen uit van een saldo na toevoeging aan reserves van € 0,0.

In tabel 2.1 is de realisatie over 2019 in een aantal financiële onderdelen uitgesplitst. Naast de oorspronkelijke begroting is ook de bijgestelde begroting weergegeven; daarin zijn de vastgestelde mutaties uit de Burap 2019 verwerkt.

**Tabel 2.1 Afwijking Jaarrekening t.o.v. Begroting en Burap**

Omschrijving (bedragen x € 1 miljoen)	Totale begroting oorspronkelijk	Gewijzigde begroting 2019 (Burap)	Realisatie 2019	Afwijking realisatie t.o.v. Gewijzigde begroting
1 Directe kosten en opbrengsten	83,4	86,3	84,9	1,3
2 Rente en afschrijving	69,9	69,9	69,3	0,6
3 Personeelslasten	48,9	48,9	47,9	1,1
4 Onvoorzien en stelposten	1,6	0,2	0,0	0,2
<i>Subtotaal bruto kosten/opbrengsten</i>	<i>203,8</i>	<i>205,2</i>	<i>202,1</i>	<i>3,2</i>
5 Activering kosten PMB	-4,2	0,0	0,0	0,0
<i>Subtotaal netto kosten</i>	<i>199,6</i>	<i>205,2</i>	<i>202,1</i>	<i>3,2</i>
6 Belastingopbrengsten	-241,1	-242,5	-244,9	2,4
7 Oninbaar /kwijtschelding	10,4	10,5	10,5	-0,1
8 Mutatie voorzieningen	-0,9	-1,0	-1,2	0,2
<i>Subtotaal exploitatieresultaat</i>	<i>-31,9</i>	<i>-27,8</i>	<i>-33,5</i>	<i>5,7</i>
9 Mutatie reserves conform besluitvorming begroting 2018 en Burap 2019	31,9	27,8	27,8	0,0
<i>Subtotaal</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>-5,7</i>	<i>5,7</i>
Nog te bestemmen resultaat 2019	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Saldo na bestemming Jaarrekening (- = voordelig)</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>-5,7</b>	<b>5,7</b>

Van de afwijking zijn verschillende oorzaken hiervoor kort te duiden. Allereerst zijn er lagere directe kosten gemaakt, doordat we als gevolg van de PFAS-problematiek bijvoorbeeld minder konden baggeren en minder waterwegen konden onderhouden.

Daarnaast is er een lager bedrag van gereedgekomen projecten geactiveerd dan waarmee in de oorspronkelijke begroting werd gerekend, wat heeft geleid tot lagere afschrijvingskosten. Ten slotte waren er lagere personeelslasten door een langere doorlooptijd voor het invullen van vacatures.

De stijging van de belastingopbrengsten betreft voor € 1,5 miljoen de watersysteemheffing door met name doordat de WOZ-waarde in de praktijk meer stegen.

De opbrengsten uit de zuiveringsheffing nemen toe met € 0,8 miljoen (0,7%) als gevolg van een hoger aantal vervuilingseenheden dan bij de bestuursrapportage aangenomen.

In hoofdstuk 3 zijn per programma de financiële afwijkingen toegelicht.



## 2.3 Investerings

De begroting ging uit van een investeringsraming van € 28,7 miljoen. In de Burap werd deze raming, met name door het besluit om met ingang van 2019 geen personeelslasten meer te activeren, bijgesteld naar € 22,2 miljoen. Uiteindelijk is er in 2019 een totaal van € 21,6 miljoen gerealiseerd (zie hoofdstuk 3 voor de investeringen in de individuele programma's). Gedurende het jaar zijn vijftig investeringsprojecten afgesloten en geactiveerd, voor een totaal van € 41,8 miljoen (zie paragraaf 5.2). De meeste investeringsprojecten lopen echter over meerdere jaren en worden dus verspreid over meerdere jaren uitgegeven. Eind 2019 liepen er nog 99 investeringsprojecten. De bijbehorende resterende kredieten van in totaal € 82,1 miljoen zijn in Bijlage I opgenomen.

**Tabel 2.2 Investeringsuitgaven 2019 t.o.v. Begroting en Burap**

Investeringsuitgaven per programma (in € 1 miljoen)	Geraamde investeringsuitgaven Begroting 2019	Geraamde investeringsuitgaven Burap 2019	Gerealiseerde investeringsuitgaven jaarrekening 2019
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	9,9	8,5	8,6
Gezond, schoon en zoet water	1,1	0,6	0,8
Watersysteem	11	9,3	9,0
Afvalwaterketen en zuiveren	2,8	2,1	1,7
Financiën, duurzaamheid en innovatie	0	0	0
Bestuur, organisatie en instrumenten	3,9	1,7	1,5
<b>Totaal</b>	<b>28,7</b>	<b>22,2</b>	<b>21,6</b>

De totale lasten en baten van de programma's voor en na bestemming zijn als volgt: In hoofdstuk 6 zijn de baten en lasten per programma gespecificeerd en verder toegelicht.

Programma (Bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2019			Begroting 2019 na wijziging			Jaarrekening 2019		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
<b>Resultaat voor bestemming</b>	<b>216,2</b>	<b>248,1</b>	<b>31,9</b>	<b>223,7</b>	<b>251,5</b>	<b>27,8</b>	<b>226,8</b>	<b>260,3</b>	<b>33,5</b>
Mutaties reserves	32,8	1,0	-31,9	30,3	2,5	-27,8	30,3	2,5	-27,8
<b>Totaal alle programma's na bestemming reserves</b>	<b>249,0</b>	<b>249,0</b>	<b>0,0</b>	<b>253,9</b>	<b>253,9</b>	<b>0,0</b>	<b>257,1</b>	<b>262,8</b>	<b>5,7</b>

## 3 Jaarverslag: Programmaverantwoording

### 3.1 Programma Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie

#### 3.1.1 Programmalijnen

Binnen het programma Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie worden de volgende drie programmalijnen onderscheiden:

- Waterveiligheid
- Stedelijk waterbeheer
- Klimaatadaptatie

In onderstaande paragrafen worden de resultaten per programmalijn weergegeven.

#### Programmalijn Waterveiligheid

Doel: De primaire, regionale en overige waterkeringen zijn veilig. We zorgen voor adequaat onderhoud en we beoordelen periodiek op stabiliteit en hoogte. We nemen risicogestuurd passende maatregelen die we afstemmen met de omgeving. In 2022 moeten alle primaire keringen zijn getoetst aan de nieuwe normen voor waterveiligheid. De toetsing van de regionale keringen – opgedeeld in clusters – is in 2024 gereed.

### *Waterveiligheid*

In 2019 nam Delfland deel aan dertig planvormingsprojecten om regionale kades op hoogte te brengen. Belangrijke stappen zijn gezet voor de N468(samenwerkingsovereenkomst gesloten met de Provincie Zuid-Holland), de Pasgeldlaan in Rijswijk, de Langewateringkade (samenwerkingsovereenkomst gesloten met gemeente Westland) en de Vaartweg in Vlaardingen.

Ondanks de verscherpte regelgeving (PFAS en PAS) ligt de doelrealisatie van het op orde brengen van de keringen op koers. Door de regelgeving rond PFAS is grondmateriaal (klei) schaars en moet dit op steeds grotere afstanden gewonnen worden. Door deze schaarste en de marktwerking, is het op orde brengen van keringen duurder geworden.

### *Toetsen*

Delfland beoordeelt iedere 12 jaar of de waterkeringen voldoen aan de vereiste veiligheid. In 2019 is in samenwerking met het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard de beoordeling van de primaire waterkering tussen Parksluizen en Vlaardingen afgerond. Dit traject is ter goedkeuring voorgelegd aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Daarmee heeft Delfland drie van de zes trajecten in de primaire waterkering beoordeeld. De beoordeling van de overige drie trajecten is in 2019 gestart. Daarmee loopt Delfland goed op schema om eind 2022 alle primaire waterkeringen beoordeeld te hebben.

Naast de primaire waterkeringen zijn ook regionale waterkeringen van groot belang in de bescherming tegen overstromingen. De beoordeling van vijftig kilometer keringen in Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland is nagenoeg voltooid. Alle regionale keringen moeten in 2024 beoordeeld zijn. Om dit te bereiken heeft Delfland in de begroting 2020-2024 extra geld vrijgemaakt.

### *Regulier Beheer*

In 2019 zijn alle primaire waterkeringen, regionale waterkeringen en overige kades geïnspecteerd. Daarnaast heeft er maaionderhoud plaatsgevonden aan circa 75 hectare groene kades (regionaal en overige keringen) en aan 36 hectare primaire kering, waarbij rekening wordt gehouden met de biodiversiteit (honey highways); tegelijkertijd zijn schades hersteld.

Het onderhoud aan zes sluizen en andere kunstwerken in de keringen is conform planning uitgevoerd.

De veiligheid van de keringen is een van de standaardonderdelen waarop plannen van derden worden getoetst in het kader van de watertoets.

## **Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Primaire waterkeringen (55 kilometer) toetsopgaven gerealiseerd	50%	58%
Regionale waterkeringen (437 kilometer) toetsopgaven gerealiseerd	30%	29%
Primaire waterkeringen (55 kilometer) keringen op orde	100%	100%
Regionale waterkeringen (437 kilometer) keringen op orde	82%	85%
Deelname aan tweejaarlijkse audit t.b.v. zorgplicht primaire keringen	n.v.t.	n.v.t.

## **Programmatisch Stedelijk waterbeheer**

### *Doelen:*

1. We stellen een Watervisie 1.0 op als onderdeel van de implementatie van de Omgevingswet.
2. We richten samen met relevante stakeholders planvorming en gebiedsprocessen in, op basis van de principes van strategisch omgevingsmanagement.

3. We benutten kansen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Waar mogelijk combineren we de belangen van Delfland met die van gebiedspartners en nemen we maatregelen om de bijdrage van het watersysteem aan de ruimtelijke kwaliteit en belevings- en gebruikswaarde voor en door burgers en bedrijven te vergroten.
4. We voeren proactief de watertoets uit op binnengekomen ruimtelijke plannen en hanteren de streefwaarde van 100% afhandeling wateradviezen binnen de gestelde termijn.

**Ad. 1**

De Verenigde Vergadering heeft op 19 december 2019 de Watervisie vastgesteld. De Watervisie is een gespreksinstrument waarin een beeld wordt gegeven van 'waar Delfland voor staat'. Met dit instrument gaat Delfland het gesprek aan met gemeenten over belangrijke ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving die de waterbelangen kunnen raken. Doel hiervan is dat de waterbelangen in de omgevingsvisies van gemeenten op passende wijze worden meegewogen.

**Ad. 2**

Strategisch omgevingsmanagement is een manier van denken en onderhandelen. Deze hebben we in 2019 breed ingezet. In de complexere planvormingstrajecten is het opstellen van een belangenmatrix onderdeel van het werkproces.

**Ad. 3**

We hebben in 2019 wederom een aantal kansen in ruimtelijke ontwikkelingen proberen te benutten. Enkele voorbeelden zijn de Erasmusvaart in Den Haag, de Zuidersingel in Lansingerland en de Boomawatering in Westland. Deze resultaten dragen vooral bij aan de prestatie-indicatoren van programma C. Daarnaast is in een aantal complexe plannen van derden inbreng geleverd. In 2019 is veel aandacht uitgegaan naar de A13-16, Blankenburgverbinding, de A4 Passages/Poorten/Inprikkers, Kijkduin en de Broekpolder. In 2019 zijn bovendien twee uitvoeringsprogramma's van gemeentelijke waterplannen geactualiseerd (Westland en Rijswijk), waarna nu in totaal vijf uitvoeringsprogramma's actueel zijn. Bij zeven gemeenten is de actualisatie in voorbereiding of lopen er gesprekken om deze te starten. Daarbij constateren we een tendens bij gemeenten om waterplannen te combineren met andere planvormen (klimaatplannen en Gemeentelijke Rioleringsplannen).

**Ad. 4**

Bij de watertoets is het Delfland in 2019 opnieuw gelukt om alle wateradviezen af te handelen binnen de gestelde termijnen van het aanbod aan ruimtelijke plannen (510). Tevens hebben we met gemeenten samengewerkt aan omgevingsvisies en -plannen en initiatieftafels in het kader van de Omgevingswet. Zo borgen we de belangen van Delfland in de ruimtelijke plannen.

**Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Watervisie vastgesteld	ja	ja
Percentage wateradviezen afgehandeld binnen gestelde termijn	100%	100%

**Programmalijn Klimaatadaptatie**

Doel: Delfland gaat in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie nader uitwerken en uitdragen. Dit leidt tot maatregelen waardoor de sponswerking in ons sterk verharde gebied groter wordt en er bij ruimtelijke ontwikkelingen klimaatadaptief wordt gehandeld.

Begin 2019 hebben we - op basis van ervaringen uit voorgaande jaren - de bestaande Stimuleringsregeling Klimaatadaptatie aangepast, waarmee klimaatadaptieve maatregelen van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties worden ondersteund. We hebben in 2019 ruim vierhonderd subsidies verstrekt voor het ontharden van tuinen, het aanleggen van

groene daken en groenblauwe schoolpleinen, en het plaatsen van regentonnen. Het beschikbaar gestelde budget is vrijwel uitgeput. Met onze steun zijn in 2019 vijf groenblauwe schoolpleinen aangelegd en is er een inspirerende website ontwikkeld die initiatiefnemers ondersteuning biedt ([www.groenblauweschoolpleinen.nl](http://www.groenblauweschoolpleinen.nl)).

Met de gemeente Westland is er een water- en klimaatplan opgesteld. Met de gemeenten Leidschendam-Voorburg, Rotterdam, Delft en Maassluis zijn we hiermee bezig, al dan niet in combinatie met een waterplan. Daarnaast hebben we, samen met gemeenten en de provincie Zuid-Holland, een aanvraag ingediend bij het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie voor rijks subsidie in de vorm van een Versnellingsvoucher. Deze aanvraag is gehonoreerd. Samen met genoemde partijen zijn we gestart met het proces van (het nader uitwerken van) stresstesten<sup>1</sup>, het voeren van risicodialogen en het opstellen van uitvoeringsagenda's.

<sup>1</sup> In 2018 heeft de Provincie Zuid-Holland samen met de Zuid-Hollandse waterschappen voor de gehele provincie de klimaatatlas ontwikkeld. (zie <https://zuid-holland.klimaatatlas.net/>). Deze klimaatatlas voldoet aan de handreiking stresstest-light, waarmee dus aan de afspraak uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is voldaan.

Het netwerk Klimaatkrachtig Delfland, dat in 2018 is opgezet, is in 2019 gegroeid van 40 naar 88 partners (zie [www.klimaatkrachtig.nl](http://www.klimaatkrachtig.nl)). Met diverse partijen is de samenwerking verder uitgebouwd. Zo hebben we voor hoveniers een aantal klimaatcafé's georganiseerd en zijn er met verschillende tuincentra acties gehouden. Samen met woningbouwcorporaties zijn stresstesten uitgevoerd voor de kwetsbaarheid van hun vastgoed. In samenhang met Delfland Circulair en Waterbewustzijn is ook aan interne bewustwording binnen Delfland zelf gewerkt.

In het kader van het Convenant Klimaatadaptief Bouwen (Provincie Zuid-Holland) hebben we meegewerkt aan het formuleren van een minimaal programma van eisen voor nieuwbouwontwikkelingen.

### Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Aantal acties dat bijdraagt aan de beweging naar een waterrobuuste en klimaatbestendige regio	20	>20

### 3.1.2 Exploitatie wat heeft het gekost?

Programmaliijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Waterveiligheid	20.232	22.356	22.396	20.945
Stedelijk waterbeheer	1.606	1.606	1.223	1.598
Klimaatadaptatie	1.180	1.560	1.908	1.429
<b>Totaal</b>	<b>23.018</b>	<b>25.522</b>	25.527	<b>23.971</b>

#### Toelichting

Op basis van de Burap 2019 is de begroting 2019 verhoogd met € 2,5 miljoen tot € 25,5 miljoen. Bij de programmaliijn Waterveiligheid bestaat de verhoging van € 2,1 miljoen uit € 1,5 miljoen voor het niet meer activeren van uren Project Management Bureau en € 0,6 miljoen voor extra werkzaamheden onderhoud waterkeringen. Voor de programmaliijn Klimaatadaptatie komt de verhoging van € 0,4 miljoen door verhoging van het plafond van de Stimuleringsregeling Klimaatadaptatie.

De kosten voor realisatie van het totale programma in 2019 zijn nagenoeg gelijk aan de de bijgestelde begroting 2019.

De uitgaven van de programmaliijn Waterveiligheid liggen bijna geheel in lijn met de bijgestelde begroting 2019. De kosten van programmaliijn Stedelijk waterbeheer zijn per saldo € 0,4 miljoen lager. Dit betreft enerzijds hogere kosten (meer uren en hoger tarief inhuren) van de reserve niet voorzienbare capaciteit (€ 0,4 miljoen) en hogere urenbesteding aan Ruimtelijke Plannen (€ 0,2 miljoen). Daarnaast is in 2019 het niet betwiste gedeelte van €1,1

miljoen uit de afwikkeling van de gemeenschappelijke regeling Grondwateronttrekking Delft Noord vrijgevallen.

De kosten voor programmalijn Klimaatadaptatie zijn € 0,3 miljoen hoger. De overschrijdingen op de uren van Ruimtelijke Plannen en Klimaatadaptatie worden veroorzaakt door het feit dat bij het opstellen van de begroting de uren van inhuur niet zijn toegerekend aan de diverse activiteiten/programmalijnen. De begroting bevat alleen de uren van de vaste formatie. Het verschil wordt gedekt uit het inhuurbudget organisatiebreed.

### 3.1.3 Investeringsuitgaven

Programmalijn (Bedragen* € 1 miljoen)	Geraamde investerings Begroting 2019	Geraamde investerings Burap 2019	Gerealiseerde investerings jaarrekening 2019
Waterveiligheid	9,9	8,5	8,6
<b>Totaal</b>	<b>9,9</b>	<b>8,5</b>	<b>8,6</b>

#### *Toelichting*

##### *Waterveiligheid*

De geraamde investeringsuitgaven zijn bij de Burap 2019 verlaagd met € 1,5 miljoen als gevolg van het niet meer activeren van PMB-uren (effect balansverkorting).

Het bedrag aan gerealiseerde investeringsuitgaven komt € 0,2 miljoen hoger uit. De uitvoering van het project waterkerende constructies Schipluiden verschuift naar 2020/2021. Hierdoor is de besteding € 0,9 miljoen lager dan begroot. Echter, door uitvoeringsversnelling binnen de programmatische aanpak kon in de tweede helft van het jaar de uitvoering naar voren worden getrokken. Hierdoor is uiteindelijk € 1,1 miljoen extra uitgegeven.

## 3.2 Gezond, schoon en zoet water

### 3.2.1 Programmalijnen

Binnen het programma Gezond, schoon en zoet water zijn de vijf programmalijnen onderscheiden:

- Zelfvoorzienend en kringloopsluiting
- Chemische waterkwaliteit
- Lokale knelpunten en kansen
- Zwemwater
- Coördinatie beheer

#### **Programmalijn Zelfvoorzienend en kringloopsluiting**

Doelen:

1. In 2019 wordt de strategie Delfland Circulair geïmplementeerd die in 2018 is vastgesteld om op een toekomstbestendige wijze kringlopen te sluiten en (nagenoeg) zelfvoorzienend te kunnen zijn in de waterbehoefte.
2. We zetten ons in voor een (kosten)effectieve zoetwatervoorziening, nu en in de toekomst samen met de partners.

##### *Ad 1 Delfland Circulair*

De strategie Delfland Circulair is in 2019 verder vormgegeven en geïmplementeerd. Daarnaast is de strategie vertaald in een programmaplan en maatregelen die in 2020 ter besluitvorming zullen worden voorgelegd. Met onder andere Evides en Glastuinbouw Nederland wordt onderzocht om het hergebruik van effluent te gebruiken als gietwater (kringloopsluiting).

##### *Ad 2 Zoetwatervoorziening*

De werkzaamheden voor een effectieve zoetwatervoorziening zijn conform planning uitgevoerd en hebben geleid tot het behalen van de PI voor chloridegehalte. In 2019 hebben we veel aandacht besteed aan de nasleep van de droge zomer van 2018, met de afronding

van regionale en landelijke evaluaties en de implementatie van de hieruit voortkomende aanbevelingen.

De belangen van Delfland ten aanzien van zoetwatervoorziening zijn geborgd in relevante plannen van derden, zoals de verdieping van de Nieuwe Waterweg, hiervoor zijnde werkzaamheden inmiddels afgerond.

We hebben actief deelgenomen aan het Deltaprogramma Zoetwater. In dat kader is samen met onder andere de andere waterschappen in regio West-Nederland gestart met de uitwerking van een aantal mogelijk kansrijke maatregelen voor de tweede fase van het Deltaprogramma Zoetwater (na 2021). De maatregel (eerste fase) om de belangrijke zoetwaterbron het Brielse Meer te optimaliseren is in 2019 al van start gegaan. Voor het instrument Waterbeschikbaarheid hebben we één gebiedsproces afgerond (sturing van gemaal J.J.J.M. van der Burg) en één proces opgestart (waterbeschikbaarheid zoetwaterafhankelijke natuur). met als opbrengst dat we meer water vasthouden en energie besparen.

### Prestatie-indicator

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Percentage van alle metingen binnen een jaar met een waarde lager dan de richtwaarde van 200 mg/l Chloride	90%	96%
Het aantal gebieden dat binnen Delfland jaarlijks wordt doorlopen met het instrument Waterbeschikbaarheid	2	2

### Programmalijn Chemische waterkwaliteit

*Doel: In 2021 is de chemische waterkwaliteit zodanig dat met een voortgaande ontwikkeling van de ecologische en chemische kwaliteit de KRW-doelen in 2027 zijn gehaald.*

Om de waterkwaliteit aan de normen te laten voldoen hebben we in 2019, met succes, voortgeborduurd op de aanpak van verontreinigingen bij de bron (met name bestrijdingsmiddelen en nutriënten). We hebben daarvoor verschillende instrumenten ingezet, zoals voorlichting, advisering en agendering, naast toezicht en handhaving en gebiedsgericht meten. Het Afsprakenkader Emissieloze Kas is verlengd tot 2022. Conform van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt ingezet op het sluiten van de kringloop. De waterkwaliteit verbetert, maar voldoet nog niet aan de KRW-doelen. Er is een watersysteemanalyse uitgevoerd als basis voor het maatregelenprogramma SGBP3 (looptijd 2022-2027) dat in 2020 wordt opgesteld. Ook is een start gemaakt met de Ambitie & Strategie Microverontreinigingen die in 2020 wordt voorgelegd aan de verenigde vergadering.

### Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
1) zomergemiddelde stikstofgehalte West- en Oostboezem	2,7 & 2,1 mg/l	2,2 mg/l & 1,8 mg/l
2) In % het aantal aangetroffen bestrijdingsmiddelen t.o.v. het totaal gemeten aantal bestrijdingsmiddelen EN de gemiddelde concentratie bestrijdingsmiddelen	6,0% & 0,12 µg/l	3,4% & 0,06 µg/l

### Programmalijn: Zwemwater

*Doel: De aangewezen zwemwaterlocaties voldoen aan ons waterbeheerplan (hierbij geldt: inspanningsverplichting voor blauwalgen, resultaatverplichting voor bacteriën) en er is alleen bij uitzondering een negatief advies als gevolg van bijvoorbeeld blauwalg en bacteriën.*

Tijdens het zwemseizoen hebben we alle 14 officiële zwemwaterlocaties gemonitord op bacteriën en blauwalgen. In de waterspeeltuinen Korftlaan en Tanthof in Delft ondervinden we structureel problemen met bacteriën en hebben we met de betrokkenen maatregelen opgesteld. De maatregelen voor de Plas Delftse Hout zijn in het najaar afgerond. In de zomer

trad nog wel kortstondig blauwalg op, maar dat is succesvol bestreden met waterstofperoxide. In het project S.C.H.O.O.N. worden de voorbereidingen getroffen voor de toekomstige verbetering van de waterkwaliteit in de Krabbeplas.

### Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
1) Het aantal zwemlocaties met genomen maatregelen	8	8
2) Het aantal locaties met genomen maatregelen met een negatief zwemadvies van meer dan 3 weken.	0	0

De gestelde prestatieindicator voor de 8 zwemwaterlocaties waar in het verleden maatregelen zijn genomen, wordt gehaald, maar het doel voor alle 14 zwemwaterlocaties niet. Er zijn enkele officiële zwemwater locaties waar nog geen maatregelen zijn getroffen die meerdere weken per jaar een negatief zwemadvies hebben. In 2020 volgt hiervoor een aanpak.

### Programmalijn Lokale knelpunten en kansen

*Doel: Zoveel mogelijk afgesproken lokale waterkwaliteitsknelpunten worden opgelost en kansen worden benut binnen taakstellend budget.*

Er is in 2019 gewerkt aan twee lokale knelpunten, te weten volkstuinencomplex Hoek van Holland en de situatie rond het Kruithuis. Het volkstuinencomplex is volop in het (regionale) nieuws geweest en wij stemmen met de gemeente Rotterdam af over de te nemen maatregelen. De voorbereidingen ten aanzien van het Kruithuis hebben, vanwege de afstemming met de ruimtelijke ontwikkeling enige vertraging opgelopen. Er wordt in 2020 en 2021 gewerkt aan een plan voor de verbetering van de waterkwaliteit in overig of lokaal water. Hierbij wordt een gezamenlijke aanpak van knelpunten opgesteld.

### Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Het aantal lokale knelpunten waarvan gestart wordt met het uitvoeren van de oplossing.	4	2

### Programmalijn: Coördinatie beheer

*Doel: Assetmanagement is geïmplementeerd binnen Delfland.*

In 2019 is verder ingezet op implementatie van assetmanagement aan de hand van het programmaplan, waarin de clusters sturing, werkprocessen en gegevensbeheer en informatiemanagement zijn benoemd.

### 3.2.2 Exploitatie: wat heeft het gekost?

Programmalijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Zelfvoorzienend en kringloopsluiting	543	443	438	396
Chemische waterkwaliteit	1.908	2.208	2.576	2.114
Lokale knelpunten en kansen*	244	244	277	204
Zwemwater	710	1.044	836	703
Coördinatie beheer*	335	435	655	304
<b>Totaal</b>	<b>3.740</b>	<b>4.374</b>	<b>4.782</b>	<b>3.721</b>



\*in de begroting en de Burap waren de benamingen van deze programmalijnen abusievelijk andersom gepresenteerd.

#### *Toelichting*

De realisatie van het programma als geheel ligt € 0,4 miljoen hoger dan de bijgestelde begroting 2019.

Voor de programmalijn Chemische waterkwaliteit ligt de realisatie circa € 0,3 miljoen hoger. Dit wordt veroorzaakt door hogere kosten en meer inzet voor bemonstering ten gevolge van de PFAS-normering.

De kosten van de maatregelen ten behoeve van de zwemwaterkwaliteit (programmalijn Zwemwater) zijn lager dan begroot; € 0,2 miljoen.

Bij de programmalijn Coördinatie beheer ligt de realisatie € 0,2 miljoen hoger door extra inzet voor implementatie en doorontwikkeling van het assetmanagement.

### **3.2.3 Investeringsuitgaven**

Programmalijn (Bedragen* € 1 miljoen)	Geraamde investeringen Begroting 2019	Geraamde investeringen Burap 2019	Gerealiseerde investeringen jaarrekening 2019
Zelfvoorzienend en kringloopsluiting	0,1	0,1	0,3
Lokale knelpunten	0,2	0,0	
Zwemwater	0,8	0,5	0,5
Totaal	1,1	0,6	0,8

#### *Toelichting:*

Binnen dit programma ligt de realisatie € 0,2 miljoen hoger dan de geraamde investeringen in de Burap 2019.

De geraamde investeringen zijn bij de Burap 2019 verlaagd als gevolg van het niet meer activeren van PMB-uren (programmalijn Zwemwater) en vertraging in de doorlooptijd vanwege afstemming met gemeenten (programmalijn Lokale knelpunten).

Bij de programmalijn Zelfvoorzienend en kringloopsluiting liggen de gerealiseerde investeringen € 0,2 miljoen hoger dan geraamd. Dit komt omdat werkzaamheden eerder werden uitgevoerd dan gepland, omdat dit efficiënter was in combinatie met werkzaamheden voor het project Blankenburgverbinding.

## **3.3 Watersysteem**

### **3.3.1 Programmalijnen**

Binnen het programma Watersysteem zijn de volgende vier programmalijnen onderscheiden:

- Integraal watersysteem: waterkwantiteit
- Integraal watersysteem: ecologische waterkwaliteit en vismigratie
- Grondwater en bodemdaling
- Vaarwegbeheer

In de onderstaande paragrafen worden de resultaten per programmalijn weergegeven.

#### **Programmalijn Integraal watersysteem: waterkwantiteit**

*Doel: In 2021 is het watersysteem zo ingericht dat er kan worden gewoond, gewerkt en gerecreëerd. De kans op inundatie van het watersysteem door hevige regenval wordt zodanig verkleind dat deze aan de normering voldoet.*

#### *Peilbesluiten*

Voor onder andere de gehele Boezem is het peilbesluit geactualiseerd (vaststelling verenigde vergadering september 2019). Er is een nieuwe werkmethode geïmplementeerd waarbij beter aansluiten bij de eisen in de provinciale verordening, die in 2018 is geactualiseerd.



### Peilbeheersing

Er is in 2019 een begin gemaakt met een integraal bedieningsplan voor de bediening van peil-regulerende kunstwerken zoals gemalen en stuwen. Hierbij maken we zoveel mogelijk gebruik van kansen om energiezuiniger, flexibeler en goedkoper te bemalen, waarmee we ook de markt (energieleveranciers) tegemoetkomen die energiepieken op het elektriciteitsnet wil voorkomen.

### Watersysteemanalyses

In 2019 hebben we een bovengemiddeld aantal polders getoetst, om de planning voor de komende jaren (tot en met 2021) te halen.

### Onderhoud watergangen

We zijn als Delfland in 2019 verantwoordelijk voor het groot onderhoud van circa 1.600 kilometer en het dagelijks onderhoud van circa 1.250 kilometer watergangen. Het maaionderhoud is uitgevoerd. Vanwege de PFAS-problematiek zijn in 2019 alleen de urgente watergangen gebaggerd. De overige watergangen van het afgelopen baggerseizoen worden vanaf medio januari 2020 gebaggerd.

### Onderhoud kunstwerken

We hebben in 2018 voor het onderhoud aan de gemalen en stuwen een meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld volgens de principes van assetmanagement. Hiermee is het (achterstallig) onderhoud aan gemalen en stuwen in kaart is gebracht. In 2019 is dit geactualiseerd en in lijn daarmee uitgevoerd.

### Prestatie-indicator

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Mate van behouden streefpeilen	95%	94%
Voldoet aan Nationaal bestuursakkoord water (NBW)-normering	39.000 ha	39.950 ha

De oppervlakte waterpeilen zijn voor 94% conform de vastgestelde peilen in het peilbesluit. In 2019 was het streefdat 95% van de peilen op orde zouden zijn; voorgaande jaren was dit 93%. Er is vooruitgang geboekt maar de prestatie indicator van 95% van de peilen op orde, is niet gehaald. In 2019 is onderzocht of de oppervlakte waterpeilen, die ook continue gemeten worden, anders kunnen worden gerapporteerd. Hiervoor kan het Water Informatie Systeem (WIS), dat nu ontwikkeld wordt, ondersteuning bieden.

Ten aanzien van de kans op inundatie door hevige neerslag kan worden gesteld dat aan de prestatie-indicator 'voldoet aan de Nationaal bestuursakkoord water (NBW) normering' wordt voldaan. Ook is een aantal nieuwe projecten, bedoeld om de kan op wateroverlast te verkleinen, gerealiseerd. Onder andere samen met gemeenten in het kader van werk-met-werk maken.

### Programmalijs Integraal Watersysteem: ecologische waterkwaliteit en vismigratie

#### Doelen:

1. In 2021 zijn de inrichting, het beheer en de waterkwaliteit in de KRW-waterlichamen en in overige delen van het watersysteem zodanig dat met een verwachte voortgaande natuurlijke ontwikkeling de KRW-doelen in 2027 worden gehaald.
2. In 2021 zijn de belangrijkste leefgebieden voor vissen in die mate ontsloten, dat met de verwachte voortgaande natuurlijke ontwikkeling en de renovatie- en nieuwbouwcyclus voor kunstwerken de KRW-doelen voor vissen in 2027 gehaald worden.
3. In de planperiode van het WBP5 wordt het ambitieniveau voor de waterkwaliteit in de lokale wateren van Delfland vastgesteld en voldoet de waterkwaliteit voor een deel van dit water aan de wensen van burgers, gemeenten en Delfland.

NB In 2019 is geconstateerd en aan de VV medegedeeld dat de huidige KRW-doelen met de huidige maatregelenpakketten niet gehaald gaan worden in 2027. In 2019 is gestart met de

voorbereiding voor het SGBP-3. In 2020 zal de VV aangepaste doelen en maatregelpakketten vaststellen voor de periode 2022-2027. Deze worden ambitieus en realistisch zodat wij met maximale inzet de geactualiseerde doelen in 2027 halen. Dat is ook wat de KRW van ons vraagt.

#### *Ecologische kwaliteit*

Afgelopen jaar hebben we de landelijke, door de STOWA, ontwikkelde Ecologische Sleutelfactoren (ESF's) uitgewerkt voor ons beheergebied. Aan de hand daarvan hebben we beter inzicht gekregen in welke ecologische ontwikkeling in het watersysteem nodig is om de ecologische doelen te behalen. Dit heeft geleid tot een verbreding van het maatregelenpakket. Naast de realisatie van natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen gaan wij in een deel van de boezem anders maaien en baggeren zodat waterplantzones kunnen ontstaan. Daarnaast brengen we meer structuur en habitat aan zodat het leefgebied verder verbeterd en realiseren we drijvende eilanden (floatlands) op plekken waar geen ruimte is voor de aanleg van een natte ecologische zone.

Bovendien voeren wij het onderhoud uit van de 49 hectare reeds eerder aangelegde natte ecologische zones.

#### *Lokaal water*

Begin 2019 is de Stimuleringsregeling Lokaal Water in werking getreden om de samenwerking met gemeenten, natuurorganisaties, inwoners en agrariërs te verbeteren. Deze regeling duurde tot 31 december 2019. Dit bleek niet de meest toegespitste methode. De stimuleringsregeling wordt voor vier projecten ingezet. Deze werkzaamheden worden allen pas in 2020 uitgevoerd waardoor het totale budget in 2019 niet uitgegeven is. Het benodigde budget wordt bij de Burap 2020 ingebracht. In 2020 worden de partners bij waterkwaliteitsverbetering van overig of lokaal water meer ondersteund met kennis en expertise.

#### *Vismigratie*

Om de doelen te behalen verbeteren wij actief de mogelijkheden voor vismigratie. In 2019 hebben wij bijvoorbeeld gemaal Hofweg en gemaal Schoute vismigreerbaar gemaakt. Daarnaast werken we actief samen met vrijwilligers bij de monitoring van de vismigratie.

#### *Kroos*

In 2018 zijn we begonnen aan een tweejarige pilot in de binnenstad van Delft. Enerzijds om samen met de gemeente Delft te bepalen welke maatregelen we elk vanuit ons eigen takenpakket en belang zouden kunnen en willen nemen. Anderzijds om te onderzoeken wat het effect is van een krooslaag op de ecologische waterkwaliteit. In 2020 wordt de pilot afgerond.

### **Prestatie-indicator**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Aantal verbeterstappen m.b.t. de vier ecologische sleutelfactoren in de KRW-waterlichamen t.o.v. 1 januari 2018	4	3

Om de KRW-doelen in 2027 te behalen zijn nog veel inspanningen nodig. In 2019 zijn er verbeteringen zichtbaar, maar omdat de hoeveelheid ondergedoken waterplanten veel minder is dan gedacht, ligt ook het aantal verbeterstappen lager dan verwacht.

### **Programmalijn Grondwater en bodemdaling**

#### *Doelen:*

- 1. We bouwen verder aan een toekomstige rol als kwantitatief grondwaterbeheerder en benutten kansen met grondwater.*
- 2. In 2019 hebben we een visie ontwikkeld op de omvang van bodemdaling in het beheergebied en de gevolgen ervan. Uit deze visie bepalen we scenario's en maatregelen om (de gevolgen van) de bodemdaling het hoofd te bieden.*

### Grondwater

In februari 2019 is door de Verenigde Vergadering de beleidsnota Grondwaterbeheer Delfland vastgesteld. De eerste implementatiestappen zijn gezet. Een verandering van de tekst op de website, waar de respectievelijke verantwoordelijkheden van Delfland en andere overheden worden weergegeven, is in voorbereiding. De samenwerking met andere overheden, zoals gemeenten en provincie, krijgt vorm in innovatieve projecten zoals Coastar, maar ook in regulier ambtelijk overleg.

### Bodemdaling

De strategie Bodemdaling is in 2018 vastgesteld. In 2021 wordt deze geactualiseerd aan de hand van de in 2019 en 2020 uit te werken handelingsperspectieven voor de zeven thema's die in de strategie Bodemdaling worden genoemd. Parallel hieraan is landelijk een doelstelling geformuleerd voor CO2-reductie als gevolg van veenoxidatie. Alhoewel deze veenoxidatie voor het gebied van Delfland beperkt is, zal dit mee worden genomen bij de actualisatie van de strategie in 2021.

### Programmalijn: Vaarwegbeheer

*Doel: Het vaar(weg)beheer in samenwerking met gebiedspartners professionaliseren.*

We krijgen door de toename van recreatievaart steeds vaker de vraag om in delen van het watersysteem gemotoriseerd varen toe te laten. Om meer inzicht te krijgen in het effect van (recreatie)vaart op de (ecologische)waterkwaliteit, monitoren we de Strijp en Reijnerwatering, die in 2017 werd opgesteld. Dit onderzoek loopt tot en met 2020. De resultaten worden gebruikt voor het programma Waterkwaliteit en om af te wegen waar gemotoriseerd vaarverkeer mogelijk en wenselijk is.

### 3.3.2 Exploitatie: wat heeft het gekost?

Programmalijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Integraal watersysteem	34.920	36.879	35.179	34.663
Grondwater en bodemdaling	143	143	149	129
Vaarwegbeheer	102	102	73	34
<b>Totaal</b>	<b>35.165</b>	<b>37.123</b>	35.401	<b>34.826</b>

### Toelichting

De begroting is bij de Burap 2019 verhoogd met € 2,0 miljoen als gevolg van het niet meer activeren van PMB-uren.

Binnen dit programma liggen de kosten netto € 1,7 miljoen lager. Dit bedrag is als volgt opgebouwd; Er is vertraging opgetreden bij het baggeren als gevolg van de PFAS-problematiek (lagere kosten van € 0,6 miljoen). De kosten van stimulering van verbetering van overig of lokaal water komen in 2020 (lagere kosten van € 0,4 miljoen). Er is door meer noodzakelijk vooronderzoek vertraging opgetreden bij onder andere de reparatie van het gemaal Bergboezem Berkel en het reinigen van de duiker Heerenstraat (lagere kosten van € 0,4 miljoen). Tegelijk vielen de kapitaallasten € 0,9 miljoen lager uit dan begroot, doordat per eind 2018 in totaal een lager bedrag aan gereedgekomen projecten werd geactiveerd dan waarmee in de begroting 2019 is gerekend. Daarentegen zijn de kosten besteedde uren € 0,6 miljoen hoger dan begroot (plus € 0,6 miljoen), omdat de middelen voor flexibele inzet personeel centraal worden begroot.

### 3.3.3 Investeringsuitgaven

Programmalijn (Bedragen* € 1 miljoen)	Geraamde investerings Begroting 2019	Geraamde investerings Burap 2019	Gerealiseerde investerings jaarrekening 2019
Integraal watersysteem	11,0	9,3	9,0
<b>Totaal</b>	<b>11,0</b>	<b>9,3</b>	<b>9,0</b>

### *Toelichting*

De investeringsuitgaven zijn bij de Burap 2019 verlaagd met € 2,0 miljoen als gevolg van het niet meer activeren van PMB-uren. Sinds de Burap is er bijvoorbeeld bij de aanleg van de natte ecologische zone (NEZ) aan de Coldenhovelaan vertraging opgetreden door de PFAS-problematiek waardoor deze werkzaamheden (€ 0,3 miljoen) zijn doorgeschoven naar 2020.

## **3.4 Afvalwaterketen en zuiveren**

### **3.4.1 Programmalijnen**

Binnen het programma Afvalwaterketen en zuiveren zijn de volgende vier programmalijnen onderscheiden:

- Transporteren en zuiveren
- Hergebruik grondstoffen
- PPS-contract
- Samenwerken in de afvalwaterketen

In onderstaande paragrafen worden de resultaten per programmalijn weergegeven.

#### **Programmalijn Transporteren en zuiveren**

Doel: De transport- en zuiveringssystemen zijn doelmatig en duurzaam ingericht en blijven voldoen aan de afnameverplichting en aan de wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater, en voor de slibverwerking.

In 2019 is voldaan aan de afnameverplichting en wettelijke eisen. Het was een jaar met droge periodes en periodes met veel regen. We zien daardoor enerzijds goede verwijderingsrendementen van stikstof en fosfaat maar anderzijds ook meer piekbelastingen. Om zo min mogelijk chemicaliën te gebruiken, sturen we in regio Zuid (AWZI De Groote Lucht en AWZI Nieuwe Waterweg) op de wettelijke eisen. In regio Noord (AWZI Harnaschpolder en AWZI Houtrust) sturen we daarnaast ook op de eisen uit het PPS-contract. Dit heeft voor het geheel geleid tot gunstige zuiveringsresultaten en een lager chemicaliënverbruik. De beschikbaarheid van het transportsysteem, de afvalwaterzuiveringsinstallaties en de slibverwerking was meer dan 99%, mede dankzij het uitgevoerde onderhoudsplan. Er is daarnaast een groot aantal verbeteringen in de zuiveringsinstallaties aangebracht en er zijn nieuwe procedures geïntroduceerd waarmee het veilig werken op een hoger niveau is gebracht. In 2019 heeft de verwerking van slib in Nederland grote knelpunten gekend. Ook bij de verwerking van ons slib door HVC waren er knelpunten door storingen in de verbrandingsinstallatie; echter niet in diezelfde mate als elders in Nederland. Delfland heeft weliswaar enige hinder ondervonden, maar dit heeft niet tot problemen geleid. HVC heeft maatregelen genomen om de knelpunten te voorkomen. Samen met onze partners in de Gemeenschappelijke Regeling slibverwerking blijven we dit monitoren.

#### **Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Verwijderingsrendement stikstof in %	75%	84%
Verwijderingsrendement fosfaat in %	75%	81%
Biologische belasting AWZI Harnaschpolder (%)	87%	91%
Biologische belasting AWZI Houtrust (%)	88%	89%
Biologische belasting AWZI De Groote Lucht (%)	90%	99%

De prestatie-indicator biologische belasting geeft aan dat de belasting voor de drie genoemde zuiveringsinstallaties hoog is. Met de masterplannen die in ontwikkeling zijn voor de zuiveringen De Nieuwe Waterweg en De Groote Lucht bereiden wij ons voor op de toename van het huishoudelijk afvalwater en op de toename van de biologische belasting.

Ook nieuwe ambities en ontwikkelingen in regels en wetgeving worden daarin meegenomen. Wat opvalt is de sterke stijging van de biologische belasting van de zuiveringen Harnaschpolder (HNP) en De Groote Lucht (DGL). Bij de zuivering HNP wordt dit verklaard door een toename van het aantal huishoudens. Bij DGL is er naast een structurele stijging van enkele procenten sprake van een relatief groot aantal pieken (als gevolg van neerslag) in de waarnemingen waarop de prestatie-indicator is gebaseerd. Deze pieken verklaren de overige stijging. Deze hebben niet geleid tot overschrijding van de lozingseisen.

Als de prestatie-indicator biologische belasting wordt berekend volgens een nieuwe systematiek, waarin ook rekening wordt gehouden met industrieel afvalwater, dan geeft dit voor de zuiveringen uit de bovenstaande tabel vergelijkbare waarden. De biologische belasting voor de zuivering De Nieuwe Waterweg, die in de tabel ontbreekt, kan met deze nieuwe prestatie-indicator ook worden bepaald: 71%.

### **Programmalijn Hergebruik grondstoffen**

Doel: Samen met Delfluent wordt in 2018 de Toekomst Afvalwaterketen Delfland gestart. Daarmee wordt ingezet op het verbeteren van de doelmatigheid en het aanpassen van de zuiveringsinstallaties aan nieuwe ontwikkelingen. In 2021 hebben we alle voorbereidende maatregelen getroffen om de waterketen toekomstbestendig te sluiten en de zuiveringen te kunnen doorontwikkelen tot energie-, grondstoffen- en zoetwaterfabrieken.

In 2019 hebben we een aantal maatregelen genomen op het gebied van energie. Op de zuivering Harnaschpolder is een groengasinstallatie in gebruik genomen. Om de energie- en klimaatdoelstellingen verder vorm te geven, heeft het algemeen bestuur in 2019 besloten tot de bouw van een groengasinstallatie, een warmtepomp en een CO<sub>2</sub>-vervloeiingsinstallatie op de zuivering Houtrust.

De Zoetwaterfabriek op de zuivering De Groote Lucht is in voorbereiding, zodat in 2024 zoetwater kan worden geleverd aan de waterharmonica en vervolgens aan de Krabbeplass (S.C.H.O.O.N.). Op verzoek van Glastuinbouw Nederland is in overleg met gemeente Westland, provincie Zuid-Holland en ministerie I&W een schetsontwerp gemaakt voor het verwijderen van gewasbeschermingsmiddelen op de zuivering De Nieuwe Waterweg via een nageschakelde techniek (ozonisatie). Wij onderzoeken of Delfland dit als dienst kan uitvoeren en zo ja, in welke vorm. In het voorjaar van 2020 wordt een voorstel hiertoe aan het bestuur voorgelegd.

Het terugwinnen van fosfaat uit het slib via Ecophos is in 2019 nog niet gerealiseerd. We onderzoeken daarom andere routes voor terugwinning van fosfaat.

### **Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
<i>Energieproductie biogas (miljoen M3/jaar)</i>	12,3	12,2

### **Programmalijn Publiek-Private samenwerking (PPS)**

Doel: Door het DBFO-contract en door samenwerking met de partners in de PPS blijft het transport- en zuiveringssysteem doelmatig ingericht en blijft dit voldoen aan de afnameverplichting en wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater, en voor de slibverwerking.

De zuiveringsprestaties en de slibverwerking zijn conform de contractuele eisen uitgevoerd. In het eerste kwartaal van 2019 is het herstel van de leidingen in de Kerstanjewetering afgerond. De groengasinstallatie op Harnaschpolder is in het vierde kwartaal 2019 opgeleverd en volledig in bedrijf.

Het project 'Aanpassingen gemaal Morsestraat' in Den Haag blijkt complexer dan voorzien. In 2019 bleek uit een eerste integrale verkenning dat het vraagstuk zich niet beperkt tot het

gemaal. De problematiek is vervolgens onderzocht in samenhang met het riool(transport)systeem en de zuivering Houtrust. Het voorstel tot aanpassingen aan gemaal en leidingen wordt in 2020 uitgewerkt.

In het project Harkos, het ontwikkelen van een korrelslibtechnologie, wordt veel kennis opgedaand en wordt met de pilotinstallatie vooruitgang geboekt in het vormen van slibkorrels. Het onderzoek levert vooralsnog onvoldoende resultaten op om de pilot op te schalen. Het onderzoek wordt in 2020 voortgezet.

### **Programmalijn Samenwerken in de afvalwaterketen**

Doel: Vergroten van de doelmatigheid en duurzaamheid van de afvalwaterketen conform de afspraken met ketenpartners.

De Mutual Gains Aanpak van de Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD), waarbij vanuit de belangen van de betrokken partijen gezamenlijk naar oplossingen wordt gezocht, heeft tot vele successen en een enkele teleurstelling geleid. Hier volgt een kort overzicht.

Bij Optimalisatie Afvalwater Systeem (OAS) De Groote Lucht is in de projecten 'Samen meten en monitoren' en 'Be-Good' gewerkt aan het digitaal inwinnen en beheren van gegevens, samen met de gemeenten Westland, Midden-Delfland, Maassluis, Vlaardingen en Schiedam. Hiermee krijgen we meer inzicht in het functioneren van het transportstelsel dat de afvoer naar de zuivering De Groote Lucht regelt. Het project 'Be-Good' heeft als doel een dashboard op te leveren voor de samenwerkende gemeenten en Delfland, met meetgegevens in de waterketen. Dit project is een pilot voor een bredere regionale uitrol. Het onderzoek naar rioolvreemd water in het rioolstelsel dat afvoert naar de zuivering De Groote Lucht is afgerond. Dit heeft tot verschillende maatregelen geleid waarmee de hoeveelheid rioolvreemd water kan worden gereduceerd. De maatregelen uit het onderzoek voor de gemeenten Vlaardingen en Schiedam worden in 2020 uitgevoerd.

De OAS (Optimalisatie Afvalwater Systeem) Harnaspolder/Houtrust is in 2019 opgestart. De eerste activiteiten zijn het maken van een model van de gemeentelijke rioolstelsels en het daarmee uitvoeren van stresstesten. Deze worden in 2020 opgestart.

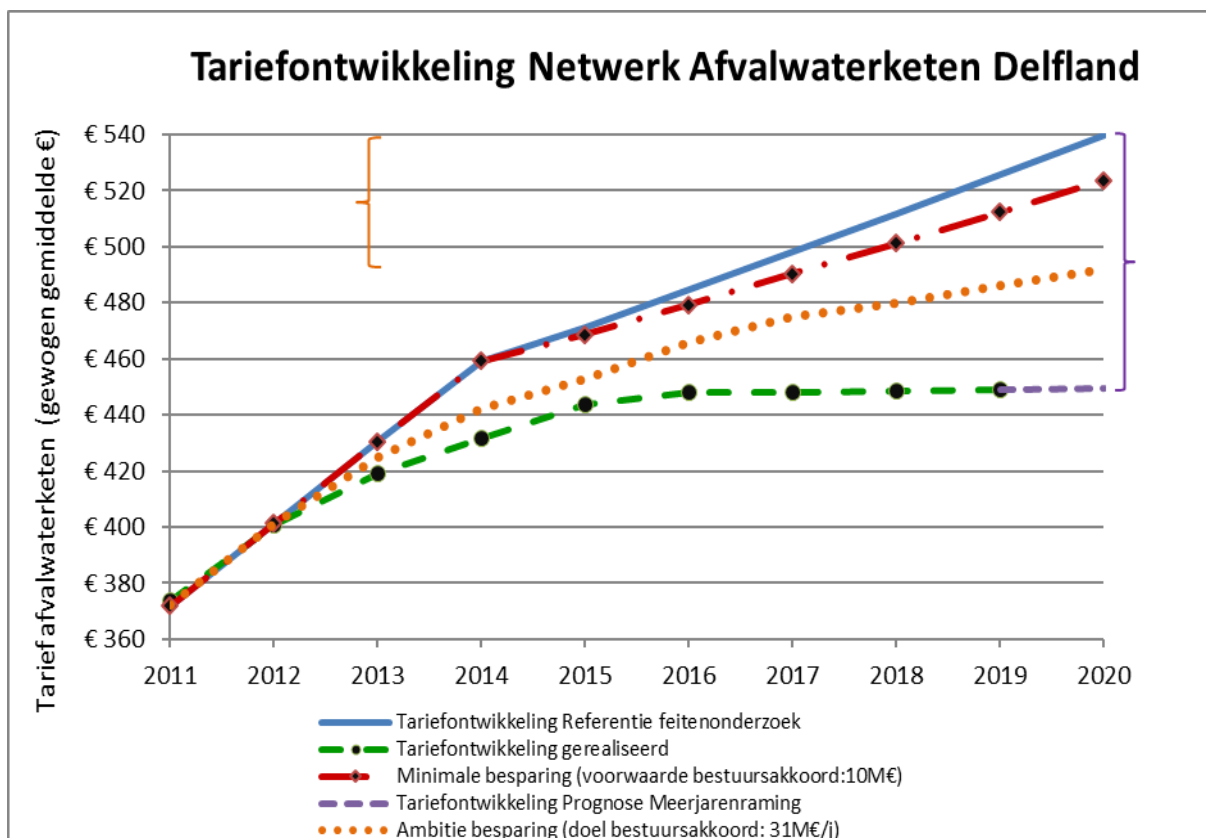
De gemeenten Delft, Leidschendam-Voorburg en Pijnacker-Nootdorp zijn een operationele samenwerking aangegaan voor het rioolgemaalbeheer; Delfland participeert hier niet in. Het operationeel rioolgemaalbeheer van Vlaardingen is uiteindelijk niet aan Delfland overgedragen, omdat Vlaardingen haar eigen organisatie heeft versterkt en dit in eigen beheer blijft doen.

Er is een duidelijke wens van de partners om de samenwerking binnen het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD) verder te verstevigen. Het opstellen van een nieuwe bestuursovereenkomst met NAD-partners zal in 2020 leiden tot vaststelling ervan. Deze bestuursovereenkomst betreft de periode 2021-2027 en zal de stappen in beeld brengen die het NAD wil gaan zetten om in 2050 tot een watercyclus te komen.

### **Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Minder stijging van de afvalwaterheffing t.o.v. de referentie 2011	-€ 40	-€ 77

Uit de indicator blijkt dat het doel ruimschoots is gehaald. De afvalwaterheffing is gelijk gebleven terwijl de referentie uit 2011 verder is gestegen. In de figuur tariefontwikkeling Netwerk Afvalwaterketen Delfland is zichtbaar dat deze besparing voor het hele netwerk geldt.



Figuur 3.1 Tariefontwikkeling Netwerk Afvalwaterketen Delfland

De verticale as toont het tarief per huishouden voor rioolbeheer plus zuiveren. De tariefafname die de oranje accolade in de figuur laat zien, komt overeen met de oorspronkelijke besparingsdoelstelling van € 31 miljoen (tariefafname \* aantal huishoudens) uit het bestuursakkoord. De paarse accolade geeft de gerealiseerde besparing aan.

#### 3.4.1 Exploitatie wat heeft het gekost?

Programmaliijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Transporteren en zuiveren	15.395	15.653	15.366	12.958
Hergebruik grondstoffen	554	554	259	128
PPS-contract	70.851	71.316	71.658	75.600
Samenwerken in de afvalwaterketen	986	986	1.327	-754
<b>Totaal</b>	<b>87.786</b>	<b>88.509</b>	<b>88.611</b>	<b>87.932</b>

De verschillen worden per programmaliijn hieronder toegelicht.

##### Toelichting

##### Transporteren en Zuiveren

Per saldo € 0,3 miljoen voordelig. Dit komt door enerzijds door de hogere lasten voor energie, veiligheid, uitwerking Masterplannen De Groote Lucht, onderhoud en kosten groengas Harnaspolder (€ 0,4 miljoen). Daartegenover staan € 0,9 miljoen hogere baten uit de verkoop van groen gas door een hogere marktprijs voor HBE's (Herbruikbare Brandstof Eenheden) en lagere marktprijs voor gas (€ 0,2 miljoen).

##### Hergebruik Grondstoffen

Het saldo is € 0,3 miljoen voordelig. Het inhuurbudget voor Delfland Circulair is ingevuld door interne medewerkers. Hierdoor is de realisatie lager dan begroot.



### PPS-contract

Per saldo € 0,3 miljoen nadelig.

De hogere lasten (€ 0,4 miljoen) vanwege een hogere vuillast in het afvalwater van DSM, dat via de infrastructuur van Delfland in zee wordt geloosd, zijn gecompenseerd door een hogere heffing van Delfland aan DSM.

Hogere baten werden veroorzaakt door een eenmalig hoger aantal Vervuilingseenheden uit de productie door Nutricia (€ 0,1 miljoen).

### Samenwerken in de afvalwaterketen

Per saldo kwam dit € 0,6 miljoen nadelig uit. Hogere lasten vanwege software aankoop voor subsidieproject dataplatform Be-Good (€ 0,1 miljoen) en de uitgaven samenwerkingsverband OAS De Groote Lucht, die door een apart jaarrekeningbesluit worden gecompenseerd via onttrekking aan de bestemmingsreserve OAS De Groote Lucht. (€ 0,3 miljoen)

#### 3.4.1 Investeringsuitgaven

De vervangingsinvesteringen in 2019 en 2020 op de zuiveringen de Nieuwe Waterweg en de Groote Lucht zijn waar mogelijk uitgesteld in afwachting van de uitkomsten van de masterplannen voor deze zuiveringen. Hiermee worden desinvesteringen zoveel mogelijk voorkomen. Zodra in 2020 besluiten zijn genomen over hoe voor deze installaties de toekomst eruit gaat zien, worden de daaraan ondersteunende investeringen alsnog uitgevoerd.

Programmaliijn (Bedragen* € 1 miljoen)	Geraamde investeringen Begroting 2019	Geraamde investeringen Burap 2019	Gerealiseerde investeringen jaarrekening 2019
Transporteren en zuiveren	1,2	0,9	0,7
Hergebruik grondstoffen	0,5	0,1	0,1
PPS-contract	1,1	1,1	0,9
<b>Totaal</b>	<b>2,8</b>	<b>2,1</b>	<b>1,7</b>

Binnen dit programma zijn de gerealiseerde investeringen € 0,4 miljoen lager dan de geraamde investeringen in Burap 2019. De verschillen worden hieronder per programmaliijn toegelicht.

#### *Toelichting*

##### **Transporteren en zuiveren**

Dit was per saldo € 0,2 miljoen lager dan geschat. De inspectie van de transportleiding 's-Gravenzande-NWA is uitgesteld tot 2020. Er bleken meerdere aanpassingen aan de leiding noodzakelijk te zijn om deze te kunnen inspecteren. Tevens is de aanbesteding aangepast naar meervoudig onderhands. Uit de marktverkenning bleek dat er een tweede partij was die dit werk mogelijk ook kan uitvoeren, voor € 0,1 miljoen lager dan begroot.

Het project 'Capaciteit van de elektrische installatie De Groote Lucht' wordt niet meer als zodanig uitgevoerd. De benodigde aanpassing van de capaciteit is onderzocht. Hieruit bleek dat voor het project S.C.H.O.O.N. met een beperkte aanpassing kan worden volstaan. De structurele aanpassing van de elektrische installatie wordt uitgesteld totdat er op grond van het masterplan De Groote Lucht besluiten zijn genomen; € 0,1 miljoen lager dan begroot.

##### **PPS-contract**

Per saldo € 0,2 miljoen lager dan geschat. Voor het project Groen Gas Harnaschpolder zijn de uitgaven lager dan voorzien. Aanpassingen in de warmtevoorziening zijn namelijk niet uitgevoerd, omdat er in de nabije toekomst een beter alternatief is met minder onvoorziene kosten.



### 3.5 Innovatie, duurzaamheid en financiële producten

#### 3.5.1 Programmalijnen

Binnen het programma Innovatie, duurzaamheid en financiële producten zijn er twee programmalijnen onderscheiden:

- Coördinatie innovatie en duurzaamheid
- Coördinatie financiële producten.

In onderstaande paragrafen zijn de resultaten per programmalijn weergegeven.

#### **Programmalijn Coördinatie innovatie en duurzaamheid**

Doel:

1. We zijn energieneutraal in 2025 (100% eigen duurzame energieopwekking) en klimaatneutraal in 2050 (0-emissie broeikasgassen).
2. Onze doelen worden met behulp van innovatie beter en slimmer gerealiseerd.

#### *Energie- en klimaatneutraal*

Het afgelopen jaar is gewerkt aan het verder verduurzamen (energie- en klimaatneutraal maken) van Delfland. Denk daarbij aan de realisatie van de groengasinstallatie op zuivering Harnaschpolder en de start van de bouw van een groengasinstallatie op zuivering Houtrust, inclusief een warmtepomp en CO<sub>2</sub>-vervloeingsinstallatie.

Daarnaast zijn op het gebied van onderhoud nieuwe initiatieven gestart voor het verwerken van bagger en maaisel, wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om fosfaat uit zuiveringsslib te winnen en wordt nagegaan of het mogelijk is om CO<sub>2</sub> op de zuiveringsinstallaties nog verder af te vangen. Ook is er een actieplan Energieneutraal opgesteld, dat begin 2020 ter besluitvorming wordt aangeboden aan het bestuur.

#### *Innovatie*

Binnen Delfland lopen ongeveer 25 innovatietrajecten, in stadium variërend tussen de 9 ontwikkelingsfasen van een innovatie, van onderzoeksprojecten en pilots tot het testen van prototypes. Twee van deze projecten hebben afgelopen jaar geleid tot succesvolle implementatie. Een pilot met drones en de toepassing van een nieuwe beluchtingsmethode. Voor alle innovatieprojecten geldt dat zij erop gericht zijn om een idee verder te helpen en te ontwikkelen, zodat we het uiteindelijk in ons dagelijks werk kunnen gebruiken. Daarbij is ingecalculeerd dat niet elk idee een haalbare business case oplevert.

#### **Prestatie-indicatoren**

##### *Innovatie en duurzaamheid*

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Totaal primair energiegebruik (TJ, o.b.v. Klimaatmonitor) <sup>1</sup>	610	664
Aandeel eigen duurzame energieopwekking (% , o.b.v. Klimaatmonitor)	70	69
Klimaatvoetafdruk (ton CO <sub>2</sub> eq./ jaar, o.b.v. Klimaatmonitor) <sup>1</sup>	8.000	19.834
Het percentage van de meervoudig onderhandse-, nationale- en Europese aanbestedingen waarbij, indien passend en proportioneel, MVI is toegepast (%)	35	ca. 35
Het aantal innovatieprojecten dat succesvol is geïmplementeerd is op basis van het TRL (Technology Readiness Level)	2 tot 3	2

<sup>1</sup>De streefwaarden voor deze PI's hebben betrekking op het voorgaande jaar (2018). Dit is inherent aan de toegepaste systematiek. De cijfers om de waarden te berekenen komen enkele maanden na het jaareinde volledig beschikbaar.

Bij de opzet van de begroting 2019 is voor het totale primaire energieverbruik 610 Tera-joule (TJ) opgenomen, op basis van een eerste concept van de Klimaatmonitor. Dit concept was nog onvolledig, waardoor de streefwaarde te laag is. Het totale primaire energieverbruik bedraagt 664 TJ. Dit is een energiebesparing van 11 TJ ten opzichte van het jaar ervoor.

Voor het aandeel eigen duurzame energieopwekking is de prognose nagenoeg gelijk aan de streefwaarde. Dit aandeel is de afgelopen jaren gestegen: het was 64,9 % en stijgt naar 69,3 %. Dat komt door een stijging van duurzame energieopwekking op eigen terrein (biogasproductie) en buiten eigen terrein (windparken HVC).

De CO<sub>2</sub>-voetafdruk bedraagt 19.834 ton CO<sub>2</sub>. Dit is veel hoger dan de eerder geprognoseerde 8.000 ton. In de Burap 2019 is al aangegeven dat de 8.000 ton CO<sub>2</sub> was gebaseerd op onvolledige gegevens. De prognose is herberekend op 19.804 ton CO<sub>2</sub>. De klimaatvoetafdruk is ongeveer 8% groter dan vorig jaar. Dit komt door extra stroomverbruik voor het aanvoeren van zoet water uit het Brielse meer (in verband met droogte).

Bij circa 35% van de Europese, nationale en meervoudig onderhandse aanbestedingen is ingezet op maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI). Voor de 47 aanbestedingen die zijn geregistreerd in TenderNed bedraagt dit percentage 62%. Dit zijn alle Europese en nationale aanbestedingen en een (beperkt) deel van de meervoudig onderhandse aanbestedingen. Van de meervoudig onderhandse aanbestedingen die niet zijn geregistreerd in TenderNed is geen exact percentage bekend. Wel is duidelijk dat bij deze aanbestedingen minder vaak MVI is toegepast. Om in 2020 voor alle meervoudig onderhandse aanbestedingen te kunnen rapporteren over de mate waarin MVI is toegepast, wordt de benodigde informatie vastgelegd.

Twee (van de 25 lopende) innovatieprojecten hebben geleid tot succesvolle implementatie. Een pilot met drones in 2018 heeft in 2019 geresulteerd in de implementatie van drones in het dagelijks gebruik bij diverse werkzaamheden, zoals het detecteren van nesten bij maaiwerkzaamheden en het opsporen van onregelmatigheden voor toezicht en handhaving. Het gebruik van drones levert zulke positieve resultaten op dat besloten is tot uitbreiding (digitale schouw in 2020) in combinatie met satellietbeelden. In de Prinsenhof in Pijnacker was sprake van zuurstofloos water, vissterfte en kroos. Er is daar een nieuwe beluchtingsmethode getest met zeer kleine belletjes (Waterqi). De resultaten waren dermate positief dat is besloten de Waterqi ook op andere plekken in Delfland in te zetten.

### **Programmatisch Coördinatie financiële producten**

Doel: De financiële- en bedrijfsprocessen zijn kwalitatief verbeterd en ondersteunen de organisatie optimaal.

De P&C-cyclus is in 2019 conform planning uitgevoerd en over de Jaarrekening 2018 is in 2019 een goedkeurende accountantsverklaring verkregen. Delfland is op 1 januari 2019 toegetreden tot de Financiële Eenheid waarin de hoogheemraadschappen van Rijnland, Schieland & de Krimpenerwaard en Delfland hun financieel-administratieve processen hebben ondergebracht met kosten voor gemene rekening. Dit heeft in 2019 geresulteerd in verdere harmonisatie van de financieel-administratieve processen en vermindering van de organisatorische kwetsbaarheid.

Het programma 'Continu verbeteren' is in 2019 voortgezet. Daarbij zijn onder meer de processen voor in- en uitbedrijf nemen van installaties opnieuw beschreven en is een procesanalyse en -verbetering doorgevoerd voor het leggerproces.

### **Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
Netto-schuldquote (schuldpositie gerelateerd aan omzet; %)	288%	275%
Externe financiering (% vaste activa)	90%	90%
Debt-ratio (%)	90%	82%
Kassaldo reguliere exploitatie (M€)	69,3	85,3
Vrije kasstroom (M€)	24,0	36,0

De netto-schuldquote en de debt ratio zijn lager dan de streefwaarde in de begroting; het kassaldo en de vrije kasstroom zijn hoger. De belangrijkste oorzaak hiervan is dat het resultaat over 2019 positiever was dan begroot. Dit leidt tot een gunstigere ontwikkeling van de schuldpositie en een hoger kassaldo. Voor de vrije kasstroom speelt daarnaast mee dat er minder investeringsuitgaven zijn gedaan en meer subsidiebatens zijn ontvangen dan begroot.

### 3.5.2 Exploitatie: wat heeft het gekost?

Programmalijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Coördinatie innovatie en duurzaamheid	3.809	3.930	3.952	3.997
Coördinatie financiële producten	4.361	3.186	2.178	1.758
<b>Totaal</b>	<b>8.170</b>	<b>7.116</b>	<b>6.130</b>	<b>5.755</b>

#### Toelichting

##### Algemeen

Binnen het programma is sprake van een voordelige afwijking ten opzichte van de begroting van € 1,0 miljoen, door € 0,6 miljoen lagere kosten en € 0,4 miljoen hogere baten.

##### Programmalijn Coördinatie innovatie en duurzaamheid

De realisatie binnen deze programmalijn is vrijwel conform budget.

##### Programmalijn Coördinatie financiële producten

Het saldo binnen deze programmalijn is € 1,0 miljoen voordelig. Hiervan is € 0,4 miljoen gerelateerd aan hogere opbrengsten uit de verkoop van onroerend goed. Een verkoop kwam eerder tot stand dan verwacht en een andere verkoop leverde substantieel meer op dan begroot. Verder is € 0,6 miljoen gerelateerd aan een financiële post die dient ter dekking van personele lasten buiten deze programmalijn.

### 3.5.3 Investeringsuitgaven

Programmalijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Programmalijn Coördinatie financiële producten	0	0	0	0
<b>Totaal</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

Het project 701773 Prosa is in 2019 afgesloten. Voor het overige zijn er geen investeringsprojecten in dit programma.

## 3.6 Bestuur, organisatie en instrumenten

### 3.6.1 Programmalijnen

Binnen het programma Bestuur, organisatie en instrumenten zijn er vier programmalijnen onderscheiden:

- Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening;
- Coördinatie, regulering en toezicht;
- Waterbewust en communicatie;
- Crisisorganisatie.

In onderstaande paragrafen worden de resultaten per programmalijn weergegeven.

#### Programmalijn Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening

Doel:

1. We zijn een open en transparante ontwikkel- en beheerorganisatie met een samenwerkingsgerichte grondhouding richting zijn partners. We zijn flexibel waar dit nodig is en innovatief om de veranderingen op een effectieve manier vorm te geven. Dit gaat niet ten koste van de financiële positie. De organisatie is daarom gericht op een efficiënte uitvoering van de taken en het bereiken van de doelen met een gematigde tariefontwikkeling.
2. We waarderen informatie als een kostbaar middel dat van iedereen is en hebben informatie volledig geïntegreerd als een cruciale productiefactor.

#### **Ad. 1**

Binnen alle teams van Delfland is met behulp van strategische personeelsplanning (SPP) in beeld gebracht hoe de huidige kwaliteit en kwantiteit van het personeelsbestand aansluit bij de op middellange termijn verwachte ontwikkelingen (periode van 3 jaar). In het laatste kwartaal van 2020 geven we een vervolg aan SPP. De nieuwe organisatie vormt dan het uitgangspunt.

Het contractbeheer en externe dienstverlening van de huisvesting zijn op orde. Diverse contracten zijn opnieuw aanbesteed. Tevens zijn het onderhoud, de subsidieaanvragen en de subsidieverantwoording van monumentale molens afgerond.

Op 20 maart 2019 vonden de Waterschapsverkiezingen plaats. De opkomst was bijna 8% hoger dan bij de vorige verkiezingen. Op 27 maart 2019 heeft de Verenigde Vergadering de rechtmatigheid van de verkiezingsuitslag vastgesteld en zijn de 30 VV-leden benoemd. Tijdens de Verenigde Vergadering van 28 maart 2019 zijn de nieuwe leden beëdigd.

Directie en dagelijks bestuur hebben de ambitie uitgesproken om de organisatie in zijn geheel naar een hoger veiligheids-, gezondheids- en milieuniveau te ontwikkelen. Het veiligheidsbeleid en de commitment is met de inbreng van medewerkers vastgesteld. Ook is weer een Week van de Veiligheid georganiseerd om het veiligheidsbewustzijn te vergroten. Bovendien is er begonnen met het bijhouden van de Total Recordable Case Frequency (TRCF) en worden alle gemelde incidenten opgevolgd en leerpunten gedeeld. Uit de toename in het aantal meldingen van een bijna-ongeval of gevaarlijke situatie blijkt dat het bewustzijn gegroeid is. Tegelijkertijd blijft het melden een punt van aandacht.

#### **Ad. 2**

Er zijn veel verbeteringen in de ICT-infrastructuur doorgevoerd, waardoor de beschikbaarheid sterk verbeterd is. Deze verbeteringen zijn terug te vinden in de vervanging van mobiele devices, de introductie van Windows 10 en het vernieuwen van back up- en restorediensten. Delfland is gestart met drie pilots voor de implementatie van Office 365 in 2020.

Het gegevensbeheer en het informatiemanagement zijn verder geprofessionaliseerd. Een evaluatie van het gegevensbeheer is uitgevoerd en heeft gezorgd voor een betere discipline voor het op orde houden van data en informatie. In juli 2019 is Delfland aangesloten op de nieuwste waterschap-gegevensstandaard en gestart met datagedreven werken (het beter onderbouwen en ondersteunen van beslissingsmodellen met data). Op het gebied van cyber security en veiligheid van informatie voldoen we aan het vereiste niveau van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Ook maken we goede voortgang bij het voldoen aan de Baseline informatiebeveiliging Overheid (BIO).

#### **Prestatie-indicatoren**

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrkening 2019
1 Medewerkersonderzoek: beoordeling werkgeverschap	-	7,1
2 Ziekteverzuim	4,8%	4,7%
3 Digitale volwassenheid van de organisatie: digitale dienstverlening	88%	90%

Het medewerkersonderzoek heeft een nieuwe opzet gekregen waardoor vergelijking met eerdere onderzoeken niet volledig kan plaatsvinden. De prestatie-indicator

Medewerkmotivatie wordt bijvoorbeeld uitgedrukt in het cijfer voor werkplezier. Aan de hand van de nieuwe meting worden nieuwe streefwaarden opgesteld voor onze organisatie. Op basis van het onderzoek in 2019 scoren we twee sterren voor 'beste werkgever' en is ons cijfer voor werkgeverschap gestegen naar 7,1 ten opzichte van 7,0 in het vorige onderzoek. Het gemiddelde van het openbaar bestuur is 6,8.

Het ziekteverzuim was in 2019 lager dan de streefwaarde en nagenoeg gelijk aan de voor onze organisatie berekende Verbaannorm (4,6%). Dat is een norm die rekening houdt met variabelen die van invloed zijn op het verzuim, zoals leeftijd en opleidingsniveau van het personeelsbestand.

In 2019 is (net als in 2018) geen Sectorscan Digitalisering door de Unie van Waterschappen uitgevoerd. Hierdoor is er geen objectieve score voor de Digitale Volwassenheid beschikbaar. Op grond van de eigen informatie – op het gebied van onze digitale dienstverlening, het zaakgericht werken voor onze vergunningverlening, toezicht en handhaving, de invoering van de DAMO-standaarden (datamodellen) en de aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) – concluderen wij dat de score rond het streefgetal ligt.

### **Programmalijn Coördinatie, regulering en toezicht**

Doel:

1. De reguleringsketen vormt een transparante en efficiënte schakel tussen buiten (gebied) en binnen (Delfland).
2. Het instrumentarium van toezicht en handhaving is effectief ingezet om het naleefgedrag te bevorderen en waar mogelijk structureel te verbeteren.
3. We ontwikkelen één integrale en actuele legger voor alle waterstaatswerken.
4. We implementeren de Omgevingswet en grijpen de veranderingen aan om in samenwerking met de gemeenten de wettelijke instrumenten aan te passen.
5. We stellen de Waterschapsverordening integraal op. Hierin zijn alleen de strikt noodzakelijke regels en procedures opgenomen.

#### **Ad. 1**

In 2019 is een verbeterslag gemaakt in de transparantie van het vergunningsproces: in de vergunning wordt de aanvrager nu meer meegenomen in de juridische overwegingen. Er is gewerkt aan versnelde vergunningprocedures voor kabels (exclusief leidingen) en de quick scan op een vergunningaanvraag is verbeterd. Hierdoor zijn klanten/aanvragers beter geïnformeerd over het verloop van de vergunningaanvraag. Gebiedsgericht werken zorgt daarnaast voor meer kwaliteit in het vooroverleg.

#### **Ad. 2**

De bestuurlijke speerpunten uit het uitvoeringsprogramma Toezicht en Handhaving 2019 zijn conform planning gerealiseerd.

#### **Ad. 3**

In 2019 is ambtelijk de integrale leggetekst en de onderliggende digitale database gerealiseerd. Bestuurlijke vaststelling vindt plaats in 2020. Verder is gewerkt aan het verbeteren en inrichten van werkprocessen om de Legger Delfland actueel te kunnen houden.

#### **Ad. 4 en 5**

Producten en werkwijzen die de Omgevingswet vereist, zijn verder ontwikkeld. De Watervisie 1.0 is vastgesteld en er is gestart met de beleidsarme omzetting naar een nieuwe Waterschapsverordening. Deze wordt per 1 januari 2021 aangeboden via het DSO. Daarnaast is gewerkt aan het verder digitaliseren van het afhandelen van meldingen en vergunningaanvragen via het DSO en is geoefend met gemeenten. Delfland is betrokken bij het opstellen van omgevingsvisies en -plannen van gemeenten, de provincie Zuid-Holland en Haaglanden.

## Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator met streefwaarde	Begroting 2019	Jaarrekening 2019
1. De vergunningen worden binnen de wettelijke termijn van 8 weken Verstrekt	95%	95%
2. Het aantal landelijke eisen waar het toezicht en handhavings instrumentarium van Delfland aan voldoet	90%	n.t.b.

Door de toenemende stroom en complexiteit van vergunningsaanvragen in 2019 is sprake van een daling in het aantal vergunningen dat binnen de wettelijke termijn is versterkt. Door het tijdig bijschakelen van extra personeel is de streefwaarde van 95% gehaald. Delfland ligt op schema om te voldoen aan de landelijke eisen. De landelijke eindmeting is verschoven naar het tweede kwartaal van 2020.

## Programmalijn Waterbewustzijn en communicatie

### Doelen

1. In 2021 zijn inwoners van Delfland zich bewust van het water om hen heen, van de gevolgen van klimaatverandering en van hun eigen handelingsperspectieven.
2. We dragen met communicatie bij aan onze reputatie bij burgers en belanghebbenden, en maken daarbij optimaal gebruik van digitale middelen.

### Ad. 1

Het waterbewustzijn heeft een flinke impuls gekregen met de Waterschapsverkiezingen. We zijn onder andere met de actie 'Natte sokken' actief het gesprek aangegaan met inwoners. Het vergroten van het waterbewustzijn is het vertrekpunt in bijna al onze (project)communicatie. Qua gedragsbeïnvloeding is onder andere onderzocht hoe schoolpleinen de ouders meer klimaatbewust maken.

### Ad. 2

Er is een nieuw communicatiebeleidskader voor de komende vier jaar opgesteld. Op het gebied van de online communicatie zien we vooral een stijging in de aandacht op Twitter en LinkedIn. Facebook blijft wat achter.

Er is volop ingezet op communicatieve ondersteuning van projecten en beheer, zoals bij de opening van een ondergrondse waterberging in Westland, bij de maatregelen bij de Delftse Hout en bij het beheer van de duinen in Kijkduin met behulp van geiten en schapen. Ook zetten we verschillende communicatiekanalen in: website, Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn en nieuws via regionale media.

We delen onze passie voor water op dagelijkse basis via storytelling. Ook de (inmiddels twintig) video's van Ernsts OnderWaterWereld zijn een mooie aanvulling op onze verhalen. Deze zijn via Omroep West uitgezonden en hebben een bereik van tussen de 550 en 5000 views. Ons educatieprogramma en de jeugdijkgraaf zorgen ervoor dat jongeren in contact komen met waterthema's en hierover in gesprek gaan met elkaar. Ruim 1500 leerlingen hebben kennis gemaakt met ons educatie-aanbod via gastlessen, excursies of rondleidingen.

## Prestatie-indicator

Er is een reputatieonderzoek gestart voor klanttevredenheid, naamsbekendheid en reputatie. De resultaten zijn begin 2020 bekend. Hiermee kunnen streefwaardes worden bepaald voor een prestatie-indicator die we in de Burap 2020 aan de Verenigde Vergadering voorleggen.

## Programmalijn Crisisorganisatie

Doel: Tijdens een crisis is de calamiteitenorganisatie in staat de calamiteit adequaat, effectief effectief en efficiënt te bestrijden.

Er zijn in 2019 meerdere calamiteiten geweest, uiteenlopend van hoogwater tot persleidingbreuken. Al deze calamiteiten zijn geëvalueerd. Die evaluaties worden gebruikt voor de verdere aanscherping van afspraken en procedures, en de nieuwe versie van het opleidings- en trainingsplan. Er is een systeem oefening gehouden waarbij alle teams binnen

de calamiteitenorganisatie op operationeel, tactisch en strategisch niveau hebben geoefend.

### 3.6.2 Exploitatie: wat heeft het gekost?

Programmaliijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Organisatieontwikkeling, sturing en infovoorziening	21.533	22.092	22.493	21.696
Coördinatie regulering en toezicht	8.339	8.969	7.511	6.872
Waterbewustzijn en communicatie	1.728	1.728	1.255	1.805
Crisisorganisatie	696	696	552	862
<b>Totaal</b>	<b>32.297</b>	<b>33.485</b>	31.811	<b>31.235</b>

#### *Toelichting*

Binnen het programma 'Bestuur, organisatie en instrumenten' is sprake van een voordelige afwijking van € 1,7 miljoen ten opzichte van de begroting door € 1,4 miljoen lagere kosten en € 0,3 miljoen hogere baten.

Het saldo van de programmaliijn Organisatieontwikkeling, sturing en infovoorziening is € 0,4 miljoen nadelig. Dit komt vooral door € 0,4 miljoen hogere kapitaallasten voor het project Huisvesting. Een aantal componenten van de huisvesting hebben een kortere afschrijvingstermijn gekregen.

Het saldo van de programmaliijn Coördinatie regulering en toezicht is € 1,5 miljoen voordelig, vooral door lagere kosten voor de Omgevingswet. De begroting bedroeg € 1,2 miljoen. Omdat het niet is gelukt te beschikken over de begrote capaciteit zijn de uitgaven van het hele programma (over de periode 2017 t/m 2019), inclusief de ontvangen subsidie, € 0,8 miljoen lager dan verwacht.

Het resterende bedrag wordt bij de Burap 2020 toegevoegd aan de begroting 2020. Daarnaast kostte Toezicht en Handhaving € 0,2 miljoen meer door benodigde software. Tenslotte zijn de doorbelaste interne uren € 0,9 miljoen lager vanwege verschuivingen tussen de programma's Innovatie etc. en Organisatie en bestuur.

Het saldo van de programmaliijn Waterbewustzijn en communicatie is € 0,5 miljoen voordelig, doordat ingehuurd medewerkers in dienst zijn getreden - wat € 0,2 miljoen lagere loonkosten opleverde - en doordat voor de campagne Waterbewustzijn voor € 0,1 miljoen minder is uitgegeven.

Daarnaast zijn de doorbelaste uren € 0,2 miljoen lager vanwege verschuiving tussen de programma's E en F.

Het saldo van de programmaliijn Crisisorganisatie is € 0,1 miljoen voordelig door lagere doorbelasting van interne uren. Dit komt door verschuiving tussen de programma's Innovatie en Duurzaamheid en Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening.

### 3.6.3 Investeringsuitgaven

Programmaliijn (Bedragen* € 1 miljoen)	Geraamde investerings Begroting 2019	Geraamde investerings Burap 2019	Gerealiseerde investerings jaarrekening 2019
Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening	3,9	1,7	1,5
<b>Totaal</b>	<b>3,9</b>	<b>1,7</b>	<b>1,5</b>

#### *Toelichting*

De verlaging in de Burap betrof met name de projecten Aanpassing huisvesting Vlaardingen voor € 2,0 miljoen en Beveiliging kritieke (digitale) infrastructuur voor 0,4 miljoen.

Ten opzichte van de Burap zijn de investeringen € 0,2 miljoen lager doordat de geplande plaatsing van een innovatieve Toegangspoort op zuivering de Grote Lucht is doorgeschoven naar 2020.

### 3.7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

#### 3.7.1 Programmalijnen

Binnen het programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien zijn twee programmalijnen onderscheiden:

- Algemene dekkingsmiddelen
- Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves

#### Programmalijn Algemene dekkingsmiddelen

Doel: Het tijdig, juist en volledig opleggen van belastingaanslagen door de Regionale Belastinggroep (de RBG).

#### Programmalijn Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves

Doel: Het voldoen aan de verplichting tot het opnemen in de begroting van ramingen voor onvoorzien en het zo nodig opnemen van stelposten voor frictiekosten en indexering, en het vormen en muteren van reserves op basis van VV-besluiten.

#### 3.7.2 Exploitatie: wat heeft het gekost?

Programmalijn (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Algemene dekkingsmiddelen	-223.780	-225.850	-227.854	-224.451
Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves	33.605	29.721	29.903	23.943
<b>Totaal</b>	<b>-190.174</b>	<b>-196.129</b>	<b>-197.951</b>	<b>-200.508</b>

Algemene dekkingsmiddelen (Bedragen* € 1.000)	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2018
Zuiveringsheffing	-133.340	-134.264	-135.125	-134.570
Watersysteemheffing	-97.312	-97.746	-99.243	-95.439
Overige kosten en opbrengsten	-483	-740	-220	-736
Kosten RBG	7.356	6.901	6.734	6.294
<b>Totaal</b>	<b>-223.780</b>	<b>-225.850</b>	<b>-227.854</b>	<b>-224.451</b>

#### Zuiveringsheffing

De opbrengsten uit de zuiveringsheffing nemen toe met € 0,8 miljoen (0,7%) als gevolg van een hoger aantal vervuilingseenheden dan bij de bestuursrapportage aangenomen.

Zuiveringsheffing	Volumeontwikkeling				Belastingopbrengsten (* € 1.000)		
	Eenheid	Aantal Begroting 2019 (A)	Aantal Jaarrekening 2019 (B)	Delta Eenheden (B-A)	Begroting 2019 (C)	Jaarrekening 2019 (D)	Delta (D-C)
Zuiveringsheffing 2019	Vervuilingseenheden	1.462.900	1.468.600	5.700	136.781	137.308	527
Oninbaarheid	Vervuilingseenheden	26.916	39.700	12.784	-2.517	-2.300	-217
Zuiveringsheffing vorige jaren						115	115
<b>Totaalopbrengsten</b>					<b>134.264</b>	<b>135.125</b>	<b>-555</b>

#### Watersysteemheffing

De opbrengsten uit de watersysteemheffing stijgen met circa € 1,5 miljoen (1,5%). Deze stijging zit voornamelijk in de categorie gebouwd. De oorzaak is dat de WOZ-waarde in de praktijk meer stijgt dan begroot. In de begroting is rekening gehouden met een WOZ-waardestijging van 5,7% (gewogen gemiddelde van 7% voor woningen, 1% voor niet-woningen). De realisatie laat een stijging zien van 7,5 %.



Watersysteemheffing	Volumeontwikkeling				Belastingopbrengsten (* € 1.000)		
Belastingsoort	Eenheid	Aantal Begroting	Aantal Jaarrekening	Delta Eenheden	Begroting 2019 (C)	Jaarrekening 2019 (D)	Delta (D-C)
		2019 (A)	2019 (B)	(B-A)			
- ingezetenen	Huishoudens	515.000	515.600	600	63.494	63.578	84
-gebouwd	WOZ (* € 1 milj.)	154.412	159.946	5.534	38.757	40.429	1.672
-ongebouwd en natuur					3.398	3.399	1
Kwijtschelding	Huishoudens	56.700	56.700	0	-6.991	-6.988	3
Oninbaarheid	Huishoudens	7.700	9.200	1.500	- 949	-1.235	-286
Verontreinigingsheffing	Vervuilingseenheden	400	700	300	37	60	23
Totaalopbrengsten					97.746	99.243	1.497

### Belastingsoorten

We heffen de in de onderstaande tabel opgenomen belastingen:

Belastingsoort	Heffingsmaatstaf	Belastingplichtig
Watersysteemheffing:		
- ingezetenen	Woonruimte	Ingezetenen (hoofdbewoner)
- gebouwd	Waarde WOZ	Eigenaar gebouwde onroerende zaken
- ongebouwd (overig)	Oppervlakte van de onroerende zaak (aantal hectares)	Eigenaar ongebouwde onroerende zaken
- ongebouwd (wegen)	Oppervlakte van de onroerende zaak (aantal hectares)	Eigenaar ongebouwde onroerende zaken
- natuur	Oppervlakte van de onroerende zaak (aantal hectares)	Eigenaar natuurterrein
Verontreinigingsheffing	Vervuilingswaarde (v.e.'s)	Lozers vanuit woonruimten (hoofdbewoner) en bedrijven
Zuiveringsheffing	Vervuilingswaarde (v.e.'s)	Lozers vanuit woonruimten (hoofdbewoner) en bedrijven
Legesheffing	Watervergunningaanvraag of -wijziging	Aanvrager van de dienst
Precariobelasting	Volgens tarieventabel	Het hebben van voorwerpen onder, op of boven grond, water

### Belastingeenheden en -opbrengsten watersysteem en zuivering, leges en precario

In de beide volgende tabellen zijn respectievelijk de geraamde en de werkelijke aantallen belastingeenheden en belastingopbrengsten van de watersysteem- en zuiveringsheffing vermeld. De vermelde aantallen en opbrengsten zijn bruto, dus met kwijtschelding (ingezetenen) en oninbaarheid van opgelegde aanslagen is geen rekening gehouden.

### Belastingeenheden

Belastingsoort	Eenheid	Begroting 2019	Burap 2019 (prognose)	Rekening 2019	Rekening 2018
Watersysteemheffing:					
Ingezetenen	Huishoudens	515.000	515.000	515.600	511.900
Gebouwd	WOZ (miljoen)	152.680	154.412	159.946	143.524
Ongebouwd (overig)	Hectare	14.500	14.500	13.700	14.500
Ongebouwd (wegen)	Hectare	4.500	4.500	4.600	4.400
Natuur	Hectare	2.700	2.700	2.700	2.900
Verontreinigingsheffing	Verv.eenheid	400	400	700	700
Zuiveringsheffing tot.	Verv. eenheid	1.452.500	1.462.900	1.468.600	1.457.100
-woningen	Verv.eenheid	1.157.000	1.167.000	1.166.400	1.155.700

-bedrijven	Verv.eenheid	295.500	295.500	302.200	301.400
------------	--------------	---------	---------	---------	---------

## Totaal bruto belastingopbrengsten

Belastingsoort (Bedragen * € 1.000)	Tarief 2019	Begroting 2019	Begroting na Burap	Rekening 2019	Rekening 2018
a. Watersysteembeheer					
Ingezetenen	€ 123,29	63.494	63.494	63.578	62.179
Gebouwd	0,0251%	38.323	38.757	40.429	37.890
Ongebouwd (overig)	€ 91,50	1.327	1.327	1.252	1.330
Ongebouwd (wegen)	€ 457,50	2.059	2.059	2.134	2.013
Natuur	€ 4,56	12	12	12	15
Verontreinigingsheffing	€ 93,50	37	37	60	63
<b>Bruto opbr. Watersysteembeheer</b>		<b>105.252</b>	<b>105.252</b>	<b>107.465</b>	<b>103.490</b>
b. Zuiveringsbeheer					
woningen		108.180	109.152	109.056	108.240
bedrijven		27.629	27.629	28.253	28.000
c. Afwikkeling voorgaande jaren				115	809
<b>Bruto opbr. Zuiveringsbeheer</b>		<b>135.809</b>	<b>135.809</b>	<b>137.425</b>	<b>137.049</b>
d. Leges		500	500	716	900
e. Precario		200	200	191	200
<b>Bruto opbrengsten</b>		<b>241.761</b>	<b>241.761</b>	<b>245.797</b>	<b>241.639</b>

De bruto belastingopbrengsten zijn € 3,9 miljoen hoger uitgevallen dan bij de bijgestelde begroting was geraamd. In de begroting was rekening gehouden met een stijging in de WOZ-waarde van gemiddeld 7% voor woningen en 1% voor bedrijven. Dat is reeds in de bestuursrapportage opwaarts bijgesteld maar de realisatie in bruto opbrengsten over 2019 valt nog € 1,7 miljoen hoger uit.

Daarnaast is er een lichtere stijging van huishoudens dan begroot met dientengevolge extra opbrengsten bij ingezetenen en zuiveringsbeheer woningen.

### *Kwijtschelding watersysteem*

Voor de watersysteemheffing (ingezetenen) is het kwijtscheldingsbeleid ongewijzigd toegepast en hierbij komen over het belastingjaar 2019 naar verwachting ruim 56.700 huishoudens in aanmerking voor kwijtschelding (9,9% van het totale aantal huishoudens). Met de kwijtschelding is een bedrag gemoeid van € 7 miljoen, gelijk aan de begrotingsraming.

### *Afwikkeling aanslagen voorgaande jaren*

Naast de aanslagen over het heffingsjaar 2019 zijn ook over 2018 of over oudere jaren aanslagen definitief opgelegd en is het invorderingsproces voortgezet. In de jaarrekening 2019 zijn de afwijkingen verwerkt ten opzichte van eerdere aannames (€ 0,1 miljoen)

### *Belastingopbrengsten leges*

De legesopbrengsten bevatten onder meer die voor de projecten A16 en A24-Blankenburgverbinding. Een deel van de legesopbrengsten is op de balans verantwoord als 'voortuit ontvangen' en komt geleidelijk in volgende jaren ten gunste van de exploitatie.

### *Belastingopbrengsten precario*

De omvang van de opbrengst precario bedroeg bijna € 0,2 miljoen en is daarmee vrijwel in overeenstemming met de begroting.

## 4 Jaarverslag: Paragrafen,

### 4.1 Ontwikkelingen, afwijkingen en incidentele baten en lasten

#### Incidentele baten en lasten

Het resultaat over 2019 is beïnvloed door het optreden van incidentele baten en lasten. Onder dit begrip wordt verstaan de baten en lasten van materiële betekenis die eenmalig in maximaal drie begrotingsjaren voorkomen.

In tabel 4.1 wordt een overzicht gegeven van de grootste posten over 2019.

**Tabel 4.1 Incidentele baten en lasten**

Programma	Omschrijving	Incidentele	
		Lasten	baten
		Bedragen x € 1 miljoen	
	<b>Resultaat 2019 totaal</b>		<b>5,7</b>
Waterveiligheid etc.	HWBP nabetaling	1,4	
Innovatie etc.	Grondverkoop		1,6
Alg. dekkingsmiddelen	Mutatie reserves	30,3	2,5
	<b>Totaal incidentele baten en lasten</b>	<b>31,7</b>	<b>4,1</b>
<b>Resultaat 2019 exclusief incidentele baten en lasten</b>			<b>33,3</b>

Toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan dekkingsreserves (kapitaallasten) of om onttrekkingen uit een daartoe toereikende (bestemmings)reserve gedurende een periode van minimaal drie jaar met als doel het dekken van structurele lasten.

Baten uit verkoop van grond en overige eigendommen worden gekwalificeerd als incidentele baten. Een bezit kun je maar één keer verkopen, dus is er altijd sprake van een incidentele opbrengst.

### 4.2 Financiering

#### Inleiding

Onze kaders voor het treasurybeleid zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido), de Verordening Beleids- en Verantwoordingsfunctie (ex artikel 108 Waterschapswet), het Waterschapsbesluit en het Treasurystatuut van Delfland. Het Treasurystatuut is in 2019 geactualiseerd en vastgesteld. In deze paragraaf wordt ingegaan op de financieringsactiviteiten van Delfland in 2019.

#### Beleid

Op het moment dat Delfland onvoldoende eigen geldmiddelen beschikbaar heeft, maakt Delfland zoveel mogelijk gebruik van het aantrekken van kort geld. In 2019 had Delfland het gehele jaar de beschikking over voldoende eigen middelen zodat geen aanvullende financiering noodzakelijk was.

#### Ontwikkelingen

##### Leningenportefeuille

In 2019 zijn geen nieuwe langlopende leningen of kasgeld leningen aangetrokken. Er heeft enkel aflossing van in totaal € 36,6 miljoen plaatsgevonden op de bestaande leningen. De rentelast van 2019 bedraagt € 32,0 miljoen. In totaal bedraagt het restant saldo van de langlopende leningenportefeuille per 31 december 2019 € 699 miljoen. Het gewogen gemiddelde rentepercentage van alle langlopende geldleningen bedraagt 4,52%.

##### Risicobeheer

##### Kasgeldlimiet

In de Wet Fido is vastgelegd dat kortlopende financiering wordt beperkt door middel van de kasgeldlimiet. Voor 2019 bedroeg de kasgeldlimiet van Delfland € 57,9 miljoen (23 % van het begrotingstotaal). De kasgeldlimiet mag maximaal drie kwartalen achter elkaar worden overschreden. In 2019 is de kasgeldlimiet niet overschreden.

De onderstaande tabel geeft het verloop weer van de werkelijke kortlopende financiering en de kasgeldlimiet per kwartaal.

**Tabel 4.2 Overzicht verloop kortlopende financiering over 2019**

Omschrijving (bedragen * € 1 miljoen)	1 <sup>e</sup> kwartaal 2019	2 <sup>e</sup> kwartaal 2019		3 <sup>e</sup> kwartaal 2019	4 <sup>e</sup> kwartaal 2019
Toegestane kasgeldlimiet 23% begrotingstotaal	-57,9	-57,9		-57,9	-57,9
Werkelijke kortlopende financiering	-27,1	14,5		37,2	34,5
<b>Overschrijding (+) of onderschrijding (-)</b>	<b>-30,8</b>	<b>-72,4</b>		<b>-95,1</b>	<b>-92,4</b>

#### *Renterisico*

De renterisiconorm is een wettelijke norm die betrekking heeft op de vaste schuld van Delfland. De looptijd van langlopende geldleningen wordt gespreid waardoor de renterisico's worden beperkt.

De berekende renterisiconorm is het maximumbedrag van de jaarlijkse aflossingen en de herfinanciering van vaste geldleningen. De vastgestelde renterisiconorm voor Delfland over 2019 bedraagt 30% van het begrotingstotaal van € 224 miljoen, te weten € 67,2 miljoen. In 2019 heeft Delfland een bedrag van € 17 miljoen op de PPS leningen afgelost. Ook is begin 2019 de lening van 1 jaar en 1 dag van € 20 miljoen afgelost. De aflossing paste ruimschoots binnen de vastgestelde renterisiconorm van € 67,2 miljoen.

#### *Derivaten*

Conform het vastgestelde Treasurystatuut is geen gebruik gemaakt van derivaten.

#### *Kredietrisico*

Delfland heeft in 2019 alleen gelden in de Rijk's schatkist uitgezet. Hierdoor werd geen kredietrisico gelopen.

#### *Koersrisico*

De aandelen in het bezit van Delfland (onder andere Nederlandse Waterschapsbank) worden niet op een beurs verhandeld en zijn daarom niet onderhevig aan koersrisico's.

#### *Valutarisico*

Delfland handelt niet in vreemde valuta. Er is dus geen valutarisico.

### **Kasbeheer**

#### *Rekening-courant*

Over 2019 bedroeg de maximaal aangevraagde en verleende kredietlimiet € 57,9 miljoen. Op 31 december 2019 had Delfland een voordelig saldo van € 20,3 miljoen. Bestaande uit een schuld in rekening courant van € 23,4 miljoen en een tegoed bij de schatkist van € 43,7 miljoen. Het rentepercentage over het rekening-courantsaldo in 2019 bedroeg op jaarbasis gemiddeld 0,0%.

#### *Kasgeldlening*

In 2019 heeft Delfland geen kasgeldleningen aangetrokken.

#### *Ontwikkeling schuldpositie*

Zoals afgesproken in het coalitieakkoord 'Iedereen bewust van water' wordt de schuldenlast afgebouwd tot een aanvaardbaar niveau. Zo heeft de Verenigde Vergadering bij de vaststelling van de Jaarrekening 2015 besloten om de voordelige exploitatiesaldi te reserveren in de hiertoe gevormde reserve niet vrij besteedbaar vermogen.

## Verloop van schuldpotentie

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het verloop van de totale schuldpotentie over 2019. Uit de tabel blijkt dat sprake is van een afname van de schuldpotentie van in totaal € 57 miljoen. De afname betreft met name de aflossing op de leningen van de AWZI Harnaschpolder in 2019 en de positieve kasstroom in 2019.

**Tabel 4.3 Verloop nettoschuldpositie 2018-2019**

Bedragen * € 1 miljoen	Eind 2018	Eind 2019	Mutatie
Kortlopende netto schuld	7	-13	-20
Langlopende schuld	736	699	-37
<b>Totaal schuld ultimo jaar</b>	<b>743</b>	<b>687</b>	<b>-57</b>

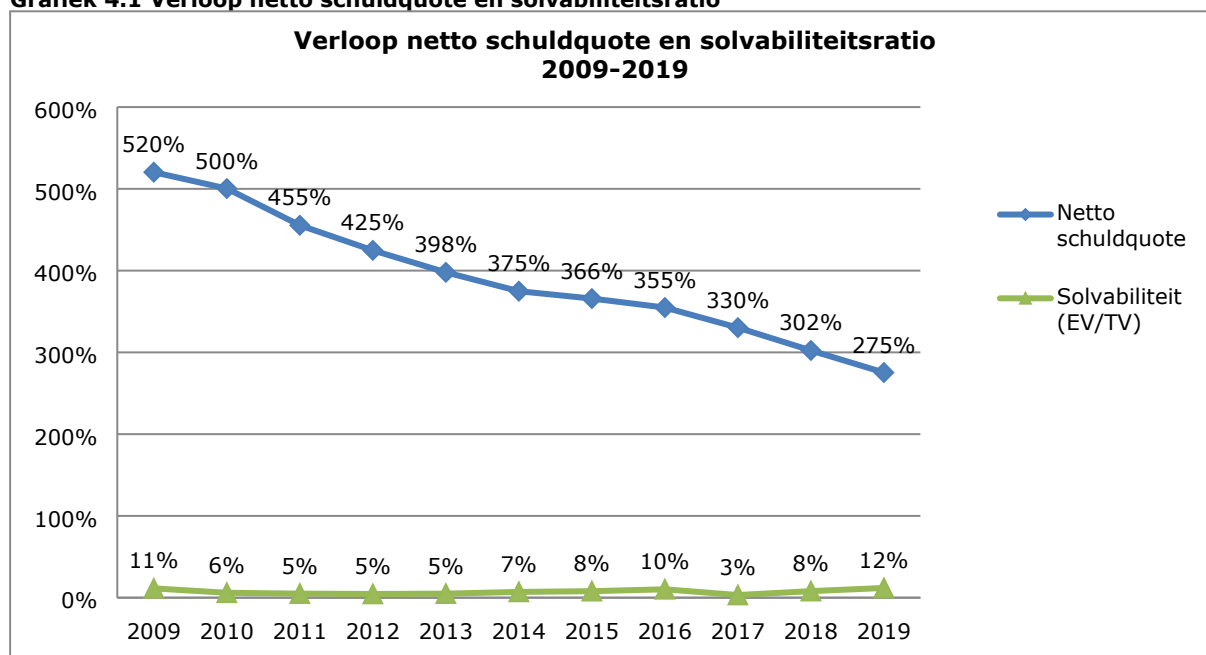
### Netto schuldquote

Een kengetal om de hoogte van de schulden van een waterschap te beoordelen is de netto schuld in verhouding tot de inkomsten. De hoogte van de inkomsten bepaalt namelijk in belangrijke mate hoeveel schulden een waterschap kan dragen. Hoe hoger het inkomen des te meer schuld een waterschap kan aangaan. Dit kengetal wordt uitgedrukt in procenten. Voor waterschappen is geen wettelijke norm vastgesteld voor de netto schuldquote. Onze netto schuldquote bedraagt in 2019 275% (in 2018 302%) en is in lijn met de streefwaarde van de prestatie-indicator uit de begroting 2019 van 288%. De daling van de schuldquote ten opzichte van 2018 is onder meer te danken aan de positieve kasstroom over 2019.

### Solvabiliteitsratio

De solvabiliteits-ratio is het kengetal dat inzicht geeft in de mate waarin we in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen, het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves, dan behoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Uit een eerdere financiële trendanalyse van Deloitte blijkt dat de gemiddelde solvabiliteitsratio voor 2018 voor alle waterschappen 10% bedroeg. Onze gemiddelde solvabiliteitsratio bedroeg in 2018 8%. Onze solvabiliteitsratio over 2019 bedraagt 12%. Het verloop van de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio over de periode 2009-2019 is hieronder grafisch weergegeven.

**Grafiek 4.1 Verloop netto schuldquote en solvabiliteitsratio**



### 4.3 Reserves en voorzieningen

#### Algemene reserves

De algemene reserves betreffen de algemene reserves Watersysteem en Zuivering en het nog te bestemmen resultaat 2019.

**Tabel 4.4 Algemene reserves**

Eigen vermogen (Bedragen x € 1 miljoen)	Saldo 01-01- 2019	Stortingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31-12- 2019
Algemene reserve weerstandsvermogen Watersysteem	21,2	17,3		38,5
Algemene reserve weerstandsvermogen Zuivering	8,3		7,0	1,4
Resultaat 2018 en 2019 (nog te bestemmen)	13,0	5,7	13,0	5,7
<b>Totaal algemene reserves</b>	<b>42,6</b>	<b>23,0</b>	<b>20,0</b>	<b>45,6</b>

#### Bestemmingsreserves

**Tabel 4.5 Bestemmingsreserves**

Bestemmingsreserves (Bedragen * € 1 miljoen)	Saldo 1-1-2019	Toevoegingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31-12-2019
Reserve niet vrij besteedbaar vermogen	0,0	22,5		22,5
Reserve frictiekosten	2,3		0,8	1,6
Reserve zoetwaterfabriek	1,2			1,2
Reserve cao-afspraken	0,8		0,3	0,5
Reserve OAS	0,0	1,6		1,6
Reserve niet voorzienbare capaciteit	0,0	1,5	1,5	0,0
Egalisatiereserve PPS	8,5	5,1		13,5
<b>Totaal bestemmingsreserves</b>	<b>12,7</b>	<b>30,7</b>	<b>2,6</b>	<b>40,8</b>

##### *Reserve niet vrij besteedbaar vermogen*

Bij de resultaatbestemming van de Jaarrekening 2015 is besloten deze reserve in te stellen. De toevoeging betreft de resultaat bestemming tot en met de Burap 2019.

##### *Reserve frictiekosten*

Deze reserve is bedoeld voor de dekking van personele en materiële uitgaven die voortkomen uit organisatiemaatregelen. Op basis van besluiten in de Begroting 2019 is in 2019 een bedrag van € 0,8 miljoen ten gunste van de exploitatie gebracht.

##### *Reserve Zoetwaterfabriek*

Deze reserve is in 2018 ingesteld. Hiermee wordt de ontvangen afkoopsom van € 1,2 miljoen voor het onderhoud van de AWZI Nieuwe-Waterweg ingezet voor de dekking van de Zoetwaterfabriek.

##### *Reserve toekomstige cao-afspraken*

In verband met de nog af te sluiten cao-onderhandelingen is in 2017 een bedrag van € 0,75 miljoen gereserveerd voor de verwachte nabetaling over 2016 en 2017. In 2018 is de cao afgesloten voor de periode t/m 2019. De onttrekking betreft de resultaatbestemming 2018.

##### *Egalisatiereserve AWZI Harnaschpolder*

Door de in 2016 tot stand gekomen herfinanciering van de PPS ontstaat vanaf 2016 tot en met 2031 een jaarlijks voordeel en over de jaren 2032 en 2033 een nadeel. In totaal is het effect nihil. In verband daarmee is in 2016 een egalisatiereserve AWZI Harnaschpolder ingesteld. In de Verenigde Vergadering van 21 september 2017 is een besluit vastgelegd over de actualisatie van de reserves en voorzieningen. In overeenstemming hiermee wordt het jaarlijkse voordeel van de PPS aan de egalisatiereserve AWZI Harnaschpolder toegevoegd.

## Tariefsegalisatiereserves

Tabel 4.6 Tariefsegalisatiereserves

Tariefsegalisatiereserves (Bedragen * € 1 miljoen)	Saldo 1-1-2019	Toevoegingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31-12-2019
Egalisatiereserve gebouwd	1,1	0,0	0,2	0,9
Egalisatiereserve ingezetenen	1,6	0,0	0,0	1,6
Egalisatiereserve ongebouwd	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve tariefdemping zuivering	10,1	2,7	0,0	12,8
<b>Totaal tariefsegalisatiereserves</b>	<b>12,7</b>	<b>2,7</b>	<b>0,2</b>	<b>15,2</b>

### Tariefsegalisatiereserves

De reserves worden meerjarig ingezet bij de tariefberekening. Conform het coalitieakkoord 2015 wordt jaarlijks een bedrag van € 0,2 miljoen ten laste van de egalisatiereserve 'gebouwd' ingezet ten gunste van de tariefstelling voor de categorie 'ongebouwd'.

### Reserve tariefdemping zuivering

Deze reserve is bedoeld voor een toekomstige demping van de tariefstijging. De storting betreft het gemiddelde jaarlijkse voordeel van € 1,4 miljoen. Dit is het gevolg van de herfinanciering van de AWZI Harnaschpolder in 2016 en het besluit in de begroting 2017 om het jaarlijkse verschil tussen de geraamde belastingopbrengst in het coalitieakkoord en de begroting toe te voegen aan deze reserve. Dit verschil betrof in 2019 een bedrag van € 1,3 miljoen.

## Voorzieningen

Tabel 4.7 Voorzieningen

Tariefsegalisatiereserves (Bedragen * € 1 miljoen)	Saldo 1-1-2019	Toevoegingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31-12-2019
Voorziening wachtgeld	0,4		0,3	0,1
Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallaties	1,0		1,0	0,0
<b>Totaal voorzieningen</b>	<b>1,5</b>	<b>0,1</b>	<b>1,0</b>	<b>0,1</b>

### Voorzieningen voor arbeid gerelateerde verplichtingen

#### *Voorziening wachtgeld*

Deze voorziening dekt de toekomstige wachtgeldaanspraken van ex-medewerkers en collegeleden.

### Voorziening voor overige onderhoudswerkzaamheden

#### *Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallaties*

De onttrekking van € 1,0 miljoen betreft de jaarlijkse dekking van de kapitaallasten van de investeringen. In 2019 vond de laatste onttrekking plaats. De voorziening is per einde 2019 opgeheven.

## **4.4 Risico's en weerstandsvermogen**

### *Algemeen*

Het Hoogheemraadschap van Delfland heeft een organisatiebreed risicobeleid geïmplementeerd. Dit risicobeleid stelt ons in staat om de risicopositie op een consistente manier in beeld te brengen en om de onderbouwing van het benodigde weerstandsvermogen te verbeteren. Met het beleid blijven we voldoen aan de wettelijke verplichting voor waterschappen om de risico's in kaart te brengen en beleid te ontwikkelen om deze risico's af te dekken.

De risicopositie van Delfland is gebaseerd op een organisatiebrede inventarisatie en halfjaarlijkse update van de belangrijkste risico's en beheermaatregelen. Deze werkwijze is gehanteerd voor voorliggende Jaarrekening 2019. Risicomanagement ondersteunt op een gestructureerde manier het behalen van de doelstellingen binnen Delfland. Door risico's

expliciet te maken, beheermaatregelen aan risico's te koppelen en deze maatregelen uit te voeren en te monitoren. De risicopositie, het totaal aan risico dat een organisatie loopt, geeft aan op welke problemen de organisatie zich moet voorbereiden. Dit kan met behulp van verzekeringen en het weerstandsvermogen, maar ook met voorbereiding van de crisisorganisatie op de relevante scenario's.

De volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

- De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserves en de post onvoorzien;
- Gestreefd wordt naar een weerstandsvermogen tussen 1,0 en 1,4;
- De paragraaf weerstandsvermogen van de diverse planning & control-producten geeft inzicht in de relatie tussen de resultaten van de risicoanalyse, het actuele weerstandsvermogen en het benodigde weerstandsvermogen;
- In elk voorstel aan de Verenigde Vergadering wordt een expliciete risicoafweging gemaakt.

Een deel van het eigen vermogen wordt afgezonderd in de algemene reserves weerstandsvermogen.

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijk maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

Hierbij onderkennen wij de onderstaande risico's:

- Risico's vanwege lagere personele bezetting
- Onzekerheid belastingdebiteuren
- Hogere kosten vanwege vervanging ivm ziekte bij cruciale dienstverlening
- Extra kosten vanwege beschikbaarheid ICT faciliteiten
- Mogelijke risico's vanuit de leveranciers
- Operationele risico's; bijvoorbeeld het managen van RWZI's

Het waterschap heeft beheersmaatregelen getroffen om onder deze omstandigheden uitvoering te geven aan de primaire wettelijke taken. Het ontbreekt op het moment van opmaken van het jaarverslag en de jaarrekening nog aan voldoende informatie over de consequenties om een totale financiële risicoberekening te maken. Naar verwachting kunnen de risico's worden opgevangen binnen het beschikbare weerstandsvermogen.

Het waterschap zal gedurende 2020 dit beeld verfijnen in de ambtelijke en bestuurlijke planning & controlcyclus, zoals de Burap en de programmarapportages.

#### *In 2019 opgetreden risico's*

De onderstaande risico's zijn in 2019 opgetreden:

##### *Risico Ongeval tijdens werkzaamheden (Veiligheid Delfland)*

De aandacht voor veilig werken begint zijn vruchten af te werpen. Er is een hoger veiligheidsbewustzijn en een grotere meldingsbereidheid binnen de organisatie. Incidenten waren van dien aard dat de kosten van het verzuim en de materiele schade gering waren en konden worden opgevangen in de begroting. De kosten van één incident (auto te water) zijn gedekt door de verzekering.

##### *Risico Lokale verontreiniging watergang (Watersysteem)*

In 2019 heeft zich één calamiteit in het watersysteem voorgedaan. Op 17 juni 2019 was Delfland opgeschaald naar fase 1 in verband met brand op een industrieterrein in Berkel en Rodenrijs. Delfland heeft twee noodpompen ingezet, zodat de brandweer voldoende bluswater had. Delfland heeft ervoor gezorgd dat het bluswater niet verder is verspreid in de polder en heeft een doorstroomplan gemaakt om het zuurstofloze water af te voeren. De calamiteit is



daarmee adequaat afgehandeld. De kosten waren marginaal en zijn binnen de begroting opgevangen.

*Risico Dienstverleningsvergoeding PPS (Afvalwaterketen en zuivering)*

In verband met ongunstige ontwikkeling van de olieprijs, die gekoppeld is aan de elektriciteitsindex, is de dienstverleningsvergoeding aan Delfluent afgerond € 200.000 hoger dan begroot. Met dit bedrag is de begroting 2019 bij Bestuursrapportage 2019 verhoogd.

*Risico Persleidingbreuk (Afvalwaterketen en zuivering)*

Op 2 april 2019 was er een persleidingbreuk op het Stationsplein in Maassluis. De reparatiekosten van een defecte ontluchting zijn binnen de begroting opgevangen. Op 10 juli 2019 is een lekkage van een effluentleiding van AWZI Harnaschpolder geconstateerd. Deze leiding is dichtgezet en het effluent is afgevoerd via de tweede effluentleiding. De loszittende bouten van de flens zijn vastgezet en enkele dagen daarna is de leiding opnieuw in bedrijf genomen. De kosten hiervan zijn binnen de begroting opgevangen.

*Risico Opruimingskosten van vervallen leidingen Den Haag (Afvalwaterketen en zuivering)*

In 2019 zijn enkele delen van de Loosduinenleiding verwijderd. Volgens de uitvoeringsovereenkomst met de gemeente Den Haag zijn de opruimingskosten van € 21.000 voor rekening van Delfland. Deze uitgaven zijn opgevangen binnen de begroting.

*Risico Herontwerp van installaties (Afvalwaterketen en zuivering)*

In 2018 is geconstateerd dat rioolgemaal Morsestraat niet voldoet aan de ontwerpgegevens. Hierdoor kan het rioolgemaal niet worden overgedragen aan Delfluent. Daarom is in 2019 een proces gestart om te bepalen wat de noodzakelijke en wenselijke aanpassingen zijn. Zodra de contouren van het herontwerp helder zijn, wordt (in 2020) een bestuursvoorstel opgesteld. De proceskosten zijn opgevangen binnen de begroting.

**Tabel 4.8 Opgetreden risico's 2019**

Risico	Bedrag (in € 1)
Ongeval tijdens werkzaamheden	0
Lokale verontreiniging watergang	0
Dienstverleningsvergoeding PPS	200.000
Persleidingbreuk	0
Opruimingskosten van vervallen leidingen Den Haag	21.000
Herontwerp van installaties	0
<b>Totaal</b>	<b>221.000</b>

Naast deze opgetreden risico's heeft Delfland een dispuut met een aannemer over het gemaal Bergboezem Berkel. Hierover loopt een rechtszaak. Het vonnis van de rechter wordt medio 2020 verwacht.

Het weerstandsvermogen is niet aangesproken door de in 2019 opgetreden risico's. Overige niet in bovenstaande tabel opgenomen, belangrijke risico's van Delfland zijn niet opgetreden in 2019.

**Informatiebeveiliging en bescherming persoonsgegevens**

Delfland neemt Informatiebeveiliging en privacy serieus. Uitgangspunt van de informatiebeveiliging en privacy-activiteiten is een risicobenadering. Dit betekent dat de beveiliging van de processen en (persoons)gegevens in verhouding is met de risico's die Delfland loopt. De informatiebeveiliging en privacy wordt binnen Delfland verdeeld over vier thema's: privacy, fysieke beveiliging, de IT-omgeving en de mens. Het plan van aanpak 'Implementatie AVG', op basis van nulmeting AVG (2018), is uitgevoerd om op niveau 3 te komen. Het informatiebeveiligingsplan 2019 is uitgevoerd waarbij de vier genoemde thema's centraal stonden.

De nadruk lag op preventie- en detectiemaatregelen. Zoals:

- Uitvoeren van diverse Data Protection Impact Assessments (DPIA's);
- Servers, pc's, laptops, software en hardware worden periodiek voorzien van updates;

- Firewall, virusscanner en spamfilters worden continue geüpdatet;
- Ingebruikname van back up- en restore-dienst;
- Er is een mystery guest-actie uitgezet.

In 2020 zal hier meer focus op komen met:

- Het invoeren van classificatie van gegevens en hulpmiddelen voor adequate beveiligingsmaatregelen;
- Het verder professionaliseren van de leverancierrelaties op het gebied van IB en Privacy;
- Het uitwerken van het bedrijfscontinuïteitsbeheer.

#### *Beschikbare weerstandscapaciteit*

De beschikbare weerstandscapaciteit van Delfland bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk ter beschikking heeft om de risico's financieel af te dekken. Hierbij is onderscheid tussen de incidentele weerstandscapaciteit en de structurele weerstandscapaciteit.

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten eenmalig op te vangen. Het zijn de direct aan te wenden middelen voor financiële tegenvallers.

Voor Delfland zijn dit de volgende reserves zoals benoemd in de nota Reserves en voorzieningen:

- Algemene reserve weerstandsvermogen Watersysteem;
- Algemene reserve weerstandsvermogen Zuivering;
- Nog te bestemmen resultaat.

Van het verloop van de algemene reserves over 2019 (de incidentele weerstandscapaciteit) kan het volgende overzicht worden gegeven.

**Tabel 4.9 Algemene reserves**

Tariefsegalisatiereserves (Bedragen * € 1 miljoen)	Saldo 1-1- 2019	Toevoegingen 2019	Onttrekkingen 2019	Saldo 31-12- 2019
Algemene reserve weerstandsvermogen Watersysteem	21,2	17,3		38,5
Algemene reserve weerstandsvermogen Zuivering	8,4		7,0	1,4
Resultaat 2018 en 2019 (nog te bestemmen)	13,0	5,7	13,0	5,7
<b>Totaal algemene reserves</b>	<b>42,6</b>	<b>23,0</b>	<b>20,0</b>	<b>45,6</b>

Conform de vastgestelde nota Reserves en voorzieningen en Beleidsnotitie Risicomanagement Delfland worden de bestemmingsreserves niet meegerekend bij de bepaling van het weerstandsvermogen.

De structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die permanent kunnen worden ingezet om tegenvallers op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken. Het betreft hierbij voor Delfland de post Onvoorzien in de begroting. De onderstaande tabel toont de beschikbare weerstandscapaciteit eind van 2019.

**Tabel 4.10 Beschikbare weerstandscapaciteit**

Onderdeel weerstandsvermogen	1-1-2019 (* € 1 miljoen)	31-12-2019 (* € 1 miljoen)
Restant post onvoorzien		
Algemene reserve weerstandsvermogen Watersysteem	21,2	38,5
Algemene reserve weerstandsvermogen Zuivering	8,4	1,4
Nog te bestemmen resultaat 2018 en 2019	13,0	5,7
<b>Totaal beschikbare weerstandscapaciteit 31-12-2019</b>	<b>42,6</b>	<b>45,6</b>

#### *Benodigd weerstandsvermogen*

Het benodigde weerstandsvermogen bestaat uit de afdekking van het op basis van een simulatie berekende bedrag van risico's.

Het benodigde weerstandsvermogen blijkt uit onderstaande tabel.

**Tabel 4.11 Benodigde weerstandsvermogen**

Risico's	Bedrag (* € 1 miljoen)
Concern breed risicoprofiel	25,0
<b>Totaal benodigde weerstandsvermogen</b>	<b>25,0</b>

*Beoordeling weerstandsvermogen*

Het benodigde weerstandsvermogen is de buffer die nodig is om 'slechte jaren' op te vangen, jaren waarin één of meer grote incidenten optreden. Voor het weerstandsvermogen zijn alleen die risico's relevant met een potentiële impact van € 1 miljoen tot € 100 miljoen per incident. Incidenten met een impact lager dan 1 miljoen euro kunnen veelal in de eigen begroting opgevangen worden. Incidenten met een impact hoger dan € 100 miljoen overstijgen de draagkracht van Delfland en maken een beroep op landelijke regelingen noodzakelijk. Met simulatie is vastgesteld dat een slecht jaar met meer dan 95% zekerheid de € 25 miljoen niet zal overstijgen.

Het weerstandsvermogen wordt beoordeeld op grond van een bestuurlijk vastgestelde ratio tussen enerzijds de beschikbare weerstandscapaciteit en anderzijds de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten, plus de mogelijke negatieve exploitatiesaldi van de meerjarenbegroting 2020-2023.

De weerstandsratio van Delfland per eind 2019 is:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigd weerstandsvermogen}} = \frac{€ 45,6 \text{ mln.}}{€ 25,0 \text{ mln.}} = 1,82$$

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dient te worden vastgesteld welke ratio Delfland als gewenst nastreeft. Hiertoe wordt gebruikgemaakt van onderstaande waarderingstabel.

**Tabel 4.12 Waarderingstabel beoordeling weerstandsvermogen**

Waarderingcijfer	Ratio weerstandsvermogen	Waardering
<b>A</b>	2,0 < x	Uitstekend
<b>B</b>	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
<b>C</b>	1,0 < x < 1,4	Voldoende
<b>D</b>	0,8 < x < 1,0	Matig
<b>E</b>	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
<b>F</b>	x < 0,6	Ruim onvoldoende

Delfland streeft een ratio na van het weerstandsvermogen van tussen de 1,0 en 1,4.

De berekende ratio aan het eind van 2018 is hoger dan deze marge.

**4.5 Verbonden partijen***Algemeen*

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Per partij (een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie) is sprake van een financieel en een bestuurlijk belang.

Financieel belang: 'een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt'.

Bestuurlijk belang: 'zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht'.

In 2013 is de nota Verbonden Partijen door de VV vastgesteld.

*Stand van zaken verbonden partijen.*

Aan het eind van 2019 nam Delfland deel in de volgende verbonden partijen:

- Nederlandse Waterschapsbank N.V.
- GR Slibverwerking
- Ontwikkelmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
- GR Regionale Belastinggroep
- GR Beheer grondwater Delft Noord (per 1 januari 2016 opgeheven maar nog notarieel te ontbinden)
- Aquon
- Het Waterschapshuis
- Unie van Waterschappen
- Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen
- Overeenkomst kosten voor gemene rekening Muskusrattenbestrijding

Aan vier verbonden partijen zijn financiële garanties verleend.

**Direct verbonden partijen**

De direct verbonden partijen betreft partijen waarin Delfland, conform de definitie van verbonden partijen, zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft.

Partij (EV, VV)	Vestigings plaats	Rechts vorm	Ingangs datum	Financieel belang Delfland	Bestuurlijk belang	Overige Informatie 2019
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	Den Haag	N.V.	1954	Bezit 755 aandelen A en 60 aandelen B. De nominale waarde van deze aandelen bedraagt in totaal € 114.425. EV eind 2019: € 1.741 mln. VV eind 2019: € 94.464 mln.	Deelname aan algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen	In 2019 is een dividend van € 275.546 ontvangen
Slibverwerking (Gemeenschappelijk Regeling)	Rotterdam	GR	1 januari 2010	24% participatie in de GR. GR houdt 12% van de aandelen in het kapitaal van NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). De GR ontvangt jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC en betaalt deze door aan de vijf deelnemende waterschappen. EV eind 2019: € 0,0 mln. VV eind 2019: € 0,0 mln.	Namens Delfland heeft één hoogheemraad zitting in algemeen en één in het dagelijks bestuur van de GR.	In 2019 heeft de VV ingestemd met toetreding van het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) tot de GR. Deze toetreding is verbonden aan het voorstel van HVC en HHNK om in Alkmaar een slibdroger te gaan realiseren.
Ontwikkelingsmaatschappij "Het Nieuwe Westland" C.V.	Naaldwijk	C.V	16 mei 2002	Sinds 2002 is het belang gemaximeerd op € 903.023, sinds 2014 volgestort en op basis van in 2015 gemaakte afspraken (Allonge) is dit 2% van het eigen vermogen. De waardering bedroeg per 31-12-2018 € 401.000 EV eind 2019: € 8,8mln. VV eind 2019: € 32,7mln.	Delfland is een stille vennoot. Hoogheemraad P. Ouwendijk is lid van de raad van vennoten van de C.V. Na opheffen van de BV/CV-constructie (verwacht in 2027) wordt na verrekening van winst/verlies het ingelegd vermogen aan Delfland uitgekeerd	Door een voorspoedige planvoorbereiding worden er in de verschillende plannen circa 380 woningen gebouwd. Door het in overleg met de RvC genomen besluit om te streven naar afronding van het project eind 2027, leidt dit door de wijze van administreren tot een verslechtering van het resultaat met ca. € 2 miljoen. (indexering vervalt).

						Omdat er daarnaast een aantal financiële tegenvallers waren, komt het financiële resultaat uit op -/- € 11 miljoen, terwijl dit eind 2018 -/- € 5,7 miljoen bedroeg. De deelneming is in 2019 met € 0,2 mln afgewaardeerd.
De Regionale BelastingGroep (Gemeenschappelijke Regeling)	Schiedam	GR	1 januari 2010	Betaling voor de door de RBG verrichte diensten, volledig financieel aansprakelijk. De bijdrage voor 2019 bedroeg € 6.719.000. EV eind 2019: € mln. VV eind 2019: € mln.	Namens Delfland hebben twee hoogheemraden zitting in het algemeen bestuur van de RBG. De dijkgraaf is plaatsvervangend lid.	De RBG verwacht in de toekomst gecontroleerd verder te groeien door aansluiting van meer gemeenten.
Aquon (Gemeenschappelijke Regeling)	Den Bosch	GR	1 juli 2011	Delfland is mede-eigenaar, met een aandeel van 7,7 %. De bijdrage van Delfland voor 2019 bedroeg in totaal € 1.570.000. EV eind 2019: € 0,0 mln. VV eind 2019: € 0,0 mln.	Een hoogheemraad heeft zitting in het algemeen bestuur.	Aquon bundelt de laboratoriumwerkzaamheden van negen waterschappen. Het jaar 2019 stond in het teken van het overgaan van twee locaties naar één locatie.
Het Waterschapshuis (Gemeenschappelijke regeling)	Amersfoort	GR	Vanaf 2010	De bijdrage van Delfland bedroeg in 2019 € 1.289.000. EV eind 2019: € 0,0 mln. VV eind 2019: € 0,0 mln.	De Dijkgraaf is voorzitter van het Dagelijks Bestuur van de GR. Verder is Delfland vertegenwoordigd in de Opdrachtgeverstafel (OGT) en het i-Platform	De nieuwe koers (Wijzer naar 2020), die in 2017 is ingezet, is in 2018 en 2019 verder uitgewerkt. In het koersplan wordt voorgesorteerd om HWH om te vormen van een projectenfabriek naar een organisatie die een rol van betekenis kan spelen in de digitale transformatie waarmee alle waterschappen te maken krijgen. Door de omvang van de veranderingen is hiervoor meer tijd nodig.
Unie van Waterschappen	Den Haag	Vereniging	1927	Jaarlijks wordt contributie betaald aan de Unie. Voor 2019 bedroeg de contributie afgerond € 669.000. EV eind 2019: € mln. VV eind 2019: € mln.	In de ledenvergadering hebben de voorzitters van alle waterschappen zitting.	Geen bijzonderheden
Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen	Delft	Vereniging	27 juli 2007	Jaarlijkse contributie € 1.500.	De dijkgraaf is lid van het bestuur van de vereniging	Geen bijzonderheden
Muskusrattenbeheer (Overeenkomst Kosten voor Gemene Rekening)	Houten	KVGR	1 januari 2012	Bijdrage van 5,3% van de totale kosten. Voor 2019 bedroegen de geschatte kosten € 526.336.	Bestuurlijk overleg met per waterschap 1 collegelid	Geen bijzonderheden
Hoogheemraadschap	Rotterdam	KVGR	1 januari 2019	Bijdrage van 40% van de totale kosten. Voor	Bestuurlijk overleg met de partners.	Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard en

Schieland en de Krimpenerwaard en Rijnland: gemeenschappelijke administratie (Overeenkomst kosten voor Gemene Rekening)				2019 bedroegen de kosten ca. € 720.000. EV eind 2019: € 0,0 mln. VV eind 2019: € 0,0mln.		Rijnland: gemeenschappelijke administratie (Overeenkomst kosten voor Gemene Rekening)
---	--	--	--	--	--	---

### Indirect verbonden partijen

Naast de partijen die volgens bovengenoemde definitie zijn aan te merken als verbonden partij, zijn er ook partijen waarmee Delfland indirect verbonden is. Bij deze partijen is er wel sprake van een financieel belang maar ontbreekt het directe bestuurlijke belang, bijvoorbeeld omdat de indirect verbonden partij een stichting is. Een andere mogelijkheid is dat een verbonden partij bijvoorbeeld aandeelhouder of bestuurder is van achterliggende en daarmee indirect verbonden partij. Hoewel er in voorkomende gevallen volgens de definitie dus geen sprake is van een verbonden partij, is het bestaan van een financieel belang reden genoeg om ook aan deze indirect verbonden partijen aandacht te besteden.

Partij	Vestigings plaats	Rechts vorm	Ingangs datum	Financieel belang Delfland	Bestuurlijk belang	Overige informatie 2019
HVC	Alkmaar	N.V.	1 januari 2010	De GR Slibverwerking is aandeelhouder B in HVC. De aandeelhouders B staan 100% garant voor de slibverwerkingsinstallaties en ontvangen daarvoor een provisie. In totaal stond de GR op 1 januari 2019 garant voor € 35,2 miljoen (€ 29,8 miljoen uitstaande geldleningen + € 5,4 miljoen BEC). De GR is aansprakelijk voor de activiteiten. Bij verhaal bij de GR zullen de waterschappen aan de hand van een vastgelegde verdeelsleutel worden aangesproken. Voor Delfland betreft dat 24%.	Geen: de GR Slibverwerking houdt, namens de deelnemende waterschappen, 12% van de aandelen in HVC.	Geen bijzonderheden
Stowa	Den Haag	Stichting	1 januari 1992	De reguliere jaarlijkse bijdrage bedroeg in 2019 € 482.949	Geen; er zitten minimaal 4 en maximaal 6 waterschaps vertegenwoordigers in het bestuur van Stowa	

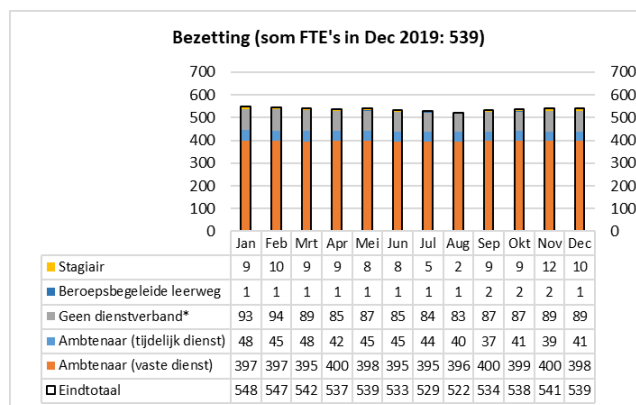
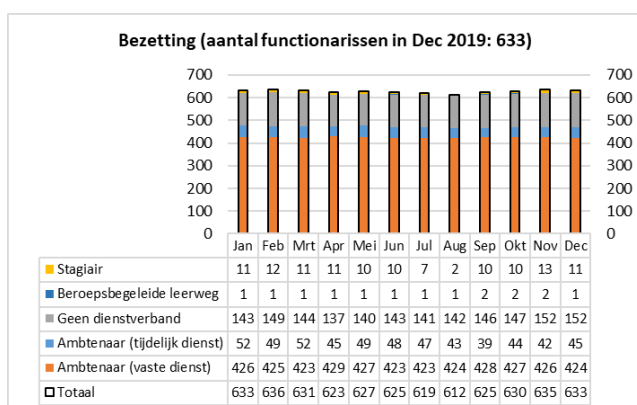
## 4.6 Bedrijfsvoering

### Sociale paragraaf

In 2019 lag onze focus op duurzame inzetbaarheid, het afronden van de pilot Strategische Personeelsplanning, de invoering van de WNRA en de ontwikkeling Samen spel in relatie tot de organisatiestructuur. Overheid breed blijft duurzame inzetbaarheid (en daarbinnen de mobiliteit) van medewerkers een belangrijk aandachtspunt, waarbij het boeien en binden gezien de krapte op de arbeidsmarkt voor sommige beroepsgroepen een grotere rol is gaan spelen. Het gelijktijdig optreden van vergrijzing en de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt voor bepaalde beroepsgroepen vraagt in 2020 om een nadere analyse van de eventuele effecten op de bedrijfsvoering met een scope voor de komende vijf jaar.

### Personeelsopbouw en leeftijdsopbouw

In december 2019 waren 469 medewerkers in dienst (waarvan 45 tijdelijk) ten opzichte van 482 in december 2018. Het percentage vrouwen is in 2019 36% en daarmee ongewijzigd gebleven in vergelijking met het vorige jaar. De gemiddelde leeftijd van medewerkers in vaste of tijdelijke dienst (exclusief externen en stagiaires) is in december 2019 48,3 jaar ten opzichte van 47,9 jaar in 2018. In 2019 werd 17% van onze totale arbeidskracht (FTE) verkregen uit inhuur.



### Duurzame inzetbaarheid en verzuim

De investeringen in inzetbaarheid en verzuim leveren in 2019 de gewenste resultaten op. Een dalende trend in het verzuim zet zich door en het huidige verzuimpercentage is goed in verhouding tot de in dit jaar voor Delfland vastgestelde verzuimnorm.

Deze verzuimnorm is in 2019 op organisatieniveau gesteld op 4,6% (KPI was 4,8), en voor de eenheden daarbinnen gedifferentieerd aan de hand van samenstelling op basis van leeftijd en opleidingsniveau. Het verzuimpercentage ligt met 4,67% in lijn met de nieuwe norm voor de organisatie, maar voor de verschillende eenheden daarbinnen is een grote spreiding aanwezig. Bij deze spreiding past een gedifferentieerde (situationele) aanpak die in 2020 belangrijk wordt. Het verzuim wordt voor ca. 61% bepaald door het lang verzuim (43-365 dagen). De daaropvolgende categorie – het kort verzuim (<8 dagen) – bepaald voor ca. 19% het verzuim.

De gemiddelde verzuimfrequentie (gemiddeld aantal keer dat een medewerker zich ziek heeft gemeld) bedraagt voor de organisatie 1,16 en is aan de hoge kant. Eveneens laat de ziekteverzuimfrequentie een gespreid beeld zien binnen de verschillende eenheden van de organisatie, waarbij variatie bestaat van 0,72 tot 1,80 per eenheid. Een te hoge verzuimfrequentie (> ca. 1,10) is een indicatie voor een mogelijk aanwezige lage verzuimdrempel.

### Mobiliteit en loopbaan

In 2019 zijn 32 medewerkers nieuw in dienst bij Delfland (2018: 53) en zijn 44 medewerkers uitgestroomd (2018: 47). In 2019 zijn 39 medewerkers doorgestroomd van een tijdelijk naar een vast dienstverband. Hiermee bedraagt het instroompercentage in 2019 6,8% en het uitstroompercentage 9,2%.

## **Strategische personeelsplanning**

De pilot Strategische Personeelsplanning is in 2019 afgerond nadat door teamleiders individuele ontwikkelgesprekken zijn gevoerd met medewerkers. Onderzoek van data en de toegepaste methode heeft ertoe geleid te besluiten op de pilotgegevens geen verdere (organisatie brede) analyse uit te voeren. De uitgevoerde pilot bevatte daarvoor nog te veel variatie in de wijze van toetsing van de competenties. De belangrijkste conclusie blijft echter dat het SPP ontwikkel-instrument voornamelijk goed tot zijn recht komt in afdelingsverband en daaruit voortvloeiend op de ontwikkeling van de individuele medewerker.

## **Diversiteit**

In december 2019 werd 30,8% van de leidinggevende posities bij Delfland vervuld door een vrouwelijke leidinggevende (ongeacht soort arbeidsovereenkomst). Bekijken we het breder dan zien we dat het percentage vrouwen in dienst van Delfland in een topfunctie (jaarinkomen groter dan 70.000 Euro per jaar) 25,6% bedraagt. Landelijk wordt gesproken over de doelstelling 30% vrouwen in topfuncties en daarmee ligt een volgende uitdaging op ons pad in het realiseren van gelijke kansen binnen onze organisatie.

Om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen gaf Delfland in 2019 uitvoering aan de Participatie-wetgeving. De doelstelling voor 2019 lag voor overheidsorganisaties op 2,14 procent van het totaal aantal verlonde uren van medewerkers in dienst van Delfland. Om dit doel te bereiken zijn we een samenwerking aangegaan met Werkse! en SWOM. In december bereikten we 0,98 procent en hadden daarmee 46% van de doelstelling behaald. In 2020 willen we het doel volledig gerealiseerd hebben.

## **Personeelsontwikkeling**

De Delfland Academie biedt een gevarieerd opleidingsaanbod gericht op persoonlijke vaardigheden, interne trainingen en proces- en projectmanagement. In 2019 zijn in totaal 51 trainingen georganiseerd met 500 deelnemers.

Via de Delfland Academie wordt het programma DOEN aangeboden. Dit programma richt zich op het gezonder, bewuster en bewegelijker maken van de Delflanders. DOEN is ook in 2019 ingezet met het doel om met kleine verschillen in het werk en leven van de medewerkers grote effecten te behalen. Medewerkers geven in onderzoek aan dat ze zich door de werkgever gestimuleerd voelen om fit te blijven. In 2019 hebben 170 collega's deelgenomen aan verschillende activiteiten.

In 2019 zijn drie introductiedagen voor nieuw personeel georganiseerd; 61 nieuwe medewerkers (ambtenaren, extern personeel en stagiairs) hebben tijdens deze introductiedagen door enthousiaste presentaties van collega's en een rondrit door het gebied een brede kijk in de organisatie van Delfland gekregen.

## **Stages bij Delfland en relatie met het onderwijs**

In 2019 hebben 32 studenten stagegelopen bij Delfland. De stages die worden aangeboden variëren van WO-stages tot 'snuffelstages' voor middelbare scholieren.

Delfland heeft een studiebeurs beschikbaar gesteld om de banden tussen de werkgevers uit de watersector en de wateropleidingen te versterken. De studiebeurzen van de Topsector Water zijn bedoeld voor mbo-en hbo-studenten, die kiezen voor een specialisatie op het gebied van watertechnologie, deltatechnologie of maritieme technologie. In 2019 heeft een student van de mbo-opleiding Watermanagement de studiebeurs gewonnen en deze student gaat zijn stage volgen bij team Onderhoud Waterkeringen en Watergangen.

Bij de hbo-opleiding watermanagement zijn gastlessen verzorgd op het gebied van Geografische Informatie Systemen (GIS) en sollicitatietraining. Zowel bij het hbo-Watermanagement als het mbo-Watermanagement zijn we vertegenwoordigd in de werkveldcommissie om de verbinding tussen onderwijs en werkgever te borgen.

Om de ontwikkeling en verspreiding van kennis over water te stimuleren, heeft Delfland een scriptieprijs in het leven geroepen voor studenten van universiteiten. In 2019 is door een vakkundige jury uit vijf inzendingen een winnaar gekozen.

## **Vertrouwenspersoon**



In 2019 zijn de interne vertrouwenspersonen zes keer geconsulteerd. Het merendeel van de gesprekken had betrekking op de regeling 'Klachtbehandeling Ongewenst Gedrag'. Bij het ongewenst gedrag ging het in het bijzonder om gedrag van collega's en/of leidinggevenden dat als intimiderend werd ervaren, soms in combinatie met ervaren procedurele onzorgvuldigheden. In de meeste gevallen hebben betrokkenen het ervaren gedrag bespreekbaar gemaakt en is de lucht geklaard.

In 2019 hebben de vertrouwenspersonen ook een ronde langs alle teams gemaakt en is het onderwerp 'ongewenst gedrag' en de rol van de vertrouwenspersonen daarbij besproken. Er waren in 2019 geen consultaties in het kader van de Klokkenluidersregeling. De (meer uitgebreide) rapportage van de interne vertrouwenspersoon wordt jaarlijks besproken met de portefeuillehouder, de secretaris-directeur/directieteam en de OR.

### **Medezeggenschap**

Conform de Wet op Ondernemingsraden (WOR) is er tweemaandelijks overleg tussen de OR en de secretaris-directeur over de medezeggenschapsonderwerpen. Sommige onderwerpen worden ter advisering of instemming voorgelegd aan de OR, andere onderwerpen initieert de OR zelf. De OR heeft drie actieve commissies: P&M (Personeel en management), VGWM (Veiligheid, gezondheid, welzijn en milieu) en Communicatie. In de commissies worden de onderwerpen voorbereid voor de formele WOR-vergaderingen.

Evenals in 2018 was de organisatieontwikkeling 'Samenspel' in 2019 een belangrijk onderwerp. Dit jaar ging de adviesaanvraag over de wijziging van het middenmanagement. Om aan te geven wat de OR belangrijk vindt in dit traject is vooraf een document met Speerpunten gepresenteerd aan het DT.

Daarnaast heeft de ondernemingsraad voor het uitbrengen van haar advies uitgebreid gesproken met betrokken medewerkers. Het advies leidde er onder andere toe dat:

1. 'Samenspel' ook echt méér *samen* met de medewerkers wordt gedaan;
2. Er een duidelijke versie komt van het verhaal van Samenspel voor iedereen;
3. Er meer evenwicht is in de inbreng van directie en medewerkers bij het plaatsingsproces;
4. Er een implementatieplan komt met heldere vervolgstappen.

Daarnaast is in 2019 door de Ondernemingsraad instemming verleend aan: Verzuimbeleid, Bedrijfsnoodplan Delfland, Regeling Melden vermoeden van een misstand, Regeling Voorzieningen bij sociale gebeurtenissen 2019, Regeling Flexibel belonen, Aanbesteding ARBO-dienst, Medewerkersonderzoek en Psychosociale arbeidsbelasting, RI&E Gemeenlandshuis, en de Aansluiting samenwerkingsverband 'Werken in Haaglanden'. Er is een advies gegeven over de Explosieveiligheidsdocumenten.

Vanuit de ondernemingsraad zijn ook onderwerpen aangedragen in de vorm van ongevraagd advies over: brief aan WOR-bestuurder over Veiligheidssituatie AWZI De Grootte Lucht, optimaliseren gebruik flexplekken, memo Werkwijze implementatie Strategische Personeelsplanning.

### **Veiligheid**

In 2019 hebben directie en bestuur zich in een ondertekende verklaring uitgesproken over en gecommitteerd aan de ambitie om de organisatie in zijn geheel naar een hoger veiligheids-, gezondheids en milieuniveau te ontwikkelen. Veiligheid is het afgelopen jaar bij veel medewerkers en teams een groter deel geworden van hun eigen vakmanschap. Het heeft een plek op de agenda gekregen in de beoordelingen en teamoverleggen.

Uit de toename in het aantal meldingen van bijna-ongeval of gevaarlijke situaties, blijkt dat het bewustzijn gegroeid is. Helaas hebben er ook incidenten plaatsvonden. In het afgelopen jaar zijn er 21 incidenten geweest waarbij EHBO, letsel, verzuim is opgetreden of doktersbehandeling nodig was. Na een incident heeft een medewerker tijdelijk zijn werk niet kunnen uitvoeren, maar er is geen sprake van blijvend letsel.

Er hebben zich 16 schade incidenten of bijna ongevallen voorgedaan, waarbij letsel ternauwernood kon worden afgewend (bijv. vallende last uit kraan net naast een medewerker).

In 2019 zijn door V&G een aantal acties uitgevoerd. De belangrijkste daarvan zijn:

- Het begeleiden van het opstellen van de getekende ambitieverklaring.
- Het organiseren van de week van de veiligheid, met als thema: "Stop zeggen".
- Het opstellen van het plan: verbetering arbeidsveiligheid.

De komende jaren wordt er gewerkt aan een meer proactieve houding van alle medewerkers. Iedere medewerker heeft immers invloed op een veilige en gezonde werkomgeving van een collega en een verdere inbedding van veiligheid en gezondheid in het primaire proces. Hier zal er nog meer samenwerking worden gezocht tussen arbeidsveiligheid (V&G) en gezondheid binnen de afdeling personeel & organisatie, calamiteiten, veiligheid en managementondersteuning (POC).

### **Systeem veiligheid**

Gedurende 2019 is de beschikbaarheid van de systemen op orde geweest met minimale interrupties. De integriteit van de data is onaangetast gebleven. T.a.v. de vertrouwelijkheid van de data, specifiek wat betreft persoonsgegevens, is er in 2019 één melding gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

Er is conform begroting € 0,3 miljoen uitgegeven aan audits, technische adviezen- en maatregelen en campagnes voor veiligheids- en privacy bewustzijn

### **4.7 EMU-saldo**

Het EMU-saldo betreft het vorderingensaldo op transactiebasis van de gehele sector overheid. Hierbij inbegrepen zijn de centrale overheid, de sociale fondsen en de lokale overheden. De onderstaande tabel geeft de berekening van het EMU-saldo voor Delfland over 2019 weer.

**Tabel 4.13 Emu saldo**

<i>Meerjarig EMU-saldo (bedragen * € 1.000)</i>	<i>Begroting 2019</i>	<i>Jaarrekening 2019</i>	<i>Jaarrekening 2018</i>
EMU/exploitatiesaldo voor bestemming resultaat	31.859	33.504	42.064
Investeringsuitgaven (netto)	-28.700	-12.794	-24.446
Afschrijvingen	37.431	37.298	38.075
Toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	0	186	961
Onttrekkingen aan voorzieningen ten gunste van de exploitatie	-850	-1.389	-5.476
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	0	-96	-781
<b>Totaal EMU-saldo</b>	<b>39.740</b>	<b>56.709</b>	<b>50.397</b>

### **4.8 Waterschapsbelastingen**

De waterschapsbelastingen zijn in de paragraaf 3.7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien toegelicht.

### **4.9 Wet normering topinkomens**

Met ingang van 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van kracht. De WNT normeert de bezoldiging (het bezoldigingsmaximum) en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen in de (semi)publieke sector.

Indien de bezoldiging en/of een ontslagvergoeding van een topfunctionaris de wettelijke norm overschrijdt, dient het meerdere van de betreffende topfunctionaris teruggevorderd te worden. In de wet is tevens geregeld wie als topfunctionaris dient te worden aangemerkt. Voor een waterschap geldt de secretaris-directeur als topfunctionaris. Het bezoldigingsmaximum voor 2019 bedraagt € 194.000.

Uit onderstaand tabel blijkt dat de bezoldiging van de secretaris-directeur binnen de norm blijft.

**Tabel 6.7 WNT**

(Bedragen * €1)	Ir. P. Janssen
Functiegegevens	Secretaris-directeur
Aanvang <sup>1</sup> en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	Ja
<b>Bezoldiging</b>	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	140.486
Beloningen betaalbaar op termijn	20.363
<i>Subtotaal</i>	<i>160.849</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	
<b>Totale bezoldiging</b>	<b>160.849</b>
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.
<b>Gegevens 2018</b>	
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1-31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	132.541
Beloningen betaalbaar op termijn	18.406
<i>Subtotaal</i>	<i>150.947</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000
Totaal bezoldiging 2018	150.947

## 5 Jaarverslag: Financiële overzichten investeringsprojecten

### 5.1 Investeringsuitgaven 2019 per programma

In de begroting werden de bruto investeringsuitgaven over 2019 geraamd op een bedrag van € 28,7 miljoen. Gedurende het jaar zijn de verwachte investeringsuitgaven in de Burap 2019 bijgesteld naar € 22,2 miljoen, met name door het niet meer activeren van uren met ingang van 1 januari 2019.

De onderstaande tabel geeft per programma het verloop weer van de oorspronkelijk geraamde investeringsuitgaven tot aan de uiteindelijke realisatie van in totaal € 21,6 miljoen over 2019.

**Tabel 5.1** Overzicht investeringen per programma

Investeringen per programma (Bedragen x € 1 miljoen)	Raming primitieve Begroting 2019	Bijgestelde raming Burap 2019	Realisatie in 2019
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	9,9	8,5	8,6
Gezond, schoon en zoet water	1,1	0,6	0,8
Watersysteem	11,0	9,3	9,0
Afvalwaterketen en zuiveren	2,8	2,1	1,7
Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	0,0	0,0	0,0
Bestuur, organisatie en instrumenten	3,9	1,7	1,5
<b>Totaal</b>	<b>28,7</b>	<b>22,2</b>	<b>21,6</b>

### 5.2 Gereedgekomen projecten

Bijlage I in hoofdstuk 8 geeft een overzicht van de vijftig in 2019 gereed gemelde en geactiveerde investeringen.

Het geraamde investeringsplan bedroeg € 45,8 miljoen en het beschikbaar gestelde krediet € 43,2 miljoen. De uiteindelijk geactiveerde kosten kwamen uit op een bedrag van € 41,8 miljoen.

### 5.3 Restantkredieten

Bijlage II in hoofdstuk 8 geeft een overzicht van de 99 restantkredieten die nog niet (financieel) zijn afgerond en doorlopen naar 2020. Bij de jaarrekening 2019 wordt besloten om van deze investeringen het restant-investeringskrediet van in totaal € 82,1 miljoen over te brengen naar 2020.

### 5.4 Projecten Buitengewoon onderhoud

De projecten Buitengewoon onderhoud worden in een afzonderlijke rapportage verantwoord en als bijlage bij de behandeling van de jaarstukken opgenomen.

## 6 Jaarrekening: De exploitatierekening

### 6.1 Presentatie van de exploitatierekening naar diverse gezichtspunten

De verdeling van de exploitatie en het resultaat over 2019 wordt in de onderstaande tabellen gepresenteerd en toegelicht naar diverse gezichtspunten.

Voor een nadere analyse van verschillen verwijzen wij naar de opgenomen toelichtingen onder 'Exploitatie: wat heeft het gekost?'.

### 6.2 Exploitatierekening naar programma's

Tabel 6.1 presenteert de lasten en baten per programma en het resultaat voor en na bestemming.

**Tabel 6.1** Overzicht van Lasten en Baten per programma

Programma (Bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2019			Begroting 2019 na wijziging			Jaarrekening 2019		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	23,1	0,1	-23,0	26,5	1,0	-25,5	29,9	4,3	-25,5
Gezond, schoon en zoet water	3,9	0,2	-3,7	4,5	0,2	-4,4	5,0	0,2	-4,8
Watersysteem	36,1	1,0	-35,2	38,8	1,6	-37,1	36,9	1,5	-35,4
Afvalwaterketen en zuiveren	102,9	15,1	-87,8	104,1	15,6	-88,5	105,5	16,8	-88,6
Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	8,7	0,5	-8,2	8,7	1,6	-7,1	8,2	2,1	-6,1
Bestuur, organisatie en instrumenten	32,3	0,0	-32,3	33,5	0,0	-33,5	32,0	0,2	-31,8
Algemene dekkingsmiddelen	9,2	231,2	222,0	7,6	231,5	223,9	9,3	235,1	225,8
<b>Resultaat voor bestemming</b>	<b>216,2</b>	<b>248,1</b>	<b>31,9</b>	<b>223,7</b>	<b>251,5</b>	<b>27,8</b>	<b>226,8</b>	<b>260,3</b>	<b>33,5</b>
<i>Mutaties reserves</i>									
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	32,8	1,0	-31,9	30,3	2,5	-27,8	30,3	2,5	-27,8
<b>Resultaat na bestemming</b>	<b>249,0</b>	<b>249,0</b>	<b>0,0</b>	<b>253,9</b>	<b>253,9</b>	<b>0,0</b>	<b>257,1</b>	<b>262,8</b>	<b>5,7</b>

### 6.3 Verdeling saldo per programma naar hoofdtaken na doorbelasting bedrijfsvoering en mutaties reserves

De tabellen 6.2 geeft het saldo van de diverse programma's naar de twee hoofdtaken.

**Tabel 6.2** Overzicht saldo per programma naar hoofdtaken

Programma (Bedragen * € 1 miljoen)	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Totaal
Klimaatadaptatie, veiligheid en stedelijk waterbeheer	25,5	0,0	25,5
Gezond, schoon en zoet water	4,8	0,0	4,8
Watersysteem	35,4	0,0	35,4
Afvalwaterketen en zuiveren	0,0	88,6	88,6
Financiën, duurzaamheid	4,0	2,1	6,1
Bestuur, organisatie en instrumenten	22,8	9,0	31,8
Algemene dekkingsmiddelen	-81,9	-116,1	-198,0
<b>Saldo voor doorbelasting</b>	<b>10,6</b>	<b>-16,3</b>	<b>-5,7</b>

#### 6.4 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatie weer verdeeld naar kosten- en opbrengstensoorten.

**Tabel 6.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten**

EMU omschrijving ( bedragen * € 1.000)	Primitieve begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Rekening 2018
Externe rentelasten	32.482	31.991	31.965	32.729
Afschrijvingen van activa	37.883	37.883	37.298	38.075
Salarissen huidig personeel en bestuurders	30.574	30.374	29.798	29.303
Sociale premies	7.993	7.893	7.974	7.347
Overige personeelslasten	1.974	2.003	2.123	2.320
Personeel van derden	1.422	1.372	3.935	3.847
Duurzame gebruiksgoederen	3.049	3.660	4.560	3.350
Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen	60	81	86	77
Energie	2.461	3.323	3.519	2.617
Huren en rechten	39	33	106	215
Leasebetalingen	37.484	37.734	37.547	35.524
Pachten en erfpachten	4	4	3	3
Verzekeringen	289	289	219	209
Belastingen	1.825	1.760	2.736	2.124
Onderhoud door derden	60.124	63.659	48.964	58.240
Bijdragen aan bedrijven	51	51	1.286	357
Bijdragen aan overheden	650	750	13.559	278
Bijdragen aan overigen	0	91	948	356
Toevoegingen aan voorzieningen	0	0	186	961
Onvoorzien	1.150	700	0	67
<b>Totaal kosten(a)</b>	<b>219.514</b>	<b>223.651</b>	<b>226.811</b>	<b>217.999</b>
Externe rentebaten		0	1	81
Dividend		0	276	
Baten i.v.m. salarissen en sociale lasten		0	114	116
Uitlening van personeel		200	419	173
Verkoop van grond		1.000	1.739	1.287
Verkoop van duurzame goederen				
Verkoop van overige goederen		1.509	2.300	618
Opbrengst uit grond en water	860	501	463	723
Huuropbrengst uit overige eigendommen		424	196	336
Diensten voor derden	14.661	13.638	14.771	15.728
Bijdragen van overheden	192	1.147	920	2.002
Bijdragen van overigen		0	3.358	
Waterschapsbelastingen totaal	240.752	242.468	244.891	240.524
Oninbaar/kwijtschelding	-10.100	-10.457	-10.524	-10.515
Onttrekkingen aan voorzieningen	850	1.038	1.389	5.476
Financiering en geactiveerde lasten	4.157	0	1	3.513
<b>Totaalopbrengsten(b)</b>	<b>251.372</b>	<b>251.467</b>	<b>260.314</b>	<b>260.062</b>
<b>Exploitatieresultaat voor bestemming (b-a)</b>	<b>31.858</b>	<b>27.816</b>	<b>33.504</b>	<b>42.064</b>
Toevoegingen aan reserves	-32.808	-30.266	-30.266	-31.010
Onttrekkingen aan reserves	950	2.450	2.450	2.013
<b>Nog te bestemmen resultaat voordelig</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>5.688</b>	<b>13.067</b>

## 6.5 Exploitatierkening naar kostendrager

Tabel 6.4 Exploitatierkening naar kostendrager

Kostendrager watersysteembeheer (bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
<i>Totaal kosten</i>	104,5	105,2
<i>Opbrengsten</i>		
Belastingopbrengsten	-105,7	-107,5
Kwijtscheldingen	7,0	7,0
Oninbaar verklaringen	0,9	1,2
Dividenden en overige algemene opbrengsten	-2,9	-6,9
<i>Totaalopbrengsten</i>	-100,7	-106,1
<i>Resultaat vóór bestemming</i>	3,8	-0,9
<u>Bestemming tijdens begrotingsjaar</u>		
Algemene reserve Watersysteembeheer	-11,5	-11,5
<b><i>Nog te bestemmen resultaat Watersysteembeheer</i></b>	<b>15,4</b>	<b>10,6</b>

Kostendrager zuiveringsbeheer (bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019
<i>Totaal kosten</i>	119,1	120,8
<i>Opbrengsten</i>		
Belastingopbrengsten	-136,8	-137,4
Kwijtscheldingen	0,0	0,0
Oninbaar verklaringen	2,5	2,3
Dividenden en overige algemene opbrengsten	-16,5	-18,2
<i>Totaalopbrengsten</i>	-150,8	-153,4
<i>Resultaat vóór bestemming</i>	-31,6	-32,6
<u>Bestemming tijdens begrotingsjaar</u>		
Algemene reserve zuiveringsbeheer	-16,3	-16,3
<b><i>Nog te bestemmen resultaat Zuiveringsbeheer</i></b>	<b>-15,4</b>	<b>-16,3</b>

De exploitatierkening naar kostendragers was in de begroting 2019 niet opgenomen. Voor een toelichting op de opbrengsten wordt verwezen naar hoofdstuk 3.7 Dekkingsmiddelen. In dit hoofdstuk wordt per taak de belastingopbrengst toegelicht. Voor wat betreft de kosten is per taak sprake van een zeer geringe afwijking.

## 6.6 Belastingopbrengsten

De belastingopbrengsten zijn in de paragraaf 3.7 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien toegelicht.

## 6.7 Begrotingsrechtmatigheid

In de Burap 2019 zijn de bijgestelde lasten opgenomen. Bestedingen boven het begrotingsbedrag op programmaniveau zijn onrechtmatige uitgaven (begrotingsonrechtmatigheid). Ook overschrijdingen op investeringskredieten zijn onrechtmatig. Conform het afwijkingenbeleid worden beïnvloedbare afwijkingen boven de € 500.000 vooraf voorgelegd aan de Verenigde Vergadering. Voor investeringen ligt deze grens op 10% van het investeringsbedrag (met een absoluut maximum van € 500.000) en voor de netto exploitatielasten is dit 10% van de begrote kosten van een programma (met een absoluut maximum van € 500.000). Voor zover de budgetten voor laatstgenoemde afwijkingen niet in de Burap zijn bijgesteld, wordt hierover verantwoording afgelegd in de Jaarrekening.

In de hieronder opgenomen tabel is weergegeven voor welke programma's en bij welke investeringen sprake is van een overschrijding. Deze overschrijdingen worden ieder afzonderlijk toegelicht. Afhankelijk van de oorzaak van de overschrijding en de mate van beïnvloedbaarheid ervan, tellen de overschrijdingen al dan niet mee in het rechtmatigheidsoordeel van de accountant. Met het vaststellen van de Jaarrekening autoriseert de Verenigde Vergadering deze onrechtmatigheden.

**Tabel 6.6 Begrotingsrechtmatigheid**

Begrotingsrechtmatigheid per programma (Bedragen * € 1.000)	Gewijzigde begroting 2019	Realisatie 2019	Begrotingsafwijking *
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	25.522	25.527	5
Gezond, schoon en zoet water	4.374	4.782	409
Watersysteem	37.123	35.401	-1.722
Afvalwaterketen en zuiveren	88.509	88.610	101
Financiën, duurzaamheid en innovatie	7.116	6.130	-986
Bestuur, organisatie en instrumenten	33.485	31.811	-1.674
Algemene dekkingsmiddelen	-223.945	-225.768	-1.822
<b>Saldo voor doorbelasting</b>	<b>-27.816</b>	<b>-33.505</b>	<b>-5.689</b>

### *Overschrijding programma's*

Op de programma's 'Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie', 'Gezond, schoon en zoetwater' en 'Afvalwaterketen en zuiveren' zijn de netto-lasten hoger dan de gewijzigde begroting 2019. De overschrijding van de netto-lasten valt binnen de marge van 10% ten opzichte van de gewijzigde begroting en onder het maximum van € 500.000. De inzet van middelen valt binnen het vastgestelde beleid en uit het positieve resultaat blijkt dat hiervoor de benodigde financiële ruimte elders binnen de begroting gevonden is.

### *Overschrijding krediet 702062 Laptops*

Op basis van historische device-keuze en het aantal fte's in 2018 zijn drie kredieten voor de vervanging van laptops, telefoons en tablets aangevraagd. In het voorjaar 2019 bleek dat het aantal fte's was toegenomen en dat ook het volledige bestuur voorzien moest worden van mobiele devices (smartphones/tablets). Dit heeft geleid tot een overschrijding van het krediet voor laptops.



## 7 Jaarrekening: Balans en toelichting

### 7.1 Balans per 31 december 2019

Activa (Bedragen * € 1.000)	2019	2018	Passiva (Bedragen * € 1.000)	2019	2018
<b>Vaste activa</b>			<b>Vaste passiva</b>		
			<i>Eigen vermogen</i>		
Immateriële vaste activa	0	0	Algemene reserves	39.869	29.580
Materiële vaste activa	787.297	811.561	Egalisatiereserves	15.234	12.734
Financiële vaste activa	493	733	Bestemmingsreserves	40.843	12.749
			Nog te bestemmen exploitatieresultaat	5.688	13.067
			<i>Totaal eigen vermogen</i>	<i>101.635</i>	<i>68.130</i>
			Voorzieningen	153	1.452
			Langlopende schulden	699.373	735.936
<b>Totaal vaste activa</b>	<b>787.790</b>	<b>812.294</b>	<b>Totaal vaste passiva</b>	<b>801.161</b>	<b>805.519</b>
<b>Vlottende activa</b>			<b>Vlottende passiva</b>		
Uitzettingen met een looptijd korter dan 1 jaar	43.711	6.000			
Kortlopende vorderingen	15.927	25.015	Netto vlottende schulden	30.690	27.303
Liquide middelen	5	3	Overlopende passiva	22.583	17.628
Overlopende activa	6.999	7.137			
<b>Totaal vlottende activa</b>	<b>66.643</b>	<b>38.155</b>	<b>Totaal vlottende passiva</b>	<b>53.273</b>	<b>44.930</b>
<b>Totaal</b>	<b>854.433</b>	<b>850.450</b>	<b>Totaal</b>	<b>854.433</b>	<b>850.450</b>
			<b>Niet uit de balans blijvende verplichtingen*</b>	<b>21.568</b>	<b>14.112</b>

\*Dit betreft de verleende garanties en de meerjarige inkoopverplichtingen t/m 2024

### 7.2 Waarderingsgrondslagen

#### Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Waterschapsbesluit en de Waterschapswet. De jaarrekening is opgesteld in euro's. De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn. De dividendopbrengsten van deelnemingen worden als opbrengst verantwoord op het moment waarop dit dividend betaalbaar gesteld wordt. De personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

#### Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden met ingang van 1 januari 2019 - op basis van het besluit inzake de balansverkorting en de hierop geactualiseerde nota Activabeleid - niet meer geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatierekening gebracht.

### *Materiële vaste activa*

De materiële vaste activa zijn opgenomen tegen de vervaardiging- of de verkrijgingsprijs verminderd met de eventuele bijdragen van derden. Hierbij omvat de vervaardigingsprijs de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Met ingang van 1 januari 2019 worden geen personeelskosten meer aan de onderhanden investeringsprojecten toegerekend. Vanaf 2016 werd ook al geen rente meer aan de onderhanden projecten toegerekend. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. In die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

De netto-investering wordt door jaarlijkse afschrijvingen ten laste van de exploitatie gebracht. De afschrijvingen gebeuren over het algemeen op lineaire basis en worden bepaald door de verwachte levensduur. De afschrijving vindt plaats met ingang van het eerste jaar na de ingebruikname. De afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de vastgestelde nota Activabeleid. De investeringen met een totale vervaardigingsprijs lager dan € 100.000 worden in het jaar van aanschaf direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Indien van toepassing wordt rekening gehouden met duurzame waardeverminderingen en afwaardering van activa bij buitengebruikstellingen.

### *Afschrijvingstermijnen*

Van de belangrijkste activa is in onderstaande tabel de afschrijvingstermijn opgenomen.

Investering in	Termijn
Gronden	0
Grondwerken (BGO)	15
Waterberging	40
Machines	10
Vervoermiddelen	5
Gebouwen/woningen bouwkundig	40
Idem eelectro/mechanisch	15
Waterkering	35
Boezemkaden reconstructie	25
Persleidingen	30

### *Financiële vaste activa*

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het Waterschapsbesluit) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de intrinsieke waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden.

### *Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar*

De uitzettingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor de verwachte oninbaarheid van debiteuren wordt op het debiteurensaldo een voorziening dubieuze debiteuren in mindering gebracht.

### *Liquide middelen*

Deze activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

### *Reserves en voorzieningen*

De reserves vormen gezamenlijk het eigen vermogen van het waterschap dat uit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden is. Bij de reserves wordt onderscheid gemaakt tussen de algemene reserve(s) en de bestemmingsreserves. De Verenigde Vergadering heeft aan verschillende reserves een algemene bestemming gegeven waardoor deze reserves zijn afgezonderd van besteding voor een specifiek doel. De reserves zijn nominaal gewaardeerd. De voorzieningen zijn vermogensbestanddelen met het doel om belangrijke fluctuaties in de exploitatielasten op te vangen. De omvang van de voorzieningen wordt bepaald door toekomstige financiële verplichtingen en risico's. De voorzieningen zijn nominaal gewaardeerd.

*Vaste schulden met een looptijd van langer dan één jaar.*

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met aflossingen en hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

#### *Overige balansposten*

De waardering van alle overige balansposten vindt plaats tegen de historische verkrijgingsprijs. Indien hiervan wordt afgeweken, is dit in de toelichting bij de desbetreffende balanspost vermeld.

#### *Borg- en garantstellingen*

Voor zover leningen door het waterschap zijn gewaarborgd, is buiten de balansstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per het eind van het boekjaar opgenomen. Hierin is naast de borg- en garantstellingen ook de inkoop contractverplichtingen opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

#### *Rekening van baten en lasten*

Voor de rekening van baten en lasten is het stelsel van baten en lasten toegepast. Dit stelsel houdt in dat het jaar waarin de prestaties (goederen en diensten) zijn verricht bepalend is voor de toerekening van de baten en lasten aan het betreffende jaar, ook als zijn niet tot ontvangst of uitgaven hebben geleid in het verslagjaar. De belastingopbrengsten zijn gebaseerd op de laatst bekende (aanvullings)kohieren. Winsten worden slechts in acht genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de rekening bekend zijn.

### **7.3. Materiële vaste activa**

Het onderstaande overzicht geeft het totaal verloop van de materiële vaste activa over 2019 weer:

Gereedgekomen werken (Bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-2019	Investerings/ Desinvesteringe n 2019	Afschrijving 2019	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	70.759	0	204	70.555
Machines, apparaten en installaties	768	0	275	493
Bedrijfsgebouwen	22.118	608	1.205	21.521
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	680.137	35.431	35.026	680.543
Overige materiële activa	2.231	863	589	2.506
<b>Totaal</b>	<b>776.012</b>	<b>36.902</b>	<b>37.298</b>	<b>775.616</b>

Voor een overzicht van de gereedgekomen en geactiveerde investeringen wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Het totaal onderhanden werk heeft het volgende verloop:

Onderhanden werken (Bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-2019	Uitgaven onderhanden werken	Bijdragen onderhande n werk	Activering	Boekwaarde 31-12-2019
Verloop onderhanden werk	35.549	22.088	-9.054	-36.902	11.680
<b>Totaal onderhanden werken</b>	<b>35.549</b>	<b>22.088</b>	<b>-9.054</b>	<b>-36.902</b>	<b>11.680</b>

<b>Totaal materiële vaste activa</b>	<b>811.561</b>				<b>787.297</b>
--------------------------------------	----------------	--	--	--	----------------

De bijdrage onderhanden werk betreft met name de ontvangen bijdrage van afgerond € 7 miljoen in het project Waterharmonica en de Zoetwaterfabriek. Hiervoor is inmiddels een bedrag van € 2,9 miljoen aan kosten gemaakt.

Er zijn 99 restantkredieten betreffende de onderhanden werken, die nog niet (financieel) zijn afgerond en doorlopen in 2020. In de Jaarrekening 2019 wordt besloten om van deze investeringen het restant-investeringskrediet van in totaal € 82,1 miljoen over te brengen naar 2020. In bijlage I wordt een overzicht gegeven van de 99 restantkredieten die nog niet (financieel) zijn afgerond en doorlopen in 2020.

#### 7.4. Financiële vaste activa

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de financiële vaste activa over 2019 weer:

Kapitaalverstrekkingen aan bedrijven Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	Boekwaarde 01-01-2019	Toename	Afname	Boekwaarde 31-12-2019
Kapitaalverstrekking Nederlandse Waterschapsbank	92			92
Kapitaalverstrekking ontwikkelingsmij. Het Nieuwe Westland CV	641		240	401
<b>Totaal</b>	<b>733</b>		<b>240</b>	<b>493</b>

##### *Kapitaalverstrekking Nederlandse Waterschapsbank N.V.*

Delfland is eigenaar van 755 aandelen A en 60 aandelen B van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. De nominale waarde van deze aandelen bedraagt € 86.825 (aandelen A) en € 27.600 (aandelen B). De historische aanschafprijs van deze aandelen bedraagt € 92.458. In 2019 is € 275.546 dividend ontvangen.

##### *Kapitaalverstrekking Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' C.V.*

Delfland heeft sinds 2001 een belang in Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' C.V. van in totaal € 0,8 miljoen. Dit belang is gemaximeerd op € 0,9 miljoen. In 2014 heeft op verzoek van de C.V. een aanvullende kapitaalstorting van € 0,1 miljoen plaatsgevonden. Naar aanleiding van de negatieve resultaten, die het Nieuwe Westland heeft behaald sinds 2015, heeft in 2019 een afwaardering van de deelneming plaatsgevonden van € 0,24 miljoen.

#### 7.5. Vorderingen, nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen

*Uitzettingen met een looptijd korter dan 1 jaar*

Uitzettingen met een looptijd korter dan 1 jaar	31-12-2019	31-12-2018
Uitzettingen in 's Rijkschatkist	43.711	6.000
<b>Totaal</b>	<b>43.711</b>	<b>6.000</b>

##### *Kortlopende vorderingen*

De specificatie van deze post luidt als volgt:

Kortlopende vorderingen (Bedragen * € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vorderingen op belastingdebiteuren	21.395	32.268
Af: voorziening dubieuze debiteuren belasting	-9.612	-9.510
Vorderingen belastingen, sociale en pensioenpremies	102	
Vordering mbt tot BTW- suppletieaangifte	1.569	966
Overige debiteuren	2.472	1.292
<b>Totaal</b>	<b>15.927</b>	<b>25.015</b>

Alle vorderingen zijn per direct opeisbaar.

##### *Vorderingen op belastingdebiteuren*

Deze post betreft het openstaande saldo van de belastingdebiteuren per 31 december 2019. De invordering en de aanslagoplegging wordt uitgevoerd door de RBG. Vorderingen die per balansdatum door ons als inbaar geschat werden kunnen als gevolg van de Coronacrisis gedurende 2020 minder inbaar blijken.

##### *Btw-suppletie*

Delfland is in afwachting van de uitspraak van de Belastingdienst inzake mogelijk terug te vorderen btw op investeringen en baggerwerkzaamheden in de jaren 2013-2016. Voor de onderbouwing van de uitspraak voert de Belastingdienst een boekenonderzoek uit.

### *Debiteuren algemeen*

Het openstaande saldo debiteuren is het saldo op peildatum 31 december 2019. Een gedeelte van het bedrag is in 2020 inmiddels ontvangen.

### *Voorziening dubieuze debiteuren belastingen*

De hoogte van de voorziening wordt bepaald op basis van kengetallen per belastingjaar en de belastingsoort van het openstaande saldo. Deze berekening wordt afgezet tegen de hoogte van de voorziening van het vorige jaar. Het verschil wordt aan de voorziening toegevoegd of onttrokken met inachtneming van het voorzichtigheidsprincipe.

### *Overlopende activa:*

Overlopende activa (bedragen * € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Nog op te leggen en te ontvangen aanslagen belastingen	1.772	2.146
Nog te ontvangen bedragen algemeen	2.868	957
Nog te ontvangen subsidies	0	405
Vooruitbetaalde kosten	2.360	3.628
<b>Totaal</b>	<b>6.999</b>	<b>7.137</b>

### *Specificatie nog te ontvangen subsidies*

Nog te ontvangen subsidies	Saldo 1-1-2019	Toegekend 2019	Ontvangen 2019	Saldo 31-12-2019
<i>Overige openbare lichamen</i>				
Subsidie Spuihaven HWBP	31		31	0
Subsidie Spuihaven HWBP	374		374	0
<b>Totaal nog te ontvangen subsidies</b>	<b>405</b>		<b>405</b>	<b>0</b>

### *Nog op te leggen aanslagen belastingen*

Deze post betreft de nog door de RBG Belastinggroep op te leggen aanslagen. In paragraaf 3.7 is dit toegelicht.

### *Nog te ontvangen bedragen algemeen*

Deze post betreft diverse nog te ontvangen bedragen waarvoor nog geen factuur is verzonden.

### *Vooruitbetaalde kosten*

Dit betreft facturen die in 2019 door Delfland zijn betaald maar betrekking hebben op 2020.

## **7.6. Liquide middelen**

De specificatie van deze post luidt als volgt:

Liquide middelen (bedragen * € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Overige bank- en girotegoeden (ING)	4	3
Kasmiddelen en cheques	1	0
<b>Totaal</b>	<b>5</b>	<b>3</b>

Het negatieve rekening-courantsaldo bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is verantwoord onder de kortlopende schulden. Delfland heeft bij de NWB een kredietfaciliteit van € 57.900.000.

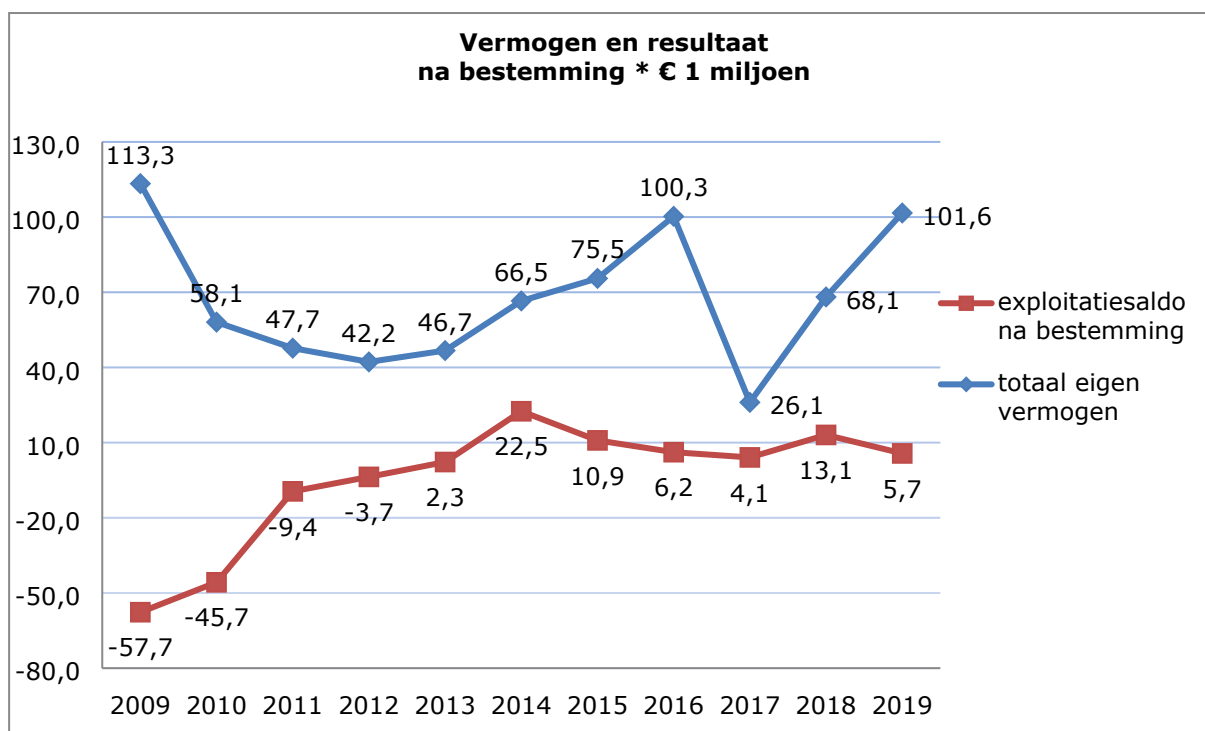
In 2019 is sprake geweest van verplicht schatkistbankieren, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

<b>Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)</b>					
		<b>Verslagjaar 2019</b>			
(1)	Drempelbedrag	1.889			
		<b>Kwartaal 1</b>	<b>Kwartaal 2</b>	<b>Kwartaal 3</b>	<b>Kwartaal 4</b>
(2)	Kwartaalcijfer op dag basis buiten 's Rijksschatkist aangehouden middelen	-	79	215	22
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.889	1.810	1.674	1.867
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
<b>(1) Berekening drempelbedrag</b>					
		<b>Verslagjaar 2019</b>			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	251.871			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	251.871			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b) * 0,0075 + (4c) * 0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1.889			
<b>(2) Berekening kwartaalcijfer op dag basis buiten 's Rijksschatkist aangehouden middelen</b>					
		<b>Kwartaal 1</b>	<b>Kwartaal 2</b>	<b>Kwartaal 3</b>	<b>Kwartaal 4</b>
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijksschatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	-	7.171	19.748	2.060
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dag basis buiten 's Rijksschatkist aangehouden middelen	-	79	215	22

## **7.7. Eigen vermogen**

Het totale eigen vermogen bestaat uit de algemene reserves, de tariefsegalisatiereserves, de bestemmingsreserves en het nog niet bestemde resultaat van € 5,7 miljoen, dat in afwachting van nadere besluiten, afzonderlijk in de balans is opgenomen. In 2019 steeg het totale eigen vermogen van € 68,1 miljoen naar € 101,6 miljoen. Onderstaande grafiek toont het verloop van het totale eigen vermogen en het exploitatiesaldo na bestemming over de periode 2009-2019.

## Grafiek verloop vermogen en resultaat na bestemming



Het verloop van het eigen vermogen in het verslagjaar 2019 is als volgt:

Verloop eigen vermogen 2019 (Bedragen x € 1.000)	Bedrag
Saldo per 1 januari 2019	68.129
Vermeerderingen 2019	30.266
Verminderingen 2019	2.450
Resultaat 2019	5.688
<b>Saldo 31 december 2019</b>	<b>101.634</b>

Het verloop van de diverse reserves is in het volgende overzicht weergegeven:

Eigen vermogen (bedragen x € 1.000)	Saldo 01-01-2019	Interne vermeerderingen 2019	Interne verminderingen 2019	Verwerkte resultaatbestemming 2018		Saldo 31-12-2019
				Storting	Onttrekking	
<i>Algemene reserves</i>						
Algemene reserve weerstandsvermogen Watersysteem	21.239			17.251		38.490
Algemene reserve weerstandsvermogen Zuivering	8.341				6.962	1.379
<b>Totaal algemene reserves</b>	<b>29.580</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>17.251</b>	<b>6.962</b>	<b>39.869</b>
<i>Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie</i>						
Egalisatiereserve gebouwd	1.057		200			857
Egalisatiereserve ingezetenen	1.574					1.574
Egalisatiereserve ongebouwd	27					27
Reserve tariefdemping zuivering	10.075	2.700				12.775
<b>Totaal egalisatieserves</b>	<b>12.734</b>	<b>2.700</b>	<b>200</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>15.234</b>
<i>Overige bestemmingsreserves</i>						
Reserve niet vrij besteedbaar vermogen	0	22.504				22.504

Reserve Zoetwaterfabriek	1.197					1.197
Reserve toekomstige CAO afspraken	750				300	450
Reserve frictiekosten	2.347		750			1.597
Reserve niet voorzienbare capaciteit			1.500	1.500		0
Reserve OAS				1.579		1.579
Egalisatiereserve Afvalwaterzuivering Harnaschpolder	8.455	5.062				13.517
<b>Totaal bestemmingsreserves</b>	<b>12.749</b>	<b>27.566</b>	<b>2.250</b>	<b>3.079</b>	<b>300</b>	<b>40.843</b>
Resultaat 2018	13.067	0			13.067	0
Resultaat 2019		5.688				5.688
<b>Totaal eigen vermogen</b>	<b>68.129</b>	<b>35.954</b>	<b>2.450</b>	<b>20.330</b>	<b>20.329</b>	<b>101.635</b>

#### *Algemene reserves*

Als gevolg van de zogenaamde balansverkorting is in 2017 een bedrag onttrokken voor de afboeking van immateriële activa. Wel heeft de VV besloten dat de algemene reserves als eerste weer op het niveau van voor de balansverkorting moeten worden gebracht. Daarom is het resultaat over 2019 aan deze reserves toegevoegd.

#### *Egalisatiereserve gebouwd*

De reserves worden meerjarig ingezet bij de tariefberekening. Conform het coalitieakkoord 2015 wordt jaarlijks een bedrag van € 200.000 ten laste van de egalisatiereserve 'gebouwd' ingezet ten gunste van de tariefstelling voor de categorie 'ongebouwd'.

#### *Reserve tariefdemping zuivering*

Deze reserve is bedoeld voor een toekomstige demping van de tariefstijging. De storting betreft het gemiddelde jaarlijkse voordeel van € 1,4 miljoen als gevolg van de herfinanciering van de AWZI Harnaschpolder in 2016 en het besluit in de begroting 2017 om het jaarlijkse verschil tussen de geraamde belastingopbrengst in het coalitieakkoord en de begroting toe te voegen aan deze reserve. Dit verschil betrof in 2019 een bedrag van € 1,3 miljoen.

#### *Reserve niet vrij besteedbaar vermogen*

Bij de resultaatbestemming van de Jaarrekening 2015 is besloten deze reserve in te stellen.

#### *Reserve Zoetwaterfabriek*

Deze reserve is in 2018 ingesteld om de ontvangen afkoopsom van € 1,2 miljoen voor het onderhoud Nieuwe-Waterweg te reserveren voor de dekking van de Zoetwaterfabriek.

#### *Reserve toekomstige cao-afspraken*

In verband met de nog af te ronden cao-onderhandelingen is uit de resultaatbestemming van 2017 een bedrag van € 0,75 miljoen gereserveerd voor de verwachte nabetaling over 2017 en 2018. In de resultaatbestemming over 2018 is € 0,3 miljoen onttrokken.

#### *Reserve frictiekosten*

Deze reserve is bedoeld voor de dekking van personele en materiële uitgaven die voortkomen uit organisatiemaatregelen. Op basis van de besluiten in de Begroting 2019 is in 2019 een bedrag van € 0,75 miljoen ten gunste van de exploitatie gebracht.

#### *Reserve niet voorzienbare capaciteit*

Deze reserve is ingesteld bij de resultaatbestemming van 2018. De reserve is bedoeld voor de dekking van niet voorzienbare extra capaciteitinzet in grote projecten.

#### *Reserve OAS*

Deze reserve is ingesteld bij de resultaatbestemming over 2018. Deze reserve wordt ingezet voor de dekking van de kosten van de regeling OAS.



### *Egalisatiereserve AWZI Harnaschpolder*

Door de herfinanciering van de AWZI Harnaschpolder ontstaat vanaf 2016 tot en met 2031 een jaarlijks voordeel, en over de jaren 2032 en 2033 een nadeel. In totaal is het effect nihil. In verband hierrmee is in 2016 een egalisatiereserve AWZI Harnaschpolder ingesteld. Overeenkomend met het besluit over de actualisatie van de reserves en voorzieningen in de Verenigde Vergadering van 21 september 2017, wordt het jaarlijkse voordeel aan de egalisatiereserve AWZI Harnaschpolder toegevoegd.

### *Resultaat 2019*

Het voordelige resultaat van € 5,7 miljoen over 2019 is - in afwachting van de definitieve besluiten over de resultaatbestemming 2019 - afzonderlijk in de balans opgenomen. Het totale resultaat na bestemming van € 5,7 miljoen bestaat - op basis van vastgestelde verdeelsleutels - uit een saldo van de hoofdtaak Watersysteembeheer en de hoofdtaak Zuiveringsbeheer.

Voorgesteld wordt het resultaat over 2019 van in totaal € 5,7 miljoen per saldo als volgt te bestemmen:

**Tabel voorgestelde resultaatverdeling 2019**

Omschrijving (Bedragen x € 1000)	Bedrag
<b>Resultaatbestemming 2019</b>	
Onttrekking reserve OAS	-0,2
Storting reserve niet vrij besteedbaar	5,9
<b>Bestemd resultaat 2019</b>	<b>5,7</b>

## **7.8. Voorzieningen**

### *Voorzieningen*

De voorzieningen betreffen toekomstige financiële verplichtingen en risico's. Voor de vorming van voorzieningen moet sprake zijn van een noodzaak en/of verplichting. Voorzieningen hebben als doel kostenegalitatie; door jaarlijks een bedrag in een voorziening te storten worden grote schommelingen in kosten voorkomen. De voorzieningen voor dubieuze debiteuren zijn onder de post kortlopende vorderingen aan de debetzijde van de balans verantwoord.

Het verloop van de voorzieningen in het verslagjaar 2019 is als volgt:

Voorzieningen (bedragen * € 1.000)	Saldo 01-01-2019	Interne vermeerdering 2019	Externe vermindering 2019	Vrijval 2019	Saldo 31-12-2019
<i>Voorziening arbeidsgelateerde verplichtingen</i>					
Voorziening wachtgeld)	415	186	448		153
<i>Voorziening voor overige onderhoudswerkzaamheden</i>					
Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallaties	1.038		1.038		0
<b>Totaal voorzieningen</b>	<b>1.453</b>	<b>186</b>	<b>1.486</b>		<b>153</b>

### *Voorziening wachtgeld*

Deze voorziening dekt de toekomstige wachtgeldaanspraken van ex-medewerkers en collegeleden.

### *Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallaties*

De onttrekking van € 1,0 miljoen betreft de jaarlijkse dekking van de kapitaallasten van de investeringen. In 2019 vond de laatste onttrekking plaats. De voorziening is per eind 2019 opgeheven.

## **7.9. Vaste schulden met een looptijd van één jaar en langer**

Tot de langlopende schulden behoren de door Delfland opgenomen langlopende geldleningen.

In het onderstaande overzicht is de opbouw van de langlopende schulden weergegeven. De opgenomen geldleningen betreffen onderhandse geldleningen.

Langlopende schulden (bedragen * € 1.000)	Saldo 01-01-2019	Opname 2019	Aflossing 2019	Saldo 31-12-2019	Rente 2019
<i>Onderhandse lening van binnenlandse banken en overige financiële instellingen</i>					
Nederlandsche Waterschapsbank	470.588		0	470.588	20.399
Nederl. Waterschapsbank 1 jaar en 1 dag	20.000		20.000	0	
Nederlandse Waterschapsbank (tbv PPS herfinanciering)	245.348		16.563	228.785	11.591
<b>Totaal</b>	<b>735.936</b>		<b>36.563</b>	<b>699.373</b>	<b>31.990</b>

#### *Nederlandsche Waterschapsbank*

De leningen met een rente-typische looptijd van één jaar of langer zijn conform de voorschriften geïnclassificeerd als langlopende schulden. De onderhandse geldleningen betreffen, op één lening na, fixe-leningen met verschillende aflossingsdata. De gemiddelde rentevoet van deze leningen bedraagt 4,57%.

In 2019 is een lening met een looptijd van 1 jaar en 1 dag van € 20 miljoen afgelost.

De leningen met betrekking tot de herfinanciering betreffen lineaire geldleningen met een looptijd van 15 jaar. Voor de leningen zijn geen zakelijke zekerheden gesteld.

#### **7.10. Netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar**

De specificatie van deze post luidt als volgt:

Netto vlottende schulden met een looptijd korter dan 1 jaar (bedragen * € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Schulden aan leveranciers	6.895	6.015
Overige negatieve rekeningcourant verhoudingen	23.430	18.437
Schulden ivm te betalen belastingen, sociale premies en pensioenpremies	364	2.851
<b>Totaal</b>	<b>30.690</b>	<b>27.303</b>

#### *Schulden aan leveranciers*

Het saldo bestaat uit de nog niet betaalde facturen van leveranciers. De in 2019 geleverde goederen en diensten waarover nog geen facturen zijn ontvangen, zijn opgenomen alsnog te betalen kosten exploitatie en investeringen onder de balanspost overlopende passiva.

#### *Overige negatieve rekening courant verhoudingen*

Eind 2019 bedroeg de rekening courantschuld bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) € 23,4 miljoen.

#### *Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale premies en pensioenpremies*

Het saldo bestaat uit nog af te dragen loonbelasting en premies en de btw over december 2019.

#### **7.11. Overlopende passiva**

De specificatie van deze post luidt als volgt:

Overlopende passiva (bedragen * € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Verplichtingen aan het personeel	377	399
Transitorische rente	4.897	4.850
Nog te betalen kosten exploitatie Delfland	11.595	7.633
Nog terug te betalen belastingen	2.079	0
Ontvangen voorschotbedragen openbare lichamen	2.117	2.783
Diverse vooruit ontvangen bedragen	1.519	1.964
<b>Totaal</b>	<b>22.583</b>	<b>17.628</b>

### Ontvangen voorschotbedragen openbare lichamen

Ontvangen voorschotbedragen openbare lichamen (bedragen * 1.000)	Saldo 01-01-2019	Vrijgevallen tgv exploitatie 2019	Toevoegingen 2019	Saldo 31-12-2019
POV- kabels en leidingen	2.783	1.907	1.241	2.116
<b>Totaal nog te ontvangen subsidies</b>	<b>2.783</b>	<b>1.907</b>	<b>1.241</b>	<b>2.116</b>

#### Verplichtingen aan het personeel

Het saldo bestaat voornamelijk uit de rechten van werknemers op vakantiedagen.

#### Transitorische rente

Deze post betreft de lopende rente over 2019 van de langlopende leningen die achteraf in rekening wordt gebracht.

#### Nog te betalen kosten exploitatie Delfland

Deze posten voor nog te betalen kosten hebben betrekking op in 2019 geleverde goederen en diensten waarvoor nog geen facturen zijn ontvangen. In deze post is ook het nog te verdelen saldo van € 2,8 miljoen uit de opheffing van de GR Delft Noord opgenomen.

#### Nog terug te betalen belastingen

Dit bedrag betreft de nog terug te betalen waterschapsbelastingen over voorgaande jaren.

#### Ontvangen voorschotbedragen openbare lichamen

In 2019 is voor het project POV-kabels en -leidingen € 1,2 miljoen ontvangen aan voorschotbedragen. Op basis van de gerealiseerde kosten is een bedrag van € 1,9 miljoen ten gunste van de exploitatie vrijgevallen.

### 7.12. Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Op basis van de kadernota Rechtmatigheid 2019 van de commissie Besluit begroting en verantwoording moeten meerjarige inkoopcontracten, die niet voldoen aan de Europese Aanbestedingsregels, worden toegelicht.

In onderstaand overzicht zijn de meerjarige verplichtingen uit inkoopcontracten weergegeven:

Niet uit de balans blijvende meerjarige verplichtingen	(Bedragen in € 1 miljoen)
Boekjaar 2020 t/m 2024	12,9
<b>Totaal</b>	<b>12,9</b>

#### Vpb-plicht

Het Waterschap is per 1 januari 2016 vpb-plichtig geworden. Dit houdt in dat er winstbelasting afgedragen dient te worden over ondernemersactiviteiten. Hierbij valt te denken aan het uitlenen en detacheren van personeel, het vermarkten van reststromen (levering biogas aan een bedrijf, levering groen gas aan een afvalstoffendienst, levering elektriciteit aan het net), het overnemen van beheer en onderhoud gemeentelijke kunstwerken, etcetera. Hoewel het Waterschap zelf geen winst maakt, kan op projectniveau fiscaal gezien wel sprake zijn van winst (fiscale winstbepaling kent andere waarderingsgrondslagen). De aangifte voor 2018 resulteerde in een verlies en daarmee is de voorlopige aanslag komen te vervallen. De aangifte over 2019 wordt verwerkt in de jaarrekening 2020.

Aan diverse verbonden partijen zijn financiële garanties verleend. Deze garanties zijn toegelicht in de paragraaf 'Verbonden partijen'. Het overzicht van de verleende garanties is gepresenteerd in de tabel hieronder. Met betrekking tot de opheffing van de GR

Grondwateronttrekking Delft Noord bestaat nog het recht op de verrekening van het batig saldo van de opgeheven GR.

In 2019 is Delfland niet aangesproken op verleende financiële garanties.

#### Overzicht gegarandeerde geldleningen en borgstellingen

Verbonden partij	Geldgever	% deelneming	Hoofdsom (in €)	Rente%	Restant schuld 31-12-2019 in €	Gegarandeerde restantschuld 1-1-2019	Gegarandeerde restantschuld 31 december 2019 in €
DRSH Zuiveringsslib N.V. (HVC)	NWB	24,00%	81.034.800	div	24.070.660	5.897.794	5.776.958
Regionale belastinggroep	NWB	39%	4.006.000	div	3.528.926	1.564.343	1.378.046
Aquon	NWB	8%	16.655.000	div	14.677.999	894.495	1.174.240
Unie van waterschappen	NWB	6,00%	6.012.000	2,75	5.531.040	360.720	331.862
<b>Totaal</b>			<b>107.707.800</b>		<b>47.808.625</b>	<b>8.717.352</b>	<b>8.661.106</b>

#### *Langlopende leaseverplichting*

Voor de bouw, het beheer en het onderhoud van de afvalwaterzuiveringsinstallaties Harnaspolder en Houtrust is Delfland een langlopende overeenkomst aangegaan met Delfluent in de vorm van een Publiek Private Samenwerking. Op basis van deze overeenkomst is Delfland verplicht tot en met 2033 jaarlijks een geïndexeerd bedrag voor beheer en onderhoud te betalen. De betaling bedroeg in 2019 afgerond € 36 miljoen. Gedurende 2019 zijn geen betalingen verricht aan geldleningen en borgstellingen.

#### **7.13 Gebeurtenissen na balansdatum**

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Voor wat betreft de balanspositie eind 2019 kan de impact met name betrekking hebben op de inbaarheid van de (belasting)debiteuren. Vorderingen die per balansdatum door ons als inbaar geschat werden kunnen als gevolg van de crisis gedurende 2020 minder inbaar blijken. Deze onzekerheid is bij de balanspost vorderingen toegelicht. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

## 8 Bijlagen

### Bijlage I - Geactiveerde projecten 2019

Projectnaam	Projectnummer	Programma	Investeringsplan	Investeringskrediet	Netto Uitgaven tot en met 2019	Restantkrediet
BGO Cluster 10 (Den Haag)	0.701802/001	A	0	146.988	146.988	0
Jaagpad Rijswijk (WOK)/701818	0.701913/001	A	0	42.826	42.826	0
BGO WOK Hoornsekade	0.701916/004	A	0	236.084	236.084	0
BGO Plaspoelkade (afhandeling 701948)	0.701916/005	A	25.636	25.636	25.636	0
BGO Oostsingel Delft	0.701916/006	A	0	12.400	12.400	0
BGO Akkerdijksepad (vak 341)/701916	0.701949/001	A	100.000	100.000	93.443	6.557
BGO Zwethkade Noord/701916	0.701957/001	A	0	883.084	883.084	0
Oude Lierpolder, Kanaal- en Noord Lierweg/701994	0.701965/001	A	0	1.802.068	1.802.068	0
BGO WOK/complex Westland Anthurium Chrysant en Burg. Elsenweg/701916	0.701999/001	A	0	74.428	74.428	0
BGO Tram- en Kluisgade	0.702004/001	A	0	52.178	52.178	0
BGO Lookwatering	0.702007/001	A	0	43.213	43.213	0
BGO Groene kades 2017	0.702018/001	A	0	1.011.596	1.011.596	0
Vleugelmuur Wateringsesluis	0.702024/001	A	0	181.800	178.845	2.955
Kluisgade	0.702026/001	A	0	906.789	906.789	0
Reconstructie Commandeurskade RK103_760	0.702030/001	A	0	14.072	14.072	0
Verb.waterkering Cascade	0.702045/001	A	0	21.317	21.317	0
Gemaal Akkerdijksepolder	0.701667/001	C	2.711.500	2.662.500	2.595.260	67.240
Gemaal Bergboezem Berkel	0.701696/001	C	3.450.000	120.000	101.119	18.881
Waterberging Oude polder Pijnacker	0.701743/001	C	1.935.000	1.666.000	1.549.516	116.484
Waterberging bergboezem Zuidpolder van Delfgauw	0.701749/001	C	4.590.000	2.520.000	2.211.252	308.748
Watergang Noord-Zuidverbinding	0.701750/001	C	735.000	532.000	464.464	67.536
Vullen/ledigen bergboezem Zuidpolder van Delfgauw	0.701751/001	C	1.655.000	1.113.000	1.006.737	106.263
Stuw Akkerdijksepolder	0.701781/001	C	150.000	21.000	7.686	13.314
Vispassage Bergboezem Berkel	0.701795/001	C	465.000	40.000	20.024	19.977
Verb. waterhuish. Korftlaan	0.701842/001	C	2.925.000	2.288.000	1.906.168	381.832
Gem. Woudse Droogmakerij/701798	0.701932/001	C	535.000	828.065	863.876	-35.811
Gemaal Schieveen (Hofweg)/701798	0.701935/001	C	1.375.000	1.448.279	1.381.351	66.928
Visp.gem.Schieveen (Hofweg)/701798	0.701939/001	C	275.000	121.003	121.003	0
Verbr. waterg.Aalkeet BuitenP	0.701943/001	C	695.000	397.000	355.148	41.852
Gem.&inlaat Sportpark Kethel	0.701954/001	C	0	21.700	11.507	10.193
Pilot Drijvende oevers Den Haag	0.701956/006	C	0	83.591	71.797	11.794
Raamcontract NEZ	0.701956/009	C	0	40.192	40.192	0
NEZ Blakervaart	0.701956/015	C	0	20.651	20.650	1

Projectnaam	Projectnummer	Programma	Investeringsplan	Investeringskrediet	Netto Uitgaven tot en met 2019	Restantkrediet
NVO Dorppolder	0.701956/023	C	0	25.551	25.551	0
Waterberg.Noordpolder Delfg	0.701990/001	C	1.037.700	803.700	566.268	237.432
Inlaat Rodenrijs Zuidersingel	0.702017/001	C	0	5.500	0	5.500
Afsuiter inlaat Spaanse Bocht	0.702020/001	C	120.000	111.000	108.816	2.184
Ondergrondse wtrberging Sparta	0.702022/001	C	200.000	200.000	200.000	0
WSA knelpunten DRP, KRP, OC	0.702038/001	C	241.800	224.800	201.807	22.993
Groot onderhoud Gemalen 2018	0.702039/001	C	0	0	-6	6
Maatrgln Gemalen/kunstwerken obv NEN 2767	0.702040/001	C	0	24.900	-2	24.902
Autom.kunstwerken Sion (Rijswijk buiten)	0.702042/001	C	147.000	133.000	139.439	-6.439
Nollaantje - Maasdijk	0.702052/001	C	0	12.800	12.160	640
Betonreparatie gemaal Parksluizen	0.702054/001	C	212.700	199.700	199.072	628
Nwe huisv/ Delfl man v werken	0.701752/001	F	18.800.000	18.800.000	18.845.675	-45.675
Update GIDS/nw fin.systeem	0.701773/001	F	2.100.000	1.900.000	1.895.861	4.139
H@rm Personeel systeem ADP	0.701774/001	F	651.000	620.000	565.289	54.711
Vervangen laptops	0.702062/001	F	200.000	200.000	325.490	-125.490
Vervangen tablets	0.702063/001	F	250.000	250.000	195.375	54.625
Vervangen smartphones	0.702064/001	F	250.000	250.000	218.662	31.338
<b>Totaal</b>			<b>45.832.336</b>	<b>43.238.411</b>	<b>41.772.174</b>	<b>1.466.238</b>

## Bijlage II – Restantkredieten

Projectnaam	Projectnummer	Programma	Investeringsplan	Investeringskrediet	Uitgaven tot en met 2019	Restantkrediet
Complex BGO	0.701753/001	A	3.210.049	5.360	0	5.360
BGO Cluster zeer complex/701753	0.701914/001	A	0	3.204.689	2.429.088	775.600
Gecombineerd BGO 2016-2020	0.701916/001	A	31.274.866	2.749.828	0	2.749.828
BGO Groene Kades	0.701916/002	A	0	2.761.938	1.786.248	975.690
Oostelijke Randweg "KVP Verlengde Strijp en De Lee"	0.701916/003	A	0	486.271	0	486.271
BGO WOK Ypenburgse Boslaan thv Valutapad Dpl 20	0.701916/007	A	0	83.500		83.500
WOK Noordeindseweg	0.701916/009	A	0	2.215.000	988.312	1.226.688
BGO WOK Dijkshoornseweg Midden	0.701916/010	A	0	60.500	0	60.500
Kadeverbetering N468	0.701937/001	A	0	1.850.000	165.992	1.684.008
BGO Delft Noord DSM (WOK)/701916	0.701945/001	A	0	55.000	5.668	49.332
BGO PMB Algemeen/701916	0.701947/001	A	0	100.000	34.129	65.871
BGO Veenweg 59 (Gooland)/701916	0.701959/001	A	0	284.159	263.211	20.948
BGO Cluster Berkel/701916	0.701963/001	A	0	6.912.820	6.817.684	95.136
BGO Cluster Westland/701916	0.701964/001	A	0	2.712.831	1.392.477	1.320.354

Projectnaam	Projectnummer	Programma	Investeringsplan	Investeringskrediet	Uitgaven tot en met 2019	Restantkrediet
BGO Dijkhoornseweg/701916	0.701966/001	A	0	1.267.568	916.949	350.619
BGO cluster Maassluis/701916	0.701968/001	A	0	2.500.000	1.699.171	800.829
BGO Cluster Midden Delfland/701916	0.701969/001	A	0	1.495.000	958.467	536.533
Verbeteren waterkeringen 2016-2020	0.701994/001	A	14.079.052	5.529.984	0	5.529.984
Condiëmetingen kunstwerken primaire en regionale keringen	0.701994/002	A	0	30.000	21.374	8.626
BGO WOK Vaartweg - Kulkweg	0.702000/001	A	0	1.751.281	188.952	1.562.329
BGO WOK Pijnackersevaart	0.702001/001	A	0	651.960	126.455	525.505
BGO WOK Kwakelweg	0.702005/001	A	0	25.867	24.182	1.685
BGO WOK Lange Wateringkade	0.702015/001	A	0	965.521	69.211	896.310
WOK KVP dorp De Zweth	0.702016/001	A	0	3.781.309	468.644	3.312.665
Waterkerende constructies Schipluiden - Leidschendam - Voorburg	0.702021/001	A	0	3.280.000	304.570	2.975.430
KVP Gaagpad en Laan van Adrichem	0.702025/001	A	0	1.342.000	754.462	587.538
Kade Schieveen Delftweg	0.702027/001	A	0	245.000	97.244	147.756
BGO WOK Lelykade	0.702032/001	A	0	8.954	3.211	5.743
BGO WOK Lombokstraat	0.702036/001	A	0	75.000	2.456	72.544
BGO WOK Trekkade Maasland	0.702037/001	A	0	20.046	318	19.728
Waterharmonica	0.701835/001	B	11.365.000	10.600.000	1.470.878	9.129.122
Zwemwatermaatregelen Delftse Hout	0.702047/002	B	808.600	734.600	649.163	85.437
Optimalisatie Dorppolder	0.701577/001	C	4.739.550	4.604.550	2.284.061	2.320.489
Nwemaal Kl. Engelbr.pld	0.701843/001	C	2.728.000	2.631.000	2.228.260	402.740
Duikers Schiedam-West	0.701908/001	C	882.000	855.800	377.597	478.203
Mtr.pak.V.Rijnstr.eo De Lier	0.701910/001	C	849.750	849.750	590.202	259.548
Lierwatering KRW/701956	0.701950/001	C	0	1.374.937	644.743	730.194
NEZ Rotterdamse Schie/701956	0.701951/001	C	0	597.063	89.112	507.951
CB Westland locatie Glas 3	0.701953/001	C	3.719.700	1.227.700	39.719	1.187.981
CB Westland locatie Glas 8a	0.701953/002	C	3.777.900	1.266.900	74.989	1.191.911
Natte ecol. zones 2016-2021	0.701956/001	C	15.882.800	3.538.236	0	3.538.236
Plas Madestein Witte vlek NEZ	0.701956/002	C	0	642.398	65.120	577.278
Oostelijke Randweg "Stepping Stone"	0.701956/004	C	0	50.171	15.619	34.552
NEZ De Hoop	0.701956/011	C	0	7.177	2.264	4.913
Effecten plaagsoorten en waardplanten NEZ	0.701956/012	C	0	25.000	24.470	530
Vergroening stadsgracht Delft	0.701956/013	C	0	8.727	8.480	247
NEZ Perceel Post Schipluiden	0.701956/014	C	0	255.000	38.116	216.884
NEZ Madestein Noordoost	0.701956/016	C	0	4.770	4.769	1
NEZ Strijp - Honselersdijk	0.701956/017	C	0	149.600	4.104	145.496
NEZ Honderdland	0.701956/018	C	0	424.000	363.192	60.808
NEZ Erasmusvaart	0.701956/019	C	0	9.075	9.075	0
Vissenbossen	0.701956/020	C	0	88.500	0	88.500



Projectnaam	Projectnummer	Programma	Investeringsplan	Investeringskrediet	Uitgaven tot en met 2019	Restantkrediet
NEZ Lange Watering te Kwintshoul	0.701956/021	C	0	22.364	16.170	6.194
NEZ Rietland Woudse Polder	0.701956/022	C	0	370.000	9.075	360.925
NEZ Groeneweg 177	0.701956/024	C	0	52.000	0	52.000
NEZ Coldenhovelaan/701956	0.701975/001	C	0	356.520	79.751	276.769
WB Oost.randweg Oude Lierpld	0.701977/001	C	808.248	808.248	444.991	363.257
Wateroverlast Schiedam Bijdorp	0.701978/001	C	531.000	479.000	325.819	153.181
Knelpunten WSA's 7 plders	0.701984/001	C	1.234.800	779.800	582.054	197.746
Gemaal O/N Wateringveldsepld.	0.701985/001	C	2.339.760	2.285.760	395.083	1.890.677
NEZ Plas Molenweg Berkel/701956	0.701992/001	C	0	276.885	205.991	70.894
NEZ Groeneweg 179/701956	0.701995/001	C	0	291.865	267.118	24.747
KHR gemaal Schoute	0.702031/001	C	915.000	850.000	827.055	22.945
Gemaal Droogmakerij Oude Polder van Pijnacker	0.702039/002	C	926.000	769.000	496.478	272.522
Gemaal Polder van Biesland	0.702039/003	C	747.000	611.000	459.849	151.151
Gemaal Eskol, Polder Noordland-Nieuwland	0.702039/004	C	582.000	525.000	374.811	150.189
Gemaal 't Louwtje, Polder Noordland-Nieuwland	0.702039/005	C	230.000	205.000	186.244	18.756
Gemaal West Polder Noordland-Nieuwland	0.702039/006	C	549.000	385.000	321.200	63.800
Gemaal Poelpolder	0.702039/007	C	646.000	584.000	394.630	189.370
Gemaal Oude Polder van Pijnacker	0.702039/008	C	1.461.000	1.349.000	23.527	1.325.473
Gemaal Vlietpolder	0.702039/009	C	1.624.000	1.724.000	244.554	1.479.446
Verdeelwerk F Nieuwland Noordland	0.702039/010	C	267.000	244.000	109.190	134.810
Gemaal Westambacht	0.702039/011	C	1.564.000	1.474.000	10.464	1.463.536
Noordlierweg/Blaker	0.702051/001	C	110.300	108.300	0	108.300
Vismigratie Aalkeet Binnen- en Buitenpolder	0.702053/001	C	1.083.000	985.000	19.416	965.584
KHR Gem. Wateringveldse Polder	0.702057/001	C	286.000	260.000	109.842	150.158
Verbreden duiker en watergang Boomawatering	0.702058/001	C	239.000	215.000	5.000	210.000
Broekpolder maatregelen watersysteem	0.702059/001	C	340.400	304.400	5.580	298.820
Duiker Lookwatering	0.702067/001	C	0	24.500	12.434	12.066
Nieuwbouw gemaal Commandeurspolder	0.702074/001	C	0	45.000	1.835	43.165
Duiker Nollaantje	0.702075/001	C	0	25.000	0	25.000
Zoetwaterfabriek DGL	0.701868/002	D	8.895.000	8.025.000	1.288.998	6.736.002
Omleg leiding Blankenburgtun.	0.701898/001	D	348.100	323.100	57.063	266.037
Groen Gas - Biogasbenutting DGL	0.701982/001	D	2.518.000	2.254.000	1.490.040	763.960
Verleggen persleiding Dijkpolder	0.702012/001	D	497.600	482.600	532.204	-49.604
Groen Gas AWZI Harnaschpolder	0.702056/001	D	3.652.400	3.340.001	1.556.798	1.783.203
Bebording en markeringen Zuiveringstechnische werken	0.702061/001	D	233.000	222.000	197.868	24.132



Projectnaam	Projectnummer	Programma	Investeringsplan	Investeringskrediet	Uitgaven tot en met 2019	Restantkrediet
Groot onderhoud zandfilter AWZI DGL	0.702068/001	D	2.330.000	2.100.000	0	2.100.000
Vervangingen zuiveringstechnische werken	0.702070/001	D	13.111.300	10.810.300	4.150	10.806.150
Vervanging van de controllers van 4 rioolgemalen	0.702070/002	D	0	310.000	20.570	289.430
Vervangen elektrische installaties 4 rioolgemalen	0.702070/003	D	0	360.000	0	360.000
Vervanging effluentpompen NWA	0.702070/004	D	0	195.000	0	195.000
Inspectie transportleiding 's-Gravenzande-NWA	0.702070/005	D	0	113.000	0	113.000
Verleggen persleiding Dijkpolder (verhoging 170m)	0.702073/001	D	147.400	140.400	141.251	-851
Collectieve verwijdering gewasbeschermingsmiddelen AWZI Nieuwe Waterweg	0.702076/001	D	0	40.000	3.630	36.370
Wind-energie (op Delflands grondgebied)	0.702050/001	E	0	47.200	16.116	31.085
Zonnepanelen t.b.v. duurzaamheid	0.702055/001	E	0	70.000	55.070	14.930
Migratie MS-appl naar cloud	0.701941/001	F	600.000	600.000	480.857	119.143
Toegangspoort de Groote Lucht	0.702033/001	F	200.000	200.000	17.969	182.032
<b>Totaal</b>			<b>142.333.575</b>	<b>122.438.583</b>	<b>40.293.152</b>	<b>82.145.430</b>

### Bijlage III – Lijst met afkortingen

AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
AWZI	Afval Water Zuivering
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BGO	Buiten Gewoon Onderhoud
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BIWA	Baseline Informatiebeveiliging Waterschappen
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CERT	Computer Emergency Response Team
CV	Commanditaire Vennootschap
DBFO	Design Build Finance Operate
DGL	De Grootte Lucht
DMT	Delfland Management Team
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESF	Ecologische Sleutelfactoren
FIDO	Wet Financiering decentrale overheden
GIS	Geografische Informatie Systemen
GOAW	Grensoverschrijdend afvalwater
GR	Gemeenschappelijke Regeling
HDSR	Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden
HHD	Hoogheemraadschap van Delfland
HHR	Hoogheemraadschap van Rijnland
	Hoogheemraadschap van Schieland en de
HHSK	Krimpenerwaard
HNP	Harnaschpolder

HWBP	Hoog Water Beschermingsprogramma
I&A	Informatisering en Automatisering
IDA	Informatie Documenten en Archief
ISAC	Information Sharing Analysis Centre
KCC	Klant Contact Centrum
KRW	Kader Richtlijn Water
KVGR	Kosten voor gemene rekening
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
NAD	Netwerk Afvalwaterketen Delfland
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NEN	Nederlandse Norm
NEZ	Natte Ecologische Zone
NWA	Nieuwe-Waterweg
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk
NWO	Onderzoek
OAS	Optimalisatie Afvalwatersysteem
ONW	Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland
OR	Ondernemingsraad
P&C	Planning & Control
P&M	Personeel en Management
PI	Prestatie-indicator
PMB	Project Management Bureau
PMO	Periodiek Medisch Onderzoek
PPS	Publiek Private Samenwerking
PROSA	Processen Samen
PVB	Planning voortgang en beoordeling
RBG	Regionale Belasting Groep
RI&E	Risico-Inventarisatie en Evaluatie
ROSA	Rotterdamse Samenwerking in de Afvalwaterketen
RvC	Raad van Commissarissen
	Standardized Precipitation and Evapotranspiration
SPEI	Index
SPP	Strategische Personeelsplanning
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
UvW	Unie van Waterschappen
VBC	Visstand Beheer Commissie
VV	Verenigde Vergadering
	Waterschaps Informatie & Logisch Model
WILMA	Architectuur
WNT	Wet Normering Topinkomens
WOR	Wet op de Ondernemingsraden
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WSHD	Waterschap Hollandse Delta
WVO	Wet verontreiniging oppervlaktewateren
ZEG	Zoetwater- Energie- en grondstoffen
ZTO	Zuivering Technisch Onderhoud
ZTW	Zuivering Technische Werken

## **9 Overige gegevens- Controleverklaring van de onafhankelijke accountant**